

Fördjupad översiktsplan för

Mora tätort

med utsikt mot 2030, Mora kommun, Dalarnas län

GRANSKNINGSUTLÅTANDE

Oktober
2021

Hur granskningen har bedrivits

Förslaget till fördjupad översiktsplan för tätorten handläggs enligt 3 kap Plan- och bygglagen (2010:900). Förslaget godkändes för samråd den 14 februari 2017 av Kommunstyrelsen § 15 och sändes ut för samråd från den 24 februari till den 31 maj 2017. Planen bearbetades efter samrådet och Kommunstyrelsen beslutade den 5 maj 2021 § 88 att godkänna förslaget till fördjupad översiktsplan för granskning. Granskningstiden varade under perioden 7 juni – 31 augusti 2021. Annonsering skedde i Mora tidning, Falu kuriren, Dala-Demokraten och på kommunens hemsida. Handlingarna fanns att tillgå på kommunens hemsida samt fysiska exemplar i kommunhusets reception, i receptionen hos dåvarande Stadsbyggnadsförvaltningen och på biblioteket. På biblioteket tillgängliggjordes även den fördjupade översiktsplanen genom en fysisk utställning och tre mötestillfällen hölls på plats med personal från planenheten. Utställningen och mötestillfällena marknadsfördes via kommunens hemsida och sociala medier.

Remissinstanser samt boende och fastighetsägare i kommunen har givits möjligheter att lämna synpunkter på planärendet.

Den fördjupade översiktsplanens möjligheter och begränsningar

Den fördjupade översiktsplanen har en bred ansats men syftar främst till att redogöra för kommunens framtida mark- och vattenanvändning. Den är viktig som ett övergripande planeringsinstrument och underlag för kommunens vidare arbete men många frågor måste lösas i senare skeden, exempelvis i planprogram och vid detaljplaneläggning. En del synpunkter som framförts är väsentliga men berör aspekter som inte kan behandlas i en fördjupad översiktsplan. Det fortsatta arbetet som krävs efter den fördjupade översiktsplanens antagande beskrivs närmare i planens genomförandedel.

I den fördjupade översiktsplanen finns idéskisser över flera områden. Vi vill betona att idéskisserna är just idéer som redovisar *en* framtida möjlig utveckling. En idéskiss är bra som diskussionsunderlag då de ger diskussionen en utgångspunkt. Vi vill dock förtydliga att en skiss inte innebär att allt redan är bestämt, tvärtom; detta är ett sätt för oss att tillsammans utveckla idéer genom att på ett tidigt stadie få in synpunkter. Med det vi vill tacka för alla

konstruktiva synpunkter som har kommit in under granskningen och som hjälper oss att vidareutveckla den fördjupade översiktsplanen.

Under granskningstiden har det kommit in många yttranden som berör Kråkberg. För tydlighetens skull har alla dessa samlats under rubriken ”Yttranden från enskilda gällande Kråkberg” i stället för att sorteras efter ankomstdatum. Detta för att de som är intresserade av Kråkberg lätt ska kunna hitta alla yttranden som berör just Kråkberg samt våra svar.

Sammanfattning

Yttranden och synpunkter som kom in under granskningen har lett till ett antal förändringar. De flesta justeringar som har skett efter granskningen inför antagandet har gjorts kring hantering av klimatförändringar/klimatanpassning, dagvattenhantering och förhållningssätt till riskhänsyn. I övrigt är det främst mindre redaktionella förändringar, förtydliganden och mindre justeringar av ställningstaganden som skett.

Inkomna yttranden under granskningstiden

Statliga yttranden

- U.1 Länsstyrelsen Dalarna, 2021-08-31
- U.2 Trafikverket, 2021-06-28
- U.3 Lantmäteriet, 2021-07-05
- U.4 SGI, Statens geotekniska institut, 2021-08-26
- U.5 SMHI, 2021-08-31
- U.6 Strålsäkerhetsmyndigheten, 2021-08-31
- U.7 SGU, 2021-09-09

Yttranden från grannkommuner och region

- U.8 Orsa kommun, 2021-08-26
- U.9 Region Dalarna, 2021-08-27
- U.10 Rättviks kommun, 2021-08-30

Kommunala yttranden

- U.11 Brandkåren, 2021-06-16
- U.12 Mora Orsa miljönämnd, 2021-08-31
- U.13 Gymnasieförvaltningen, 2021-08-31
- U.14 Utvecklingsenheten, kommunstyrelseförvaltningen, 2021-08-31

Yttranden från företag, föreningar, organisationer o. dyl.

- U.15 Skanova, 2021-07-22
- U.16 Näsuddsvägens vägförening, 2021-08-13
- U.17 BRF Siljanstrand 1, 2021-08-26
- U.18 BRF Siljanstrand 2, 2021-08-30
- U.19 Kråkbergs bys samfällighetsförening, 2021-08-30
- U.20 Naturskyddsföreningen, 2021-08-31
- U.21 Vänsterpartiet, 2021-08-31

Yttranden från enskilda

- U.22 NN, 2021-08-16
- U.23 NN, 2021-08-18
- U.24 NN, 2021-08-18
- U.25 NN, 2021-08-23
- U.26 NN och NN, 2021-08-30
- U.27 NN, 2021-08-30
- U.28 NN, 2021-08-30
- U.29 NN, 2021-08-30

U.30 NN, 2021-08-30
U.31 NN, 2021-08-31
U.32 NN, 2021-08-31
U.33 NN, 2021-08-31
U.34 NN, 2021-08-31
U.35 NN, 2021-08-31
U.36 NN, 2021-08-31
U.37 NN, 2021-08-31
U.38 NN, 2021-08-31
U.39 NN, 2021-08-31
U.40 NN, 2021-08-31

Yttranden från enskilda gällande Kråkberg

U.41 NN, 2021-06-15
U.42 NN och NN, 2021-08-04
U.43 NN, 2021-08-19
U.44 NN, 2021-08-23
U.45 NN, 2021-08-24
U.46 NN, 2021-08-28
U.47 NN, 2021-08-29
U.48 NN och NN, 2021-08-29
U.49 NN, 2021-08-30
U.50 NN + 313 namnunderskrifter, 2021-08-31
U.51 NN och NN, 2021-08-31
U.52 NN, 2021-08-23
U.53 NN, 2021-08-25
U.54 NN, 2021-08-27
U.55 NN, 2021-08-30
U.56 NN, 2021-08-30
U.57 NN och NN, 2021-08-30
U.58 NN, 2021-08-31
U.59 NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, 2021-08-31
U.60 NN, 2021-08-31
U.61 NN, 2021-08-29
U.62 NN, 2021-08-29
U.63 NN, 2021-08-30
U.64 NN, 2021-08-30
U.65 NN, 2021-08-30
U.66 NN och NN, 2021-08-31
U.67 NN, 2021-08-31
U.68 NN och NN, 2021-08-31
U.69 NN, 2021-08-31
U.70 NN och NN, 2021-08-31
U.71 NN, 2021-08-31
U.72 NN, 2021-08-31

Sammanfattning och kommentarer till inkomna synpunkter

Nedan återges och besvaras inkomna synpunkter. Handskrivna yttranden har tolkats och skrivits in digitalt. Bifogade kartor och fotografier har inte tagits med i granskningsutlåtandet men alla yttranden finns diarieförda i sin helhet på Miljö- och byggnadsförvaltningen.

Statliga yttranden

U.1 Länsstyrelsen

Länsstyrelsens särskilda granskning

Riksintresse

Riksintressen för kommunikation är föremål för revidering. Två förändringar i utpekanden berör planområdet. Trafikverket föreslår utpeka Mora bangård som riksintresse för järnväg medan det idag utpekade riksintresset för väg 70, delen Mora-Idre, föreslås tas bort. Detta kan komma att medföra förändrade planeringsförutsättningar i berörda områden.

Miljö kvalitetsnorm

Vatten

Det saknas en tydlig koppling mellan historiska föroreningar och 100-årsflöden och erosion som en följd av klimatförändringar. Ökade flöden och höjda vattennivåer kan orsaka en ökad spridning av föroreningar som i sin tur kan leda till att miljö kvalitetsnormer ej uppfylls. Grundvattenförekomsternas status beskrivs inte i detalj eller vilka eventuella avvägningar som görs vid planläggning eller bygglovgivning. Den fördjupade översiktsplanen ger därmed inget stöd i kommande detaljplanering eller exploatering gällande miljö kvalitetsnormer för grundvatten.

Strandskydd

I den fördjupade översiktsplanen finns områden redovisade för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Detta överensstämmer med gällande tematiska tillägg till översiktsplanen för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, LIS. Inom dessa LIS-områden samt i flera delområden planeras för bebyggelse i strandnära lägen. Särskilda skäl, motiv till varför stränderna behöver tas i anspråk och en tillräckligt bred fri passage vid stranden för allmänhetens framkomlighet behövs och är en förutsättning för prövning av upphävande och dispens av strandskyddet.

Hälsa och säkerhet

Översvämning

För bostäder och annan känsligare markanvändning belägna under högsta beräknade flöde avgörs lämpligheten efter en riskbedömning.

Ras, skred och stabilitet

Det kommunala ansvaret av de geotekniska säkerhetsfrågorna behöver framgå tydligare under riktlinjerna för ras, skred och stabilitet.

Länsstyrelsens övriga synpunkter

Farligt gods

Länsstyrelsen har tagit fram en vägledning om markanvändning intill transportleder för farligt gods. Ordet policy bör bytas ut på sidan 171.

Förorening

Under andra stycket i Åtgärder på sidan 178 står det: "...För de föroreningsskador där ingen ansvarig finns kan istället staten besluta om bidrag till efterbehandlingen". Detta kan vara missvisande och Länsstyrelsen föreslår att det förtydligas att det kan finnas ett delansvar eller en avsaknad av ett ansvar för föroreningen varpå det kan ansökas om bidrag till Naturvårdsverket som bekostar delar av en sanering respektive hela saneringskostnaden. Detta görs via en utsedd huvudman oftast inom offentlig sektor (kommunen) eller annan myndighet (exempelvis SGU).

En länk eller hänvisning till Länsstyrelsens externa webbGIS bör inkluderas för en uppdaterad bild av potentiellt förorenade områden inom kommunen. Denna hänvisning bör lämpligen skrivas ut i eller bredvid stycket Förorenad mark på sidan 176.

Antalet potentiellt förorenade områden i kommunen är 258 stycken, daterat 2021-08-05.

Miljö kvalitetsnorm

Dagvatten

Generellt i granskningshandlingen bör beskrivningen av påverkan på ytvatten från dagvatten ses över i avseende;

1. Både vattendrag och sjöar kan påverkas av föroreningar i dagvatten. Det bör läggas till att även sjöar kan påverkas.
2. Det anges bara att det är vattendrag som har miljö kvalitetsnormer med bedömningar av ekologisk och kemisk status. Det är inte korrekt och det behöver ändras. Svenska vattenförekomster (sjöar, vattendrag och kustvatten) klassificeras utifrån deras ekologiska och kemiska status.

Formuleringen ”Miljö kvalitetsnormen innebär att inga vattenförekomster får försämrats” på sidan 301 är svårt att tyda vad den innebär. Det är bättre om miljö kvalitetsnormer beskrivs som kvalitetsmål för vattenförekomsternas ekologiska och kemiska status. Det är den kvalitet en vattenförekomst ska ha vid en viss tidpunkt, och nås inte målet behöver åtgärder vidtas för att normen ska kunna följas.

I beskrivningen av den ekologiska statusen på sidan 301 saknas den kemiska statusen. Även om alla svenska vattenförekomster har överallt överskridanden av kvicksilver och bromerade flamskyddsmedel (PBDE) på grund av atmosfärisk deposition finns det bedömningar av andra prioriterade ämnen som har gränsvärden. Den fördjupade översiktsplanen bör kompletteras med ett tillägg om vattenförekomsternas kemiska status.

Eftersom miljö kvalitetsnorm är överprövningsgrundande bör den fördjupade översiktsplanen förtydligas med beskrivningen av miljö kvalitetsnormerna. För miljö kvalitetsnormerna för vatten skulle en tabell med samtliga vattenförekomster, deras vattenförekomst-ID, respektive ekologiska och kemiska status anges för att beskriva vattenförekomsterna som omfattas av planområdet, och lägga grund för beskrivning och hantering av miljö kvalitetsnormer i kommande detaljplaner.

Naturresevatbildning och naturvårdsavtal

Väster om det befintliga naturresevatet Hemus har Länsstyrelsen en pågående process för att bilda ett nytt naturresevat. En del av det resevatet ligger inom planområdet. Området bör läggas till i beskrivningen av naturvårdesområdena.

I delområde Mora Sydvästra finns ett skogligt naturvårdsavtal. Det bör anges i den fördjupade översiktsplanen.

Se områdena i kartan nedan.

[Karta över naturvården Mora]

Offentlig konst

Riktlinjer om att bereda plats för offentlig konst vid utformning av gator och torg är vällovlig. Med fördel kan kommunen överväga hur enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning skulle kunna tillämpas.

Regionala mål

Under granskningstiden har Dalastrategin antagits. Texten på sidan 22 bör justeras.

Riksintressen

Det finns ett pågående regeringsuppdrag om översyn av kriterierna och anspråken på områden av riksintressen. Sammantaget ska översynen leda till en kraftig minskning av antalet anspråk och riksintressenas samlade areella utbredning. Inom ramen för det uppdraget har länsstyrelserna fått ett uppdrag om att identifiera riksintressen för naturvård och kulturmiljövård som behöver aktualitetsprövas.

En utgångspunkt är att minska målkonflikter mellan riksintressen och bostadsbyggande samt att frigöra mer mark för planering och byggande.

Strandskydd

Beskrivningen av särskilda skäl för dispens från strandskyddet (grå ruta på sidan 52) bör skrivas om, då texten kan tolkas felaktigt. Det gäller de exempel som räknas upp, bland annat att en brygga, som för sin funktion måste ligga vid vattnet, därmed alltid har ett särskilt skäl för dispens. Senare tids rättspraxis visar att det är svårt att få strandskyddsdispens för bryggor, eftersom något giltigt särskilt skäl ofta inte finns. Även exemplet för utvidgning av verksamhet kan misstolkas på samma sätt.

Översvämning

Angivna riktlinjerna för översvämning i den fördjupade översiktsplanen bör skärpas.

Sannolikheten att ett 100-årsflöde blir verklighet under en hundraårsperiod är 63 procent och under en femtioårsperiod 39 procent, vilket gärna kan framgå av definitionen av 100-årsflödet.

Det kan förtydligas att MSB:s översiktliga stabilitetskartering för Mora tätort som färdigställdes 2017 endast omfattar bebyggda områden.

Översvämningskarteringen och rekommenderade transportleder för farligt gods bör i förekommande fall läggas in på delområdeskartorna.

Det är viktigt att kommunen också tittar på om det finns vägtrummor eller bropassager som riskerar att få en dämmande effekt på sjöar och vattendrag vid till exempel skyfall. Detta bör inkluderas i arbetet över vart åtgärder kan behövas för att minska risken för översvämningar och de skador som översvämningar kan ge. Här kan ett samarbete med Trafikverket vara viktigt.

Övrigt

Den karthänvisning som görs på sidan 143 om blåmarkerade stadsdelscentrum avser förmodligen det rödmarkerade på kartan på sidan 142.

På sidan 153 bör ordet landsting ersättas med region.

Informationen om räddningstjänst på sidan 154 bör uppdateras med information om att brandkåren nu ingår i kommunalförbundet Brandkåren Norra Dalarna.

På kartan på sidan 214 anges det tidigare namnet på Idre Fjäll Arena.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Länsstyrelsens särskilda granskning

Riksintresse

Efter granskningen har kommunen förtydligat att Trafikverket föreslår förändringar som kan innebära ändrade planeringsförutsättningar. På sidorna 106 och 110 under rubrikerna *Järnväg* och *Biltrafik och vägar* beskrivs att riksintressen för kommunikation är under revidering och att det utpekade riksintresset för väg 70, delen Mora – Idre, föreslås tas bort. (Att riksintresset för godsbangården utreds och är en viktig fråga som berör kommunens framtida planering framgick under kapitlet om järnväg på s. 108 sedan tidigare.)

Miljö kvalitetsnorm

Vatten

Planen har kompletterats med en informationsruta på s. 301 under Miljökonsekvensbeskrivningen (och även under *översvämning* på s. 159, *ras, skred, erosion och sedimentation* på s. 162 och *föroreningar* på s. 178) som beskriver kopplingen mellan historiska föroreningar och 100-årsflöden och erosion som en följd av klimatförändringar. Under avsnittet *klimat* har en ny rubrik *Risk för spridning av föroreningar* införts på s. 156 med förklarande text.

Vattenförekomsterna inom planområdet har beskrivits mer utförligt under både *Miljökonsekvensbeskrivningen* på s. 301 och på s. 125 under avsnittet *Vatten och avlopp*. Det har även införts en ny riktlinje *Ta hänsyn till miljö kvalitetsnormerna för vatten i planeringen* (s. 126) under avsnittet. (Se även mer utförlig kommentar nedan under övriga synpunkter.)

Strandskydd

För delområden med LIS-områden (Kråkberg, Norra Kråkberg och Utmeland) har en informationsruta om strandskyddet och hänvisning till text om LIS och strandskydd gjorts. Sedan tidigare finns information om planerad exploatering för bostäder inom strandskyddat område inom planområdet beskrivet i kapitlet Naturen och vattnet (s. 54).

Hälsa och säkerhet

Översvämning

Riktlinjen på sidan 164 har justerats i enlighet med yttrandet.

[...] *Om nya, större bebyggelseområden eller annan mer känslig markanvändning lokaliseras till områden belägna under högsta beräknade flöde ska en riskbedömning göras utifrån platsens förutsättningar och den tilltänkta markanvändningen.*

Kartmaterialet har också kompletterats så att högsta beräknade flöde, utöver under kapitlet för översvämning, redovisas i de delområden där möjlig ny bebyggelse pekats ut inom högsta beräknade flöde.

Ras, skred och stabilitet

Riktlinjerna för ras, skred och stabilitet har kompletterats med riktlinjen *Både kommunen och fastighetsägaren har ett stort ansvar* i enlighet med den text som redan fanns på sidan 163 angående kommunens ansvar att utreda geotekniska frågor vid detalj- och bygglovsgivning. (Riktlinjen *Både kommunen och fastighetsägaren har ett stort ansvar* fanns tidigare som riktlinje för naturolycka men har tagits bort och motsvarande innehåll har i stället lagts in i två separata riktlinjer under *översvämning* respektive *ras, skred och stabilitet*.) Riktlinjen har utvecklats efter granskningen för att bättre beskriva kommunens och fastighetsägarens ansvar.

Länsstyrelsens övriga synpunkter

Farligt gods

Ordet policy har bytts ut till vägledning (s. 171) i enlighet med synpunkten.

Förening

Texten på sidan 178 har uppdaterats i enlighet med yttrandet.

En inforuta med hänvisning till Länsstyrelsens externa webbGIS har lagts till på sida 176.

Texten har uppdaterats med rätt antal potentiellt föreningade områden i kommunen daterat 2021-08-05.

Miljö kvalitetsnorm

Dagvatten

1. Texten på sidan 127 har uppdaterats i enlighet med yttrandet. (Texten återfinns sedan tidigare även i första meningen under riktlinjen på s. 128 *I både planering och byggande ska hänsyn tas till behov och möjlighet att rena dagvatten*.)

2. Texten på sidan 301 har utvecklats i linje med synpunkterna för att bättre beskriva vattenförekomster inom planområdet och de olika klassningarna. Även texten på sidan 124 har utvecklats i samma linje och en hänvisning till miljökonsekvensbeskrivningen har gjorts i en inforuta. Avsnittet har även kompletterats med en karta över grundvattenförekomsterna inom planområdet på s. 125 och en ny riktlinje på s. 126 *Ta hänsyn till miljö kvalitetsnormerna för vatten i planeringen*.

Naturresevatbildning och naturvårdsavtal

Området väster om Hemus där det pågår en process för att bilda nytt naturreservat ingår inte i planområdet för den fördjupade översiktsplanen.

Planen har kompletterats med information om det skogliga naturvårdsavtalet (och även en kort förklaring) på s. 258 under delområde Mora sydvästra.

Offentlig konst

Detta skulle kunna hanteras exempelvis inom ett arbete med en framtida arkitekturstrategi. Behovet av en sådan beskrivs i riktlinjerna för arkitektur (s. 69).

Regionala mål

Texten på s. 22 har justerats med anledning av att Dalastrategin antagits under granskningstiden.

Riksintressen

-

Strandskydd

Beskrivningen av särskilda skäl för dispens från strandskyddet (grå ruta på sidan 52) har justerats i enlighet med synpunkten. (Exemplen har tagits bort.)

Översvämning

Definitionen av 100-årsflödet informationsrutan på s. 157 har utvecklats i enlighet med synpunkten.

Det har förtydligats att MSB:s översiktliga stabilitetskartering för Mora tätort endast omfattar bebyggda områden. (I sista stycket under rubriken Stabilitetsförhållanden på s. 162.)

Översvämningskarteringen för högsta beräknade flöde har lagts till inom de delområden där möjliga utvecklingsområden pekats ut inom HBF (*Sandängarna/Tuvan, Centrum, Tingsnäs, Noret och Utmeland*).

Riktlinjen för översvämning i den fördjupade översiktsplanen (s. 164) för områden belägna över 100-årsflöde men under högsta beräknade flöde har ändrats så att det framgår att en riskbedömning ska göras om exempelvis större bebyggelseområden eller annan mer känslig markanvändning lokaliseras under högsta beräknade flöde.

Delområdeskartorna har kompletterats med rekommenderade transportleder för farligt gods.

Kommunen har utifrån tidigare kända översvämningar bedömt att det inte finns något aktuellt behov av särskilda åtgärder kopplat till bropassager och vägtrummor. I framtida planarbeten kan det bli aktuellt att ta fram skyfallskarteringar där man även tar höjd för broar och dimensionering av trummor och dagvattenledning.

Övrigt

Karthänvisning på s. 143 till kartan på s. 142 ("blåmarkerade stadsdelscentrum") har ändrats till "lila stadsdelscentrum".

På s. 153 har ordet landsting ersatts med region.

Informationen om räddningstjänst på sidan 154 har uppdaterats med information om att brandkåren nu ingår i kommunalförbundet Brandkåren Norra Dalarna.

På kartan på sidan 214 har namnet på arenan uppdaterats till Idre Fjäll arena.

U.2 Trafikverket

Trafikverket har följande synpunkter:

Trafikverket ska vara samhällsutvecklare samt värna miljö, trafiksäkerhet och tillgänglighet för statlig infrastruktur.

Vi har inget emot de förslag på utbyggnadsområden som föreslås, under förutsättning att de planeras och byggs så det blir goda miljöer för människor samt att trafiksäkerhet och tillgänglighet inte försämras på statlig infrastruktur. Det kan tex innebära att det ska säkerställas att riktvärden för buller klaras, att risker från farligt gods-transporter hanteras; att rätt antal och rätt utformade anslutningar till statlig väg skapas; samt att tillgängligheten på statliga vägar inte försämras.

De ovan nämnda frågorna får studeras närmare när planeringen för områdena har kommit längre. Vi tar gärna diskussionen tidigt i processen då det ofta underlättar för alla parter.

Trafikverket har pekat ut Mora bangård som riksintresse för kommunikation, "anläggning för tjänst" d.v.s en anläggning som krävs för att riksintressejärnvägarnas funktion ska kunna upprätthållas. Anläggningar för tjänst bedöms vara stödande för järnvägen och nödvändig för en fungerande järnvägstrafik. Trafikverket och Mora kommun har startat en dialog om möjligheter att bygga bostäder på befintlig bangård. En förutsättning för detta är att järnvägens och bangårdens funktion säkerställs och kvarstår, oberoende av lösning.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Vi håller med om att det är viktigt med en tidig och tät dialog mellan Mora kommun och Trafikverket.

U.3 Lantmäteriet

Vid genomgång av planförslagets handlingar har inga synpunkter noterats.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

-

U.4 Statens geotekniska institut

SGI lämnade 2017-05-03 ett yttrande till kommunen rörande samrådshandling Fördjupad översiktsplan för Mora (SGI diarienummer 5.1-1703-0190). I denna framförde vi bland annat att handlingen bör kompletteras med följande:

- En beskrivning av risker för ras och skred.
- En beskrivning av förekommande jordarter inom området.
- En strategi för hur de geotekniska säkerhetsfrågorna ska klarläggas i senare skede.
- Klimatförändringens effekter på befintlig och ny bebyggelse, anläggningar etc.
- En beskrivning av att det krävs geotekniska utredningar vid uppförande av förebyggande åtgärder mot exempelvis översvämning.

Vi kan i granskningshandlingen se att kommunen har följt de flesta av våra anvisningar. Vi har dock följande kommentarer.

1. I planen hänvisas till den av MSB utförda stabilitetskarteringen (utförd 2017). Områden som i denna utpekats att ha ett behov av ytterligare utredningar redovisas på en karta i översiktsplanen (sidan 66). Vi vill upplysa om att utredningsområdet för översiktliga stabilitetskarteringar omfattar vid utredningen **bebyggda** områden i anslutning till slänter och vattendrag inom kommunen. Områden utanför utredningsområdet och icke bebyggda områden har **inte** studerats. Stabilitetskarteringen kan därför inte användas som underlag för någon form av nybyggnation. Enligt IEG Rapport 4:2010 ska för all nyexploatering, alternativt detaljplaneändring, minst en detaljerad stabilitetsutredning utföras. Detta gäller även nyexploatering inom de områden som ingått i stabilitetskarteringen oavsett resultat från denna.

Vi tycker att det är bra att man i planen skriver följande:

"I detaljplaneläggningen säkerställer kommunen att marken är lämplig för det ändamål som medges och ska då även beakta lämpligheten utifrån de geotekniska aspekterna"

Dock anser vi att rubriken "Riktlinjer för Ras, skred och stabilitet" på sidan 167 bör justeras så att det framgår att stabilitetsrisker ska beaktas för all sluttande mark och längs alla strandlinjer där finkorniga jordar förekommer. Som hjälp vid utpekande av dessa områden kan kommunen använda den kartvisningstjänst som finns på vår hemsida och kartlagren "Förutsättningar för skred i finkornig jordart - lutningsanalys" och "Förutsättningar för skred i finkornig jordart – strandnära områden".

Kartvisningstjänsten hittas via:

<https://gis.swedgeo.se/rasskrederosion/kartvisningstjansten>

I översiktsplanen står under rubriken riktlinjer för ras, skred och stabilitet att ”Den som funderar på att bygga nära en slänt bör börja med en inledande riskbedömning och exempelvis studera lutning och jordartsförhållanden”. Vi anser att texten bör kompletteras med det ansvar som kommunen har rörande utredningar av geotekniska säkerhetsfrågor vid detaljplaneläggning och bygglovgivning.

Vi anser att det är viktigt att kommunen har med de geotekniska säkerhetsfrågorna tidigt i processen. Detta för att man inom ett detaljplaneområde ska ha möjlighet att utföra nödvändiga undersökningar och åtgärder mot olika typer av jordrörelser eller att de planerade förändringarna (byggnader, gator, gångvägar, industrier etc) inte påverkar stabiliteten för närliggande områden som inte ingår i detaljplaneområdet. Om det inte är möjligt att omhänderta ett stabilitetsproblem inom ramen för detaljplanen så kan problemet behöva åtgärdas innan planen antas.

2. Till planen finns en kort beskrivning av geologin inom planområdet. Vi anser dock att skrivningen ”den dominerande jordarten inom Mora är morän” inte är korrekt. Som framgår av SGU:s jordartskarta (<https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-25-100.html>) finns morän men den jordart som har störst förekomst är isälvsediment (sten, grus, sand) format av smältvatten från inlandsisen när den drog sig tillbaka samt älv sediment. Vi vill även påpeka att Mora ligger under högsta kustlinjen och således förekommer inom planområdet även lera och silt på västra sidan om Siljan. I dessa områden kan det finnas förutsättningar för skred. Området har dock inte varit under salt eller bräckt vatten, varför det inte förekommer någon kvicklera

3. Klimatförändringens påverkan på förutsättningarna för jordrörelser beskrivs kort. Vi anser att det till översiktsplanen bör tillföras en text att hänsyn ska tas till klimatförändringar vid utredningar av förutsättningar för jordrörelser.

4. Vi vill återigen påpeka att kommunen bör ta fram en plan med prioriteringar för detaljerade utredningar avseende förutsättningar för jordrörelser inom bebyggda områden och hur dessa ska säkras mot översvämning och jordrörelser. I planen står att ”Fastighetsägaren har det primära ansvaret för att skydda sin egendom. Detta gäller även vid naturolycka”. Det är korrekt, men vi anser att kommunen bör bistå och samordna detta arbete och vi vill upplysa om att det endast är kommunen som kan söka bidrag för stabilitetshöjande åtgärder från MSB.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

1. Riktlinjen på sidan 166 har kompletterats i enlighet med den text som redan fanns på sidan 163 angående kommunens ansvar att utreda geotekniska frågor vid detalj- och bygglovsgivning. Riktlinjen för byggnation på sluttande mark (s. 166) har fått ny rubrik och utvecklats i enlighet med synpunkterna.

2. Detta korrigeras i antagandehandlingen. I kommunen som helhet är morän den dominerande jordarten men i detta fall, inom planområdet, är det precis som påpekat främst isälvsediment.

3. Riktlinjen om byggnation på sluttande mark (s.166) har utökats med information om att hänsyn ska tas till klimatförändringar vid geotekniska utredningar.

4. Planen beskriver under riktlinjerna för *ras, skred och stabilitet* (s. 166) att kommunen ska bevaka riskerna och ta ställning till om det finns behov av fördjupade utredningar. Kommunen bedömer i dagsläget inte att det finns något behov av fördjupade utredningar. Avsnittet som berör ansvarsfrågan har utvecklats efter granskningen för att bättre beskriva kommunens ansvar och en informationsruta om möjligheten för kommunen att söka bidrag från MSB har lagts till på sidan 163. Kommunen bistår idag i förekommande fall fastighetsägare med information och upplysningar kopplat till stabilitetsfrågor.

U.5 SMHI

SMHI har tagit del av rubricerad remiss och har följande synpunkter. Yttrandet avgränsas till SMHI:s kompetensområden hydrologi (enbart ytvatten) och meteorologi.

Framtida klimatet

Vid planering av samhället bör hänsyn tas till det framtida klimatet. Exempelvis förväntas lufttemperaturen att stiga, risken för skyfall öka och flödena i våra vattendrag förändras med ändrade nederbördsförhållanden och snötillgångar. Stormar förväntas inte bli värre eller vanligare än vad de historiskt har varit.

Vi hänvisar också till de regionala klimatanalyserna för länen:
<https://www.smhi.se/klimat/framtidens-klimat/lansanalyser>

För historiska och framtida skyfall hänvisas till denna länk:
<https://www.smhi.se/kunskapsbanken/meteorologi/statistik-for-extrem-korttidsnederbord-1.159736>

Ytterligare information om framtida klimat finns på SMHIs hemsida:
<https://www.smhi.se/klimat>.

Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning samlar in, utvecklar och tillgängliggör kunskap som tas fram regionalt, nationellt och internationellt om klimatanpassning. Centrumet finns vid SMHI och bedrivs i bred samverkan med aktörer inom klimatanpassningsområdet. Centrumet fungerar som en nod för kunskap om klimatanpassning och driver bland annat Klimatanpassningsportalen, www.klimatanpassning.se

Översvämningsrisker

Det är positivt att översvämningsrisken belyses noggrant i översiktsplanen, att översvämningskänsliga områden är tydligt utpekade och att det finns riktlinjer för områdets användning. SMHI anser att kommunen ska vara mycket restriktiv med att tillåta nybebyggelse av bostäder och samhällsviktig verksamhet i översvämningskänsliga områden. De byggnader som planeras i översvämningskänsliga områden bör anpassas så att de klarar översvämningsrisker. Förändrade översvämningsrisker i ett framtida klimat bör även beaktas.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Tack för informationen och synpunkterna! Den fördjupade översiktsplanen har efter granskningen kompletterats med en informationsruta på s. 156 med hänvisning till SMHI:s sidor om klimatanalyser och information om framtida klimat och en informationsruta på s. 159 med hänvisning till sidan om historiska och framtida skyfall.

U.6 Strålsäkerhetsmyndigheten

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) har tagit del av remiss i rubricerat ärende. SSM lämnade synpunkter på översiktsplanen under samrådet inför utställningen. SSM önskar nu lämna kompletterande synpunkter på den utställda planen:

På s 318 i planhandlingen finns en lista över miljömål: SSM vill påpeka att miljömålet säker strålmiljö omfattar även ultraviolett (UV) strålning utöver elektromagnetiska fält (EMF) och radon. Åtgärder som föreslagits i planhandlingen angående UV-strålning och barns utemiljöer (s169) bidrar också till uppfyllelse av miljömålet, och kan inkluderas i listan.

Avsnitt i den utställda planen som tar upp UV, radon och EMF, kan gärna kompletteras med hänvisning till planeringsunderlag och referenser till var information om aktuella gräns- och referensnivåer på strålsäkerhetsområdet kan hittas, då det underlättar arbetet för kommunerna (nedan).

Planeringsunderlag:

Planera för sol och skugga på förskolegårdar och skolgårdar – Strålsäkerhetsmyndigheten (stralsakerhetsmyndigheten.se)

Länk till lagtexter:

<https://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/regler/lagar-och-forordningar/>

Informationsmaterial om magnetfält och hälsorisker:

magnetfalt-och-halsorisker.pdf (stralsakerhetsmyndigheten.se)

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Tabellen på s.318 kompletteras med UV-skydd i barns utemiljöer.

En inforuta har lagts till på s. 169 med hänvisning till Strålskyddsmyndigheten.

U.7 SGU

SGU ser mycket positivt på kommuner som tillhandahåller plan och plantext både som dokument och som en interaktiv webbsida. Speciellt för kartmaterial innebär detta bättre upplösning och större detaljrikedom i inzoomat läge. Även är då en kombination av olika lager och därmed vidaregående analys möjlig, tex. förekomst av potentiellt förorenade områden (Lst), översvämningskartering (MSB) och erosionsbenägenhet hos jordart (SGU). Många kommuner använder för detta Boverkets ÖP-modell. Användning av en gemensam struktur kan förenkla både framtagande av planmaterial, granskning och användande av färdiga planer.

Mora tätort är på grund av läge, topografi, närhet till vattendrag sårbar för höga vattenflöden och översvämning. Frågor som berör samhällets motståndskraft mot extrema händelser kopplade till exempelvis värmebölja, nederbörd, översvämning, ras och skred, mm. är mycket viktiga att beakta inom all fysisk planering. Det kan röra sig om grönstruktur och markbeläggning i städer; hur topografi, hus och konstruktioner kan påverka vattenflöden och risk för översvämning; hur vatten, topografi, jordart och berggrund under vissa förutsättningar kan samverka och öka risk för sättningar och markrörelser. Påverkan och risker som exempelvis utgår från potentiellt förorenade områden kan vid en kombinerad analys med ovanstående faktorer leda till en ökad spridningsrisk av föroreningar vid exempelvis höga flöden, erosion, översvämning och därmed ökad påverkan på ett större område.

För att kunna förutse potentiella risker och inleda åtgärder som kan förebygga, förhindra eller mildra eventuell framtida skada krävs ofta förutseende och kunskap inom många olika fackområden jämte analys och beräkning av eventuell påverkan. I andra fall är förebyggande arbete jämförelsevis enkelt om man bara blir medveten om en potentiell risk. Men framför allt behövs en helhetssyn hur naturliga förutsättningar påverkar och samtidigt påverkas av samhällets infrastruktur, byggnader och konstruktioner och vilka ändrade förutsättningar ett förändrat klimat kan ge.

Den fördjupade översiktsplanen för Mora är omfattande och tar hänsyn till många av dessa relevanta faktorer. Då FÖP Mora stad redan är i granskningskedje har en detaljgranskning av remissen ej skett från SGU, men SGU anser att Mora kommun generellt har tagit upp relevanta faktorer i planarbetet. SGU instämmer i tidigare synpunkter från Länsstyrelsen och SGI i samrådsskedet.

SGU hänvisar i övrigt till SGUs allmänna riktlinjer som bifogas.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Vi håller med om att det finns många fördelar med en digital översiktsplan och kommunen har också för avsikt att använda sig av digitala hjälpmedel i kommande ÖP-arbete. Arbetet med den fördjupade översiktsplanen för Mora tätort har dock pågått under lång tid och det har inte funnits tid och resurser att göra ett omtag till en digital version. Det är dock inte omöjligt att materialet kommer att kunna digitaliseras helt eller delvis i framtiden.

Den fördjupade översiktsplanen har efter granskningen kompletterats med en informationsruta på s. 301 under Miljökonsekvensbeskrivningen (och även under *översvämning* på s. 159, *ras*, *skred*, *erosion och sedimentation* på s. 162 och *föroreningar* på s. 178) som beskriver kopplingen mellan historiska föroreningar och 100-årsflöden och erosion som en följd av klimatförändringar. Under avsnittet *klimat* har en ny rubrik *Risk för spridning av föroreningar* införts på s. 156 med förklarande text.

Yttranden från grannkommuner och region

U.8 Orsa kommun

Efter att ha tagit del av granskningshandlingen för den fördjupade översiktsplanen för Mora tätort, fortsättningsvis kallad ”planen”, har Orsa kommun beslutat om att lämna följande yttrande.

Orsa kommun anser att planens geografiska avgränsning är relevant. Det är bra att Noret, inklusive kommunområdet mot Vattnäs, finns med. Området är mycket betydelsefullt även för Orsa kommun eftersom det innehåller viktig samhällsservice, handel, infrastruktur och en betydande del av kommunernas arbetsplatser.

Mora och Orsa kommuner har liknande förutsättningar och ambitioner gällande demografin. Båda kommunerna siktar på befolkningsökningar som skulle överträffa de offentliga prognoserna för kommunerna och båda kommunerna ser fysisk planering och bostadsutveckling som ett svar på hur detta ska lyckas. Planen ser behovet av attraktiva boenden även i grannkommunerna och det är bra att bostadsförsörjning lyfts fram som ett mellankommunalt intresse, med insikten om att grannkommunerna agerar inom en gemensam bostads- och arbetsmarknad. Mora respektive Orsa har liknande strategier för bostadsförsörjning. Båda kommunerna planerar för bostadsutveckling i attraktiva områden med utsikt och närhet till vatten. Mora kommun planerar för byggande längs E45, hela vägen mot Vattnäs. Orsa kommun planerar för nya bostadsområden i närliggande områden i den södra kommundelen, till exempel Löva Strand (området har bytt namn från Norra Styversbacken). Det här innebär att Mora och Orsa kommer att växa ihop ännu mer fysiskt. Det kommer att öka behovet av bra kommunikationer mellan Mora och Orsa.

Planen ger förståelse för att Moras och Orsas mellankommunala frågor kommer att bli ännu mer betydelsefulla i framtiden.

I kapitlet om mellankommunala intressen tas turismfrågorna upp. Det är framsynt beskrivet hur kommunerna, genom att samarbeta med sina respektive styrkor, kan göra hela regionen mer attraktiv. Det är sant att våra besökare bryr sig mindre om kommungränserna.

De regionala transport och kollektivtrafikfrågorna inklusive flygplatsen, är viktiga avsnitt. Pendlingsmöjligheter med kollektivtrafik har lyfts fram, inte minst genom Dalabanan och Inlandsbanan. Mora och Orsa ser gemensamt att efterfrågan på tågpendling mellan Orsa och Mora kommer att öka som en följd av bostadsbyggande både i Mora och i Orsa efter bandelens sträckning. Efter bandelen ligger också flera stora arbetsplatser.

Orsa kommun vill belysa följande delar speciellt:

Orsa kommun är positiv till begreppet Mora som regionsstad. För att leva upp till epitetet regionstad bör kommunerna i text och tanke ha en gemensam plan hur Regionsstad Mora bör utvecklas för att göra regionen väl fungerande och attraktiv för invånare och turister. Som större kommun och som hemvist för en stor del av norra Dalarnas samhällsservice har Mora kommun ett särskilt ansvar för att engagera grannkommunerna i mellankommunala och gemensamma strategiska frågor.

När det gäller riktlinjer för handel ser Orsa kommun att Noret är en viktig plats för handel i regionen genom sin geografiska placering med bra flöden och god tillgänglighet. Området är lättillgängligt bland annat för besökare och pendlare.

Kapitlet om omvärldsfaktorer kunde kompletteras med referens till den *nya* ”Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna”.

Planen bekräftar att kommunerna har en utmaning i att hinna med alla behov av fysisk planering de kommande åren. Mora och Orsa kommun har ett ömsesidigt beroende av varandra på olik plan. Därför är det viktigt att det sker en gemensam översiktlig planering mellan våra kommuner. Detta borde kunna genomföras genom vår gemensamma stadsbyggnad och miljöförvaltning.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Vi håller med om att det finns viktiga mellankommunala och strategiska frågor som kommunerna behöver hantera gemensamt.

Textavsnittet om Dalastrategin har justerats och refererar nu till den nya ”Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna”.

Orsa översiktsplan antogs 2019 och Mora kommer behöva uppdatera sin kommuntäckande översiktsplan (även om tätorten redan, i och med arbetet med denna FÖP, är uppdaterad). I ett sådant arbete vore det möjligt att utveckla de mellankommunala och gemensamma strategiska frågorna.

U.9 Region Dalarna

Synpunkter

Generellt ställer sig Region Dalarna positivt till framtagandet av en fördjupad översiktsplan över Mora tätort (FÖP Mora). Förslaget är välarbetat och fyller ett betydelsefullt syfte som ett av flera viktiga underlag för att utveckla och stärka samordningen mellan de olika planeringsprocesserna i samhällsplaneringen. Det finns stöd för detta även i Dalastrategin som lyfter behovet av en stärkt samordning som del i att utveckla en regionalt sammanhållen samhällsplanering. Ur länsplaneupprättarperspektiv kommer FÖP Mora framförallt bli en viktig utgångspunkt för samordningen mellan kommun och Trafikverket, men även med regionens kollektivtrafikplanering och infrastrukturplanering, vilket även lyfts fram som betydelsefullt för en framgångsrik planering i FÖP Mora under avsnittet ”Tidig dialog och bred förankring”.

För en framgångsrik samhällsplanering ur ett regionperspektiv kan även nämnas betydelsen av att stärka förutsättningarna för hållbara transporter, där Mora kommun redan genom framtagande av cykelstrategi 2019–2040 visar på en tydlig satsning på att sätta cykling i centrum, vilket stärks ytterligare genom förslaget till FÖP Mora.

Specifikt stöds FÖP Moras riktlinjer avseende utveckling av Dalabanan. Åtgärder som främjar arbets- och studiependling och besöksnärringsresande med kollektiva färdmedel liksom överflyttning av gods från väg till järnväg är av betydelse för en hållbar regional utveckling, och i är överensstämmelse Dalastrategins mål och prioriteringar.

Behov av justeringar

Granskningsförslaget FÖP Mora innehåller några mindre brister på sidan 22 som bör justeras enligt följande:

- Under rubriken ”Regionala mål” nämns ”Dalastrategin – Dalarna 2020”. Denna text är baserad på den tidigare regionala utvecklingsstrategin. I juni 2021 fattades beslut om en ny regional utvecklingsstrategi ”Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna”. Avsnittet bör uppdateras i innehåll och referera till den nu gällande strategin, vilken återfinns via följande länk: <https://www.regiondalarna.se/verksamhet/regional-utveckling/regional-utvecklingsuppdrag/regional-utvecklingsansvar/dalastrategin/>
- Avsnittet om ”Nationell plan för transportsystemet” baseras på den förra nationella planen och behöver därmed justeras. Den gällande nationella planen för transportsystemet avser åren **2018–2029**. Skrivningen kring driftsbidrag för Inlandsbanan bör anpassas efter innehållet i gällande nationella plan. En ny nationell plan för perioden **2022–2033** är under framtagande och förväntas vara klar under 2022.
- Avsnittet ”Länsplan för regional transportinfrastruktur för Dalarna” hänvisar till den förra länsplanen. Den nu aktuella länsplanen omfattar perioden **2018–2029**, fastställd 2018-10-24. En ny länsplan för **2022-2033** tas fram parallellt med ny nationell plan. Bilden på länsplanen på sidans marginal är inaktuell och bör bytas ut till bild på nu gällande länsplan, vilken återfinns via följande länk: <https://www.regiondalarna.se/contentassets/c3c7af1fa80547c09c8a706a26969d9b/lansplan.pdf>

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Avsnittet om Dalastrategin justeras i enlighet med yttrandet.

<p>Avsnittet om ”Nationell plan för transportsystemet” justeras i enlighet med yttrandet.</p> <p>Avsnittet om ”Länsplan för regional transportinfrastruktur för Dalarna” med tillhörande bild justeras i enlighet med yttrandet.</p>
<p>U.10 Rättviks kommun</p> <p>Förvaltningens synpunkter</p> <p>Rättviks kommun är positiva till det granskningsförslag till fördjupad översiktsplan för Mora som nu finns ute på granskning. Rättviks kommun skulle dock vilja se att de mellankommunala frågorna i ett utvecklingsperspektiv blev tydligare i den fördjupade översiktsplanen för Mora tätort enligt nedan;</p> <p>Dalarnas största regionala centrum är Falun och Borlänge, vilka också utgör de största arbetsmarknadsregionerna. En positiv utveckling och tillväxt i Falun-Borlänge är viktigt för utvecklingen i hela Dalarna, men på samma sätt är Falun-Borlänge beroende av en god utveckling i övriga länet det står tydligt i RUS regional utvecklingsstrategi 2021–2030, Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna.</p> <p>Viktiga delar för utveckling i hela Dalarnas län förutom regionala centrum är bland annat de delregionala noderna Mora, Avesta och Ludvika och de regionala och lokala stråken i länet. En fortsatt utveckling kring dessa stråk är av stor betydelse för fortsatt utveckling både lokalt som regionalt i Dalarnas län. Den fördjupade översiktsplanen för Mora tätort bör på ett tydligare sätt visa vilka dessa stråk är och hur de kan utvecklas. För Rättviks kommun är speciellt stråket vilket utgörs av riksväg 70 och som passerar tätort Rättvik av särskild betydelse. Rättviks kommun ser gärna att de kommuner som berörs av utveckling av stråket riksväg 70 arbetar närmare varandra för att uppnå en samsyn kring dess utveckling.</p>
<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer</p> <p>Avsnittet om Dalastrategin har justerats efter granskningen och hänvisar nu till den nya Dalastrategin.</p> <p>Vi håller med om att det är viktigt med samsyn kring viktiga stråk i Dalarnas län och utvecklingen av dessa. Regionala kopplingar (stråk) är något som bör lyftas i det kommande arbetet med den kommuntäckande översiktsplanen där ett större fokus kan läggas på mellankommunala och gemensamma strategiska frågor.</p>
<p>Kommunala yttranden</p>
<p>U.11 Brandkåren</p> <p>Vi har inga synpunkter på handlingarna utöver följande:</p> <p>Det finns en text om Räddningstjänsten som bör uppdateras sedan vi blivit ett förbund.</p> <p>Nuvarande:</p> <p>Mora brandkår ansvarar för förebyggande arbete samt brand- och räddningsuppdrag inom Mora kommun. Byarna Venjan och Gävunda har eget brandvärn som tar hand om många larm i den egna byn, ibland med hjälp av personal från Mora. Brandkåren samarbetar med räddningstjänsten i Orsa och Älvdalen.</p> <p>Förslag på ny:</p> <p>Brandkåren Norra Dalarna ansvarar för förebyggande arbete samt brand- och räddningsuppdrag inom Mora kommun. I kommunen finns en huvudstation belägen i Mora tätort samt två brandvärn i byarna Venjan och Gävunda. Brandkåren Norra Dalarnas är ett förbund som utöver Mora innehåller kommunerna Orsa, Älvdalen, Leksand och Vansbro.</p>
<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer</p> <p>Texten om Räddningstjänsten har uppdaterats i enlighet med Brandkårens yttrande.</p>

U.12 Mora Orsa miljönämnd

Mora Orsa miljönämnd har inga invändningar avseende upprättat förslag till fördjupad översiktsplan för Mora tätort.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

-

U.13 Gymnasieförvaltningen

Planenhetens sammanfattning av inkomna synpunkter redovisas nedan:

Gymnasieförvaltningen önskar att fotboll läggs till på sid 76 och 80 där specialidrotter beskrivs. Detta innebär att fotbollsplanerna på Prästholmen är av intresse för förvaltningen.

Texten på sidan 186 under rubriken Markanvändning/Utbildning uppfattades som otydlig.

Förvaltningen informerar om att förslag på nytt idrottsgymnasiesystem kommer under hösten 2021, beslut ska tas av Skolverket senast 1/9-23, eleverna föreslås börja hösten 2024. Där ska beslutas om var Riksidrottsutbildningar och nationella idrottsutbildningar ska vara lokaliserade. Detta kan påverka antalet elever som söker sig till Mora gymnasium, vilket i förlängningen även påverkar personal och lokaler.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Fotboll läggs till på sid 76 och 80 där specialidrotter beskrivs.

Texten på sidan 186 under rubriken Markanvändning/Utbildning har förtydligats.

U.14 Utvecklingsenheten, kommunstyrelseförvaltningen

Planenhetens sammanfattning av inkomna synpunkter redovisas nedan:

Utvecklingsenheten ställer sig positiva till planens ambitioner och lyfter särskilt fram att det är bra med hänvisningarna till strategi Hållbara Mora och att planen lyfter viktiga utvecklingsfrågor- och åtgärder. I synpunkterna poängteras vikten av en röd tråd i samhällsplaneringen, välfungerande processer, tidig dialog och bred förankring och gemensamma mål och visioner, tydliga roller och ansvarsfördelning, kännedom om befintliga underlag, planer och strategier. som beskrivs i planens genomförandedel.

Utvecklingsenheten påpekar att:

- planen för vatten och avlopp som beskrivs på s. 124 har antagits under det pågående arbetet med den fördjupade översiktsplanen.

- fler värmeböljor är att vänta i och med ett förändrat klimat och något vi bör ta hänsyn till i klimatanpassning av samhället. Ex blir träd för skugga viktiga inom bebyggelse och parker.

- kompletterande åtgärder, exempelvis kolsänkor, krävs för att vi ska nå klimatmålen och att den fördjupade översiktsplanen borde kompletteras med information om detta.

- omställningen till ett fossiloberoende samhälle kräver ny infrastruktur och eventuella områden för bland annat förnybara drivmedel; i det här sammanhanget främst med tanke på områden för tankställen och laddinfrastruktur.

- årtalen för den nya länsplanen för regional transportinfrastruktur för Dalarna ska vara 2022–2033 istället för 2022-2035.

- det bör följas upp så att träbyggnadsstrategi, arkitekturpolicy eller ett arkitekturprogram tas fram.

- prognosen för Moras befolkningsökning i riktlinjerna för bostäder ”Vi ska bli fler i kommunen” inte är uppdaterad enligt årets prognos för 2030.

- belysning bör hanteras utifrån ekonomiska, ekologiska och sociala perspektiv och håller med om att ett belysningsprogram behöver tas fram.
- när nya riktlinjer för möblering tas fram bör dessa samspela med nuvarande riktlinjer för tillfällig upplåtelse av offentlig plats.
- det saknas en diskussion kring biologisk mångfald.
- Mora godsbangård är idag inte riksintresse men revidering pågår och Trafikverket har aviserat att detta beräknas vara klart hösten 2021.
- det är viktigt att inventering av jordbruksmark görs i enlighet med den fördjupade översiktsplanens intentioner.
- det finns uppdaterad statistik för 2020 gällande Moras besöksnäring.
- det på s. 141 där det står om handel, under rubriken *Konkurrens* står ” Det har planerats för ett köpcentrum, både för handel och upplevelser, vid den nya flygplatsen i Malung-Sälen” . Köpcentret har inte byggts när man färdigställde flygplatsen. Hur det blir framåt är osäkert så frågan är om meningen ska vara med.
- det på s.135 står siffror/statistik fr 2019 för besöksnäringen. Det finns nu uppdaterad statistik för 2020. (Rapporten TEM, som beskriver ekonomiska o sysselsättningsmässiga effekter av turismen, i Mora kommun och länk till fakta på webben har bifogats.)
- aktuella fakta om centrum finns i Cityindex 2020 och att det kommer en ny rapport för Cityindex 2020 och nya siffror för försäljningsindex i slutet av september 2021.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

- Den fördjupade översiktsplanen har uppdaterats med att planen för vatten och avlopp som beskrivs på s. 124 har antagits under det pågående arbetet.
- På sidan 155 beskrivs att fler värmeböljor är att vänta i och med ett förändrat klimat.
- Kolsänkor hanteras inte inom den fördjupade översiktsplanen.
- Laddinfrastruktur beskrivs i planen kunna hanteras inom arbete med ett framtida arbete att ta fram en parkeringsstrategi. (Se text under rubriken *parkeringsstrategi* på s.111 och riktlinjen *Tillgängliga parkeringar och parkeringshus* på s.115.) Behovet av en parkeringsstrategi beskrivs också i planen genomförandedel på s. 293.
- Årtalen för den nya länsplanen för regional transportinfrastruktur har uppdaterats.
- På s. 69 finns riktlinjer som beskriver behovet av en uppdaterad genomförandeinriktad träbyggnadsstrategi och en kommunal arkitekturpolicy eller ett arkitekturprogram.
- Prognosen för Moras befolkningsökning i riktlinjerna för bostäder ”Vi ska bli fler i kommunen” (på s. 77) har uppdaterats enligt årets prognos för 2030.
- Behovet av att ett belysningsprogram behöver tas fram beskrivs på s. 85 i avsnittet om offentliga platser. Det finns också en riktlinje (s. 87) som beskriver behovet. I ett framtida belysningsprogram bör som påpekat olika aspekter av belysning hanteras.
- Riktlinjen *Områden med höga naturvärden ska värnas* på s. 55 har fått en ny rubrik som bättre beskriver innehållet i texten; *Tätorten ska ha en rik biologisk mångfald*. I enlighet med riktlinjen ska tätorten ha en rik biologisk mångfald och därför behöver det finnas en variation av biotoper och arter. Riktlinjen beskriver att sammanhängande gröna nätverk ska eftersträvas vid exploatering så att växter och djur kan sprida sig och att befintliga områden med höga naturvärden ska värnas.

- Planen har justerats (s.106) så att det blir tydligt att Mora godsbangård idag inte är ett riksintresse men att riksintressena är under revidering.
- Planen beskriver behovet av en inventering av jordbruksmark på s. 151 och i planens genomförandedel på s. 293.
- Angående statistiken för Moras besöksnäring redovisas 2019 års siffror även fortsatt då 2020 års siffror avviker från det normala på grund av pandemin. En informationsruta om detta har lagts till på sida 135.
- Lydelsen på s. 141 kvarstår då det fortfarande är möjligt att ett köpcentrum skulle kunna etableras vid den nya flygplatsen i Malung-Sälen. Planen medger idag detaljhandel.

Yttranden från företag, föreningar, organisationer o. dyl.

U.15 Skanova

Skanova önskar i ett tidigt skede medverka i planarbetet, det vill säga när detaljplanarbete påbörjas, för att få med befintliga ledningar i planeringsunderlaget. På så sätt kan oförutsedda hinder i planeringen som berör Skanovas nät undvikas för att få en smidigare och snabbare planprocess.

Om så önskas kan ledningarna skickas digitalt i dwg-format för att infogas på planeringsunderlaget.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Miljö- och byggnadsförvaltningen instämmer i att det är viktigt att Skanova och andra aktörer medverkar i ett tidigt skede i planarbetet för att underlätta för alla inblandade.

U.16 Näsuddsvägens förening

Näsuddsvägens vägförening är en ideell förening som sköter Näsuddsvägen, som betjänar merparten av befintlig bebyggelse utefter stranden inom planområdet Norra Kråkberg.

Redan vid förra samrådsyttrandet 2017 avseende den fördjupade översiktsplanen hade vi synpunkter.

Med till övervägande delen fritidsbebyggelse och med inslag av permanentbebyggelse vill vi behålla Näsuddsvägen som en småskalig väg, som i huvudsak skall betjäna befintliga fastigheter. Vi erhåller för närvarande årligen ett driftbidrag från Trafikverket. Bidraget är viktigt för oss att kunna behålla. Vägen går idag av hävd i huvudsak över privata fastigheter.

Som en kommentar till vårt samrådsyttrande 2017 skriver kommunen ”Bebyggelsen längs stranden har en genuin karaktär och den är viktig att bevara. Förutom några enstaka kompletteringar bör inte mer bebyggelse tillkomma längs sjön. Däremot är det inte i längden hållbart att vägen går över enskilda fastigheter, utan detta bör lösas på ett eller annat sätt.”

Det vi även noterat är att kommunen planerat en möjlig småbåtshamn inom området. En sådan hamn genererar biltrafik och krav på bil och båtupställningsplatser vilket Näsuddsvägen och strandremsan inte klarar av. Den utvalda platsen är inte lämplig för småbåtshamn. Vi hänvisar en sådan hamn till den befintliga Skålanhamnen nedanför Kråkbergs bystuga med redan utbyggd vågbrytare. Lite längre söderöver finns även Kanalhamnen. Båda hamnarna drivs av Kråkbergs båtklubb. Inte minst vid Skålanhamnen kan man se att en hamn vid Orsasjön kräver stora vågbrytare för att utvindsynpunkt kunna fungera som småbåtshamn. **Vi föreslår att den föreslagna småbåtshamnen tas bort i den fördjupade översiktsplanen.**

Hur påverkas trafikflödet vid den föreslagna översiktsplanen avseende Näsuddsvägen? Vad finns det för alternativ att styra trafiken till, från och genom Näsuddsvägen? Nu gäller det att kommunen ser till att en utbyggnad av Norra Kråkberg kan ske så att de befintliga fastighetsägarna utefter Näsuddsvägen kan och vill bo kvar.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Efter granskningen har skissen på s. 281 justerats och texten "möjligt läge för småbåtshamn" tagits bort då det för många inte varit tydligt att detta är en tidig idéskiss, att läget inte är bestämt och att detta behöver utredas ytterligare. Riktlinjen på sida 283 kvarstår då det är viktigt för kommunen att det sker en samordning av båtplatser. Hur och var detta ska kunna ske kräver fortsatta utredningar och är inget som utreds inom den fördjupade översiktsplanen.

Hur trafikflödet påverkas avseende Näsuddsvägen får kommande planarbete/programarbete utvisa.

U.17 Styrelsen för BRF Siljanstrand 1 genom NN

Synpunkter från BRF Siljanstrand 1.

Vi har tittat på översiktsplanen; ett minst sagt imponerande arbete som det finns mycket positivt att säga om.

Vi vill dock framföra kritik mot en idéskiss som vi såg i MT onsdagen 18/8 -21, som även finns presenterad på sid 201 i Översiktsplanen.

Vi tror inte på idén, med att ett hörn av sydvästra Saxviken är lämplig att bli ett våtmarksområde. Vi tror ej heller på att en tänkt brygga är lämplig att avgränsa ett hörn av viken

Det är mycket bra att ni tänker på denna del av Saxviken, men det är ännu viktigare att skydda vår vackra vik. Det vore synd att "förstöra" Saxviken med en våtmark, när man lika gärna kan lägga en fångst-damm innan dagvattnet når till Siljan. Vi föreslår att man utför skyddet enligt Vägverkets Publ. 1995:1. Vägverket byggde mer än 400 dagvatten-dammar i slutet av 90-talet och i början på 2000-talet.

Saxviken är en av Moras största tillgångar, vinter som sommar, varför vattenytan bör bevaras intakt i den södra delen, utan bryggor och våtmark.

En reflektion som vi gör när vi ser översiktsplanen är att det finns få förslag, förutom de som vi ovan har kritiserat, som är planerade att förgylla den södra delen av strandpromenaden i jämförelse med den norra delen av promenaden. T.ex parkbänkar, trädgårdsarrangemang, servering, vackrare gatubelysning...

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Miljö- och byggnadsförvaltningen vill understryka att idéskissen som redovisas är just en idé som redovisar *en* möjlig framtida utveckling. Kajenområdets, Saxvikens och Saxnäs utformning är inte bestämd utan behöver utvecklas mer i fortsatt arbete/projekt.

Tanken som illustrerats i idéskissen har främst varit att ta hand om och rena det befintliga dagvattnet som idag ofiltrerat rinner ut i Saxviken. Hur detta i så fall skulle utformas och genomföras behöver utredas i samband med framtida planering.

Det stämmer att Saxnäs (den södra delen av strandpromenaden) inte är med i själva idéskissen. Däremot finns området beskrivet i text på sida 200 där det står skrivet att det nu, efter marksaneringen, "är möjligt att ge platsen en mer genomtänkt gestaltning som uppmuntrar till lek och vistelse och kan användas under årets alla årstider". Om ett sådant projekt blir aktuellt att genomföra kan det mycket väl vara så att projektet omfattar hela strandlinjen; från Kajen till Saxnäsudden.

U.18 Styrelsen för BRF Siljanstrand 2 genom NN

Bryggor

Vem är den föreslagna båtbyggan tänkt för? Är den för ortsbor med abonnerade platser? Då krävs låsta grindar och taggtråd vilket förfular det hela. Eller är det en gästhamnsmodell man är ute efter? Då måste byggan vara öppen och hur hindrar man då buslivet under stor del av året?

Brf Siljanstrand I och 2 har redan en bryggplats med brygga och den hamnar nu i våtmarksområdet. Vad finns för lösning på detta?

Tillfört dagvatten

Inre viken tillförs redan idag en hel del dagvatten. Innebär förslaget att ytterligare dagvatten skall ledas till inre viken?

Saxnäsområdet

Varför har detta lämnats utanför? Många har i olika sammanhang och forum framfört att Kajenområdets gestaltning skall följa gångvägen efter vattnet mot Saxnäs. Belysningens utformning, bänkar etc efterlyses.

Skrivelse från Brf Siljanstrand 1

Utöver ovanstående synpunkter och frågor ställer vi oss helt eniga med Brf Siljanstrand 1 och deras skrivelse.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Bryggor

Miljö- och byggnadsförvaltningen vill understryka att idéskissen som redovisas är just en idé som redovisar *en* möjlig framtida utveckling. Om bryggor ska tillkomma längs med vattnet, eller i vattnet, bör detta föregås av en utredning som studerar just de frågor som lyfts i yttrandet. Någon sådan utredning rymms dock inte inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen utan är något som utredas i kommande arbeten/projekt.

Tillfört dagvatten

Vi vill återigen understryka att idéskissen som redovisas är just en idé som redovisar idéer om möjlig framtida utveckling. Tanken som illustrerats i idéskissen har främst varit att ta hand om och rena det befintliga dagvattnet som idag ofiltrerat rinner ut i Saxviken. Hur detta i så fall skulle utformas och genomföras behöver utredas i samband med framtida planering.

Saxnäsområdet

Det stämmer att Saxnäs (den södra delen av strandpromenaden) inte är med i själva idéskissen. Däremot finns området beskrivet i text på sida 200 där det står skrivet att det nu, efter marksaneringen, ”är möjligt att ge platsen en mer genomtänkt gestaltning som uppmuntrar till lek och vistelse och kan användas under årets alla årstider”. Om ett sådant projekt blir aktuellt att genomföra kan det mycket väl vara så att projektet omfattar hela strandlinjen; från Kajen till Saxnäsudden. Utformning av belysning, bänkar etc. hanteras inte i den fördjupade översiktsplanen men är viktigt att ta med i kommande planering av området.

U.19 Kråkbergs bys samfällighetsförening

Kråkbergs bys samfällighetsförening vill framföra ett antal för Kråkbergs by viktiga synpunkter, vad avser vidare utveckling av bebyggelse, som i rubricerad plan beskrivs under rubriken ”Norra Kråkberg” Beskrivet område ”Norra Kråkberg” gränsar till gällande detaljplan Sp136.

Området norra Kråkberg (i dag Näsuddsvägen) har historiskt varit ett populärt område med fritidshus, sommarboende och allmänt populärt område för fritidsaktiviteter här har även Scouterna sin lägergård. Med åren har flera boenden blivit åretruntboende, och detta är en aktivitet som expanderar fortlöpande. Området saknar i dag infrastruktur som vägar och VA för att kunna expandera fritt som nu pågår. Området längs Näsuddsvägen är nu även utpekad som ett LIS- område (Landsbygdsutveckling i strandnära läge) *se sid 279 fördjupad översiktsplan.*

Det är detta område (LIS) som har och är attraktivt för boenden. Enligt tidig idéskiss för ”Norra Kråkberg” *se sid 281 fördjupad översiktsplan*, så kan man antyda/se att Näsuddsvägen fram till Scoutgården egentligen inte är/ska planeras, då anslutningsväg är tänkt via i dag Kråkbergs norra infart från riksväg 70.

Det är naturligtvis ytterst viktigt att om området, som det nu utvecklas måste ha en infrastruktur som inte fortsätter belastar befintlig bykärna!

Vägnätet in/genom Kråkberg ner till detta populära område (Näsuddsvägen) har historiskt klarat ökad trafik under sommarmånaderna för sommargäster och badgäster vid populära badstranden mm. I nutid

då Näsuddsvägen har flertalet åretruntboende så har trafiken genom gamla bykärnan ökat markant, därtill har även tung trafik påtagligt ökat till husbyggnader, industri och bygghandel norr om byn. I befintlig detaljplan Sp136 finns ett antal vägförbättrande åtgärder beskrivna, som inte är genomförda enligt den planen, detta är saker som byn påpekat ett antal gånger, dock har åtgärder uteblivit. Första delen av Skålanvägen har nu under 2021 stängts av enligt beskrivning i Sp136, detta efter att i trång passage takfot/gavel på uthus flertalet gånger rivits sönder av höga transporter på väg till byggnationer längs Näsuddsvägen. De åtgärder som åsyftas är förbättring av Skålanvägen mot Kråkbergsvägen samt en ny planerad avlastningsväg för trafik mot Näsuddsvägen och badplatsen, i plan Spl36 planerad mot planens nordliga gräns.

Vi vill nu i kommande planering för "Norra Kråkberg" se samt att genomförs vägar som kan hantera trafiken bättre än dagens förhållanden.

Det behövs avlastningsvägar för kommande boende i Norra Kråkberg (nuvarande Näsuddsvägen), samt för tung trafik till industri/bygghandel. Dessa vägar behöver anläggas så de blir ett enkelt val för den som ska ex. ner mot Näsuddsvägen eller för tung trafik som ska till industri/bygghandel.

Det som skett, och som man vill ska ske, är att Nu ex. tung trafik till industri/bygghandel ska åka riksväg 70 till byns norra infart, detta fungerar till viss del, men det är naturligtvis enklare att åka genom byn. På samma sätt så kan man i skisser se att norra infarten även ska bli infart till "Norra Kråkberg". Så länge det går att nå Näsuddsvägen genom bykärnan så kommer man inte åka till norra infarten, och absolut inte om man kommer från Mora centrum, varifrån övervägande daglig trafik kommer!

Det har även inträffat ett antal knepiga incidenter avseende tung trafik att man fastnat med släp på Massbäcksvägen (vägen från riksväg 70 upp till bykärnan) detta är ju närmaste vägen som GPS hänvisar för långtradarchauffören!

Vill här strakt föreslå som vi även vid tidigare konversation föreslagit att man anordnar en rondell vid korsningen riksväg 70/Östnors-avfarten och upp mot Kråkberg. Denna avfart kommer då fram i sänkan direkt norr byn (en justerad sträckning av "Fjälsvägen"), där nuvarande plan Sp136 har sin nordliga gräns, vägen blir då en naturlig avfart både för boende och tung trafik, dessutom blir den mer naturlig för tung trafik då det blir samma avfart för industrin Östnor som Kråkberg, då blir detta en mer attraktivt vägval för söderifrån kommande trafik (från Mora centrum) från det hållet som övervägande trafikflöde kommer.

Se tillagt på bilagd idéskiss sid 281.

Naturligtvis Behövs även de norra anslutningarna som illustrerats, dock att trafiksäkerhetsförbättrande åtgärder genomförs för Kråkbergs norra anslutning mot riksväg 70!

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Det är viktigt att både nya och befintliga bostadsområden har en säker och väl fungerande infrastruktur och möjliga trafiklösningar kommer behöva utredas och studeras i kommande planarbete i området.

U.20 Naturskyddsföreningen

Vi uppskattar det gedigna arbetet och anser att planen tar tillvara många av föreningens intressen. De nationella miljömålen, folkhälsomålen och Agenda 2030 utgör en bra grund.

Var rädd om grönområdena

Gröna stråk i kommunen bör bevaras och utvecklas för att förbinda olika grönområden och möjliggöra förflyttning av djur, växter och människor. En satsning för att utöka grönytor och växtlighet minskar buller, ökar upptag av koldioxid och avgaser, skänker skugga och sänker temperaturen i en allt varmare värld samt ökar trivsel och hälsa.

Naturskyddsföreningen anser att Mora kommun ska ta tillvara och utveckla de befintliga grönområdena som Tingshusparken, området kring Kajen och Prästholmen. Vi ser gärna att grönområden inbjuder och stimulerar till spontanidrott, lek och kreativitet. Clown- och trollstigen i Östnor är ett lysande exempel.

En idé som vi vill bidra till är att anlägga en slätteräng centralt vid Saxviken. Den skulle bli ett vackert blickfång och bland annat gynna pollinatörer.

Vi har med ledsamhet och bestörtning sett hur många träd i centrala Mora tagits ned på senare tid. Det står bra skrivet i planen om vikten av grönytor och träd så vi hoppas att denna hänsyn tas i fortsättningen, i verkligheten. Att plantera fruktträd och buskar med ätliga bär tycker vi är en utmärkt idé.

Värna jordbruksmarken

Andelen jordbruksmark i Mora kommun är mycket liten. Vi anser därför att det är av största vikt att vara rädda om den och de människor som brukar jorden. Anlägg inga vägar eller andra byggnationer på jordbruksmark.

Reservera och upplåt mark och uppmuntra stadsnära och småskalig odling. Här kan hjälp behövas med tillgång till vatten m.m. Naturskyddsföreningen kan bidra med verktyg som skottkärror, vattenkannor, spadar och grepar till tillsammansodlingar.

Värna strandskyddet

Naturskyddsföreningen motsätter sig strandnära bebyggelser som hindrar allmänhetens nyttjande av strandnära områden och där biologiska värden hotas. Det är viktigt att värna strandskyddet och allmänhetens tillgång till vattnet och stränderna.

Bostäder och handel

Naturskyddsföreningen är positiv till en förtätning av centrum vilket vi anser gynnar service, social gemenskap och minskad biltrafik. Ett levande centrum med en blandning av bostäder, arbetsplatser, grönområden, affärer och mötesplatser känns gemytligt.

Uttrycket regionstad och satsningen på ökad handel motsätter vi oss. Konsumtionen behöver minska såväl lokalt som globalt. Vi vill se en ökad satsning på återbruk som fixarrum i bostadsområden, öppnande av Fritidsbanken och kläd- och verktygsbibliotek t ex. Naturskyddsföreningen föreslår att kommunen skapar en bilpool där kommunens egna bilar kan nyttjas under kvällar och helger. Parkeringsplatser reserveras för bilpoolens bilar. Lånecyklar vore också bra att inrätta.

Satsa på cykling

Grundprincipen bör vara att förenkla och prioritera cykel-, gång- och kollektivtrafik i Mora. Bra för såväl folkhälsa som klimat. Vi efterlyser en ökad satsning på cykel- och gångvägar. Det ska vara enkelt att cykla i stråk utan alltför många vägkorsningar. Att binda samman centrum och Kajenområdet med en gång- och cykelbro alt. tunnel känns viktigt. Befintliga cykelvägar behöver omgäende ses över för att vara sammanhängande och säkra. Cykelvägarna behöver också skyltas upp, inte minst för att synliggöra att avstånden i Mora är kortare än vad de upplevs.

För att förenkla för pendlare bör ordentliga cykelställ under tak byggas vid Morastrand. Fler cykelställ med tak bör också byggas kring Mora centrum inte minst kring offentliga byggnader som bibliotek och skolor. Vi betonar också vikten av att se över trafikplaneringen så att barn och unga kan ta sig till skolor och fritidsaktiviteter på ett säkert sätt.

En ny förbifart över Sandängarna och Kråkberg vore synd. Det är fina naturområden värda att bevara. Dessutom bidrar nya vägar till mer biltrafik. Vi anser inte att man ska planera för ökade transporter med bil utan planera för hur biltrafiken kan fås att minska. Det är därför bra att de planerna strukits för tillfället.

Biltrafik är i jämförelse med andra trafikslag betydligt mer utrymmeskrävande. Genom att i högre grad ställa om till andra trafikslag kan utrymmet för bilar minskas och mark frigöras för andra ändamål, t ex nya bostäder.

Vi vill att det ska planeras för minskat flygande.

Mer friluftsliv

Vi ser gärna en satsning på att öka tillgängligheten till tätortsnära skogar. Att bygga broar till Saxvikenholmarna kan vara en sådan åtgärd men bör då kombineras med inrättande av iordningställda "rastplatser", god skötsel och information om naturvärdena. Utbildade närnaturguider kan vara ett sätt att höja områdets attraktivitet. Broarna får inte leda till att holmarnas fina natur förstörs och de enbart blir en festplats.

Vi ser gärna en satsning på ökat friluftsliv i stort. Skyltning, kartor, leder, guider, kajak- och skridskocentrum, Fritidsbanken som redan nämnts.

Ljusföreningar

På sida 87 står att ett belysningsprogram ska tas fram. Redan från början borde det vara med att ta hänsyn till insekter/pollinatörer. LED är ett bekymmer både p g a det vitare ljuset och att det är billigare att använda och därför blir mer belysning. Det är både ett problem för insekter och för människor som inte kan se stjärnhimlen t ex.

De vetenskapliga beläggen ökar för att ljusföreningar har betydande ekologiska konsekvenser, och för att det är ett underskattat miljöproblem som redan idag har en effekt på arters överlevnad. (Sveriges Lantbruksuniversitet)

Pollinatörer kan dröja sig kvar kring lampor och då minskar deras möjligheter att utföra sina normala beteenden: födosök, parning och äggläggning. (Naturvårdsverket)

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Var rädd om grönområdena

Just nu finns ett pågående projekt där kommunen, tillsammans med Naturskyddsföreningen, arbetar för att anlägga en slätteräng vid Saxviken.

Värna jordbruksmarken

Efter samrådet utvecklades avsnittet om jordbruksmark. Inga möjliga områden för nya bostäder har pekats ut på jordbruksmark i den fördjupade översiktsplanen.

Värna strandskyddet

Det är viktigt att byggande inom de så kallade LIS-områdena (Landsbygdsutveckling i strandnära lägen) föregås av detaljplanering där det är möjligt att reglera och säkerställa allmänhetens tillgång till strandnära områden. Inom arbetet med LIS-planen (2014) genomfördes översiktliga naturvärdesinventeringar för att undersöka vilka naturvärden som finns på platsen. I de fall det redovisats höga naturvärden på platsen behöver en mer detaljerad inventering genomföras för att avgöra om dispens från strandskyddet kan lämnas. Detta finns beskrivet under avsnittet om LIS på sida 54, riktlinjerna på sida 55 samt delområdesbeskrivningarna för Norra Kråkberg på sida 282 och Utmeland på sida 250.

Bostäder och handel

Begreppet Regionstad Mora är en del av stadsbyggnadsvisionen som tar avstamp i den politiskt antagna strategiska planen för Mora. Begreppet innebär att det ska finnas ett stort utbud av service och handel, arbets- och utbildningsmöjligheter. (Se mer information på s. 31 i den fördjupade översiktsplanen.) Förslagen om bilpooler, cykelutlåning, fixarrum etc, är spännande idéer men inget som den fördjupade översiktsplanen hanterar. Däremot är det möjligt att lämna in medborgarförslag till kommunen.

Satsa på cykling

Det finns som påpekat behov av att förbättra gång- och cykelvägnätet i Mora. Kommunen har tagit fram en cykelstrategi (2019) med syfte att förbättra infrastrukturen för cykel och öka andelen cyklister. Cykelstrategin ska förenkla för Mora kommun att göra rätt åtgärder och prioritera vid byggande och förändringar i cykelinfrastrukturen.

Det har bedömts viktigt att förbifartsreservatet ska finnas kvar i den fördjupade översiktsplanen. Dock finns det idag inga konkreta planer på att genomföra förbifart Mora.

Planen beskriver behovet av en hållbar planering för hur barn kan ta sig säkert och självständigt till skolan. Planen beskriver också att Mora har bra förutsättningar för att fler ska kunna gå eller cykla. Detta kräver dock insatser utöver det som den fördjupade översiktsplanen hanterar.

Frågan om minskat flygande är inte heller något som hanteras i den fördjupade översiktsplanen. Däremot anges i riktlinjerna för flyg att flygplatsen är viktig för Moras näringsliv, boende och för länets sjukvård, vilket är ett politiskt ställningstagande.

Mer friluftsliv

Den fördjupade översiktsplanen ger riktlinjer för exempelvis grönstruktur och möjliga nya förbindelser men i planen görs inga prioriteringar av de åtgärder som föreslås. Förslagen som tas upp kan vara exempel på medborgarförslag som kan lämnas till kommunen.

Ljusföreningar

Detta är frågor som kan tas upp i ett framtida belysningsprogram.

U.21 Vänsterpartiet

Den fördjupade planen har efter sammanställning av samrådet 2017 kompletterats till en mycket väldokumenterad plan som beskriver hur all vår planering den närmaste 10–15 åren syftar till en långsiktig hållbarhet. Vänsterpartiet i Mora vill lyfta några områden som vi anser saknas.

En fråga man måste ställa sig: Kan småstadskaraktären bibehållas när kommunen får fler medborgare? Vart går gränsen i förhållandet förtätning / användning av mer och mer mark för boende?

Energi: Viktigt belysa hur hållbart Ellevios kraftnät är med tanke på det ökade behovet av el, det är stor risk för att kraftnätet når ett kapacitetstak både vad gäller ökat effektuttag men även för möjligheten av att tillföra elproduktion från solcellsparker, vindkraft. Biobränslet som energikälla lyfts fram som ren energi men forskningen börjar ifrågasätta dess klimatpåverkan varför beskrivningen borde var mer restriktiv och påtala värmeverkets nuvarande koldioxidutsläpp. Mora kommuns antagna Träbyggnadsstrategi lyfts fram som ett viktigt styrdokument för den framtida bostadsproduktionen som ett styrmedel för att minska koldioxidutsläpp. Därför är det viktigt att den blir känd och ett viktigt upphandlingsdokument. Viktigt också som beskrivs i planen att öka installation av solceller på nya taktytor och solcellsparker.

Infrastruktur: Planen hänvisar till kommunens G/C-strategi och till vikten av att göra dessa stråk säkra och trygga. Vi menar att det saknas beskrivande förslag på hur tätortsområdets ytterkants-områden på ett naturligt sätt förlänger G/C-stråken till byarna, t.ex Vinäs mot Sollerön, Selja-Långlet, Bergkarlås, Nusnäs, Bonäs mm. G/C- väg längs Kvarnholvägen till Morkarlby skola bör vara ett primärt G/C-stråk. V välkomnar förslaget om den nya gångbron från Älvgatan under Bastubacksbron till Prästholmen som dels kommer att fungera som ett välkommet vandringsstråk för invånarna/turister men även för idrottsgymnasiets förbindelse med Prästholmen, skidspår/Hemus. En vandringsstig (sid 247) är inritad till Saxviksöarna från Skeriol. V anser att två träbroar skall anläggas så att området blir en naturlig fortsättning på hela vandringsstråket från Prästholmen – Broåkern – Tingsnäs- Saxnäs- Saxsviksöarna.

Planen berör helt kort Järnvägsplaneringen, som är Trafikverkets ansvar, men V anser att kommunen måste framföra hur det befintliga järnvägsnätet med bangårdar bör förändras. Triangel-spåret vid Noret bör utredas och behövs för att underlätta transporter på Inlandsbanan och som avlastning av den centrala godsbangården. Norets gamla bangård bör upprustas och kopplas ihop med Siljanssågen så att flisvagnar mm kan hanteras utanför stambanan. Dessutom borde den centrala bangården utredas med Trafikverket innan detaljplan görs för Tingsnäsområdet. Mark kan då frigöras där bangårdens korta spår ligger straxt bakom Mattssons Bygg o Järn.

Användningen av så kallad tyst asfalt bör prioriteras så att bullernivåerna minskas inom tätorten.

Översvämningsrisker: Alla klimatrappor ter pekar på stora risker med skyfall och därmed stora belastningar av befintligt dagvattennät och översvämnin gar. Planen beskriver (sid 217) att nya byggnader skall klara s.k 100-årsflöden och placeras på mark över +163,9 RH. Planen beskriver tydligt vilka områden som ligger i riskzon. V saknar ett invallningsprogram för vissa områden på Prästholmen där befintliga byggnader ligger under +163,9 RH. Förmodligen finns det även befintlig bebyggelse vid Sanda som behöver invallas. Dagvattennätet från Fridhemsplan och delar av Morkarlby behöver ses över och förmodligen delas upp i flera magasin erande stråk.

Bostadsplanering/Skola/Förskola: Planen beskriver i separat avsnitt vikten av att all bostadsproduktion påverkar behovet av förskoleplatser och skolans/fritidshemmets möjlighet att klara flera barn/elever. När det gäller planering av Kråkberg måste kommunen i ett tidigt skede utreda Bjäkenbackens skolas möjlighet att rymma fler elever/fritidsbarn. Detsamma gäller Morkarlby F-6 och utvecklingen av det s.k Canadaområdet. Noretskolans ombyggnation när högstadiet flyttas måste planeras för elevtillskott från Noret norra.

Utvecklingsområde: Vid Tappan (sid 265) finns i planen ett utvecklingsområde där del av området tyvärr är ute till försäljning. V menar att området bör planeras för bostäder och handel, där handel med fördel bör planeras för livsmedelsbutik. Hela området med det framtida bebyggda Kråkberg borde i närområdet ha en livsmedelsbutik med detta upptagningsområde men även för Våmhus, Bonäs, Östnor.

Sandängarna (sid 261) V anser att det är hög tid se till att skjutbanan flyttas till lämpligare plats. Det är inte acceptabelt med en skjutbana så nära bebyggelse och framförallt inte med Mora Strands planer på utökad byggnation vid Tuvan och planerad utökning av förskoleavdelningar. V hade dessutom området vid skjutbanan och området märkt fotboll som alternativ placering av den nya högstadieskolan.

Näringsliv: Mora kommun bör underlätta för ”ekoturism”. Att ta kollektiva färdmedel som tåg och buss till och från Mora måste bli attraktivare för turister. Det ställer krav på infrastruktur som busslinjer till de stora turistattraktionerna, möjlighet till cykel och gångbanor kan behövas ses över och inte begränsas av FÖP:en. Hur underlättar vi för hyrbilsfirmor att hyra ut elbilar/elfordon för lokal turism? Platser för laddstationer behöver ses över. Finns det någon parkeringsstrategi i tätorten då flytten av busscentrum upplevs ha accelererat bilanvändandet till centrum?

Även handelsområden behöver förskönas. Norets handelsområde har ett ärr i naturen som består att ett stendike som ska leda iväg vatten. Att anlägga en fördämning så diket blir en vattenspegel istället för ett fult ärr skulle göra mycket inte bara för utseendet utan även bidra till en plats för djur och växter att frodas i.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Frågorna som ställs är svåra men tänkvärda. Den fördjupade översiktsplanen beskriver Moras olika värden som behöver beaktas i planeringen när avvägningar mellan olika intressen behöver göras. Kommunens strategiska dokument och arbete behöver samverka för att kunna göra dessa avvägningar på ett sätt som kan stärka och utveckla Mora på ett hållbart sätt. I genomförandedelen av den fördjupade översiktsplanen, som utvecklats mycket efter samrådet, beskrivs en del av det arbete som behöver göras för att kunna utveckla Mora i enlighet med visionerna.

Energi:

Ellevio har inte yttrat sig angående kapacitetsproblem på kraftnätet. I den fördjupade översiktsplanen finns en riktlinje (s.123) som beskriver att energi från förnyelsebara energikällor ska möjliggöras och att det är positivt om ny bebyggelse kan ges förutsättningar för att nyttja solenergi. I riktlinjerna för arkitektur (s. 69) beskrivs behovet av en uppdaterad mer genomförandeenriktad träbyggnadsstrategi.

Infrastruktur:

Det finns som påpekat behov av att förbättra gång- och cykelvägnätet i Mora. Kommunen har tagit fram en cykelstrategi (2019) med syfte att förbättra infrastrukturen för cykel och öka andelen cyklister.

Cykelstrategin ska förenkla för Mora kommun att göra rätt åtgärder och prioritera vid byggande och förändringar i cykelinfrastrukturen.

I den fördjupade översiktsplanen beskrivs möjligheten att tillgängliggöra Saxviksöarna. Hur detta ska ske är dock inte utrett och det finns idag inga medel avsatta för att bygga en bro. I det fall en bro skulle uppföras är det lämpligt att den uppförs i trä i enlighet med kommunens träbyggnadsstrategi.

Kommunen har en kontinuerlig dialog med Trafikverket gällande järnvägsfrågor. Frågan om triangelspår är komplex och finns beskriven under avsnittet om Godshantering (sida 108). Det finns redan ett pågående arbete med Dalabanan och Siljansågen för att möjliggöra hantering av flisvagnar utanför stambanan, arbetet med detta är dock inte beskrivet i den fördjupade översiktsplanen. En detaljplanläggning av Tingsnäsområdet kommer troligtvis föregås av ett planprogram och innan dess behöver Trafikverket och Mora kommun ha en gemensam plan på hur spårområdet kan utvecklas.

Användningen av tyst asfalt är inget som hanteras i den fördjupade översiktsplanen.

Översvämningsrisker:

Det finns idag inga planer på att genomföra invallningsprogram för nämnda områden.

Kommunen har ett dagvattenprogram. I enlighet med det är det Nodava som gör kapacitetsberäkningar och projekteringar av allmänna dagvattenanläggningar.

Bostadsplanering/Skola/Förskola:

Att tidigt utreda skolornas kapacitet kopplat till ny bostadsbebyggelse är relevant och något som bör ske i samband med kommunens strategiska planeringsarbete.

Utvecklingsområden:

Under granskningstiden, genom de yttranden som inkommit, har det blivit tydligt att det finns önskemål om etablering av en livsmedelsbutik norr om Badstubsbron. Detta förutsätter dock att någon har ett intresse av att etablera en butik och att det vid behov prioriteras för planläggning av en sådan.

Under avsnittet om Tuvan och Sandängarna finns en riktlinje som beskriver behovet av att utreda möjligheten att flytta skjutbanan.

Näringsliv:

Mora kommun har idag ingen parkeringsstrategi men i den fördjupade översiktsplanen har behovet av en sådan identifierats och finns beskrivet i text under avsnittet *biltrafik och vägar* (s.111) och i riktlinjerna (s.115). Behovet är även beskrivet i genomförandedelen under rubriken *Andra insatser som behövs*.

Möjligheten att anlägga fördämning/vattenspegel i Noret är inget som hanteras i den fördjupade översiktsplanen.

Yttranden från enskilda

U.22 NN

En ny **fördjupad översiktsplan** för Mora tätort är på gång att antagas. Samråd har skett under våren 2017 och många synpunkter kom in. Nu är planen utställd igen mellan 7 juni och 31 augusti 2021. Se information om planen här: <https://morakommun.se/bygga-bo-och-miljo/samhallsplanering/pagaende-planering/fordjupad-oversiktsplan-for-mora-tatort.html>

Planen finns att ladda ner på Miljö- och byggnadsförvaltningens webbplats.

Planförslaget finns även på biblioteket som låneexemplar. Inkomna yttranden, senast 2021-08-31, ska sammanställas och därefter ska planen antagas av kommunfullmäktige.

[Fotografi på den fördjupade översiktsplanens framsida]

En översiktsplan är en politisk viljeinriktning om kommunens utveckling och en vägledning i frågor som rör användningen av mark och vatten. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men den är styrande för hur allmänna intressen ska beaktas av såväl kommunen som andra myndigheter. En Centrumsutvecklingsplan antogs 2013 och fungerar som program för den fördjupade översiktsplanen.

Nu har jag tänkt mig att ge ett yttrande i form av den här bloggen. Jag ska inte fördjupa mig inom alla områden, däremot tänker jag trycka på det jag tycker är bra och viktigt i planförslaget samt ge vissa egna förslag. Det blir att ta fram en del s.k. ”käpphästar” jag har och har haft under lång tid. Om kommunen godkänner detta sätt att yttra sig på återstår att se.

Ni ska veta att planförslaget är väldigt omfattande. Det är till viss del en bra historie- och faktabok om Mora. Jag vill nämna att planen är baserad på visionen för Regionstad Mora. **Regionstad Mora – för ett aktivt liv.** ”Mora är år 2022 en levande stad med en tydlig profil och positiv utvecklingstrend. Staden är i takt med tiden och erbjuder möjligheter för människor att trivas, utvecklas och framförallt leva ett aktivt liv.”

Jag har jobbat med dessa frågor på kommunen och var väldigt medskyldig tillbegreppet ett **Aktivt Liv**, då inte bra idrott/motion och liknande, utan aktivt inom alla möjliga områden. Begreppet Regionstad Mora däremot är jag inte särskilt tillfreds med. Våra grannkommuner var det inte heller när begreppet kom till. Där tycker jag man tagit ”vatten över huvudet”. Det finns bättre sätt att föra fram sin kommun som en tilltalande ort. Förresten är Mora ingen stad och har aldrig varit.

Nu till själva planförslaget. Jag bläddrar mig fram i det mustiga innehållet och stannar till där jag vill tycka till. Men jag tar mig friheten att börja med ett för mig så viktigt område **Grönstruktur** (sid. 88), parker, lekplatser, stråk längs stränderna, landskapsbilden, natur/leder m.m.

En av mina käpphästar ”genom tiderna” har varit kajen- och Saxnäsområdet. Här har vi en enorm förbättringspotential. Kommuner är gröna av avund på det läge delar av Mora centrum har nere vid Saxviken. Tyvärr är det någonting som gör att det inte utvecklas nämnvärt under senare år. Jag tog några bilder nyligen, som ni ser är det avsaknad av bord, soffbord, soffor m.m. för oss Morabor och besökare att njuta vid. Det finns några fasta soffor mellan ångbåtskajen bort motbåtplatserna. I övrigt tomt vid lekplatsen, i området kring Hästen, mot Saxnäs och hela Saxnäsområdet. I och för sig har delar bort mot bostadshuset sanerats nyligen, men det var lika gapande tomt tidigare.

[Fotografier längs med Kajen]

I sammanhanget måste Tingshusparken nämnas som står under omvandling. Vi ser fram mot ett fint återställande runt Zornstatyn och hela parken där grönytorna blivit allt mindre till fördel för asfalt och parkeringar.

En annan käpphäst är området kring Vasastatyn som verkligen stått underomdaning. Här har förhållandena försämrats under lång tid, nu ska genomfarten dras fram här och vi får hoppas att denna plan och annat ger tillbaka något av värdigheten kring statyn. Ett par äldre bilder från Vasastatyn och Strandgatan jämfört med en ny:

[Fotografier Vasagatan och Strandgatan]

I planförslaget sägs det bl.a. att **Parkerna ska inbjuda till vistelse och ge en tilltalande bild av Mora, det ska finnas ett sammanhängande grönstråk längs stränderna och Mora ska ha ett gott utbud av grönområden för rekreation och lek.** Allt detta tycker jag är väldigt viktigt för turistorten Mora.

Nu har jag avhandlat ett viktigt område och går åter till början av planförslaget och gör ”tillslag” på för mig viktiga och närliggande områden. Något foto kan det bli. **Jag använder fetstil på för mig viktiga förslag och områden.**

Kulturlandskapet

Åter till sidan 41 där Kulturlandskapet behandlas. Mora tätorts landskapsbild utgörs i grunden av äldre byar, exempelvis Morkarby, Utmeland, Öna, Östnor och Noret m.fl. som vuxit samman och tillsammans bildat en tätort.

Byarna utgjordes av många gårdar som i sin tur bestod av olika byggnader med olika funktioner. Genom byn slingrades den trånga bygatan. Orten Mora är vackert belägen intill Siljans strand och omgiven av jordbruksmark som avlöses av skogsmark och blånande berg. Läget är en stor tillgång och den tilltalanelandskapsbild ska tas tillvara.

Här några områden som särskilt understryks av mig:

- **Viktiga utblickar ska värnas, t.ex från Noret ner mot Saxviken och kyrktornet.**
- **Infarterna ska ha en tilltalande utformning, det första man möts av är viktigt. Både på lite avstånd och närmare Mora. Jag skulle sett det väldigt tilltalande med en fin park i entrén på Vasagatan vid Strandenområdet. Några hus gärna längre in mot älven. Sikten mot Kyrkan skulle tidigt uppnås. Mer tilltalande än ett antal husväggar, kanske t.o.m. baksidor av husen. Likaså från Malungshället är det viktigt med tilltalande vyer. Saxviken och kyrktornet.**
- **Kopplingen mellan tätorten och vattnet behöver stärkas. Det ska vara enkelt att ta sig från centrum ner till Siljan. Därför behövs bättre och naturliga kopplingar ner mot Kajenområdet. Varför inte en bro över Strandgatan ner mot vattnet, från Köpmannagatan.**
- **Eftersom planen lyfter fram dessa frågor som viktiga så är det beklagligt i högsta grad att Trafikverket utan bygglov uppfört höga gröna staket utmed järnvägen, ibland i fyrdubbla "led". De ligger väldigt illa till för trafiken som ibland är lägre än staketen. Detta måste ses över, då skyddet inte står i relation till faran, tycker jag. Lägre staket, annan färg, ta bort vissa delar. I dagens läge t.ex. röjs det inte innanför staketet och höga buskar, utöver staketet, skymmer den utsikt man värnar om i planförslaget.**

Här en bild från planförslaget som visar de viktiga siktområdena vid Saxviken.

[Fotografi på karta, Kajenområdet, flygbilder och stängsel vid rälsen]

Jag fortsätter med Naturen och vattnet, sid. 46 där jag har en del saker att understryka i förslaget.

Saxviken.

I Saxviken finns ett antal låglänta öar. 1988 började kommunen köpa in marken där för att bilda ett naturreservat. På sikt kan de utvecklas för friluftslivet. Det finns sedan 2008 en vandringsled därute på ca 3 km. Nyligen nymärkt och nyröjd. Stor potential för framtiden. **I planen föreslås utnyttjande av öarna som friluftsområde med promenadstråk.**

[Kartbilder och fotografier över Saxviksöarna]

Hemulån

Utmed Hemulån in mot centrala Mora går många leder, framförallt Vasaloppsleden med cykel, vandring, löpning och skidor. Som besökare som tar en tur utmed ån blir man besviken på skötsel av området. Det är så igenväxt att ån knappt syns. Även om Vasaloppsarenan är naturreservat borde det gå att hålla mer rent och få en kanonmiljö utmed ån. Viktigt för Morabor som för besökare. Jag jobbar med friluftsportalen Mora Outdoor och många påpekar brister utmed Hemulån. Några bilder, även om det är naturreservat måste man väl kunna "hålla rent" och skapa tydliga "gluggar" ner mot ån..

[Fotografier Hemulån]

Kulturmiljöer, sidan 56

Mora har en bebyggelse med höga kulturhistoriska värden som ger en känsla av sammanhang och historisk anknytning och de är ofta de mest attraktiva boendemiljöerna.

Rapporten Kulturmiljöer i Mora kommun behöver uppdateras så fort som möjligt. Det är på gång men bör skyndas på. En ny rapport är viktig då dagens är sedan 1991 och har utelämnat stora delar av Mora tätort m.m. Rapporten är framtagen av Mora kommun och Dalarnas Museum. Den kulturhistoriska bebyggelsen ska identifieras och värderas och ge en tydlig beskrivning av dessa värden utgörs av. Rapporten ska utgå från en inventering med tillhörande ställningstagande till byggnaderna. **Det är inte viktigt bara hur det ser ut det som byggs, minst lika viktigt kan ibland vara vad man river och tar bort för all framtid. Se nedan.**

[Fotografi framsida: Kulturmiljöer i Mora kommun]

Timmerhuskulturen i Siljansbygden är unik och måste värnas. Dettas gäller naturligtvis inte bara inom tätorten utan i synnerhet i byar och fåbodrar.

[Fotografi Härbre i Sjurby]

Vissa byggnader, bebyggelseområden och platser är särskilt värdefulla ur kulturhistorisk synpunkt och måste värnas enligt planförslaget. I planen presenteras de områden som ses särskilt värdefulla enligt Plan- och bygglagen 8kap 13 §. Dessa områden får inte förvanskas. Detaljplaner behöver ses över med särskilt med avseende på kulturmiljövärden.

Bebyggelse och arkitektur, sidan 66-67

Mora är präglad av bebyggelse från många tidsepoker, allt från medeltid och framåt. När Mora fortsätter utvecklas behöver **nya byggnader och anläggningar anpassas till landskapsbilden och småstadskaraktern.** Det är sedan naturligtvis minst lika viktigt att kulturhistoriskt viktiga byggnader inte rivs. De tillför så mycket i ett modernt samhälle. Det måste finnas ”årsringar” i form av byggnader som påminner om vår historia. Det ger en levande och trivsamt ort för Moraborna och besökarna. På senare år har det funnits tendenser till att riva kulturhistoriskt viktiga byggnader och det ”mumlas” fortfarande om dylika rivningar.

Bymiljöerna behöver stärkas

Bymiljöerna som finns kvar i tätorten är väldigt viktiga för Moras identitet och varumärke. Bygator av gammal karaktär måste skyddas från ”fel” byggnationer i dess närhet. Ny- och ombyggnationer måste passa in i befintlig miljö, väldigt viktigt för Mora som sagt. Mora behöver en övergripande strategi för arkitekturfrågor, saknas idag. **En arkitekturpolicy bör tas fram enligt planförslaget.**

Träbyggnadsstrategin antagen 2011 behöver uppdateras för att bli mer genomförandeinriktad som det sägs i planförslaget.

Bostäder, sidan 73.

SCB:s befolkningsprognos säger att vi 2035 blir 20 955 personer i kommunen år 2035. Vid årsskiftet 2019/2020 var vi 20 470 personer. Kommunen planerar för 22 000 invånare år 2030. Man ska möta en tänkt befolkningsökning med attraktiva bostäder i olika former. Hur det än blir med antalet invånare så blir medelåldern allt högre och allt färre i arbetsför ålder. Det betyder att behov av arbetskraft ökar.

Planförslaget nämner många riktlinjer för boendet och jag vill understryka vissa:

- **Nybyggnation i attraktiva lägen, t.ex. Tingsnäs och Noret Norra. Arbetet med att frigöra Tingsnäsområdet för bostäder måste prioriteras.**
- **Ta hänsyn till trafiksituationen och skolers/förskolors läge vid planering av bostäder.**
- **Förtäta centrum genom att bygga till/på befintliga hus och nya ”punkthus”. Gärna för äldre med närhet till affärer, parker m.m.**

Skola/förskola, sidan 80.

Här tillstyrks planförslaget där man pratar om att skolor/förskolor ska lokaliseras tillräckligt nära fria ytor i direkt anslutning till byggnaderna och de kan med fördel placeras nära parker och naturmark som kan komplettera med kvaliteter som inte ryms inom den egna gården.

Lokaliseringen bör möjliggöra för barnen att i görligaste mån själva kunna ta sig till skolan/förskolan. Det måste vara enkelt att gå och cykla mellan hem och skola.

Tillgänglighet och trygghet på offentliga platser, sidan 82.

Ett brett område som rymmer många frågor. Programförslaget ger bra riktlinjer att gå efter. Några punkter jag vill hålla fram:

- De offentliga platserna är så viktiga för ortens liv och trivsamtet väl använda platser bör inte privatiseras.
- Skyltfrågan har varit aktuell under lång tid men har under senare år förbättrats åtskilligt. Jag tänker då i första hand på skyltningen för besökaren. Skyltprogrammet i övrigt bör ses över. Gågatan t.ex.
- När vi är inne på frågan om skyltar och information tycker jag Mora skulle livas upp om man på vissa platser sätter upp skyltar med foton från äldre tider. Ganska vanligt i många städer. Vi har så många gamla foton som skulle göra sig bra i stadsbilden. Ortens förvandling och historia intresserar många och alltför många känns det som.
- Vi bör vara mer på alerten och göra mer delar av tätorten mer attraktiv och tillgänglig på vintern. Vi har många vinterbesökare och vi har extremt bra förutsättningar med Saxviken så nära inom räckhåll. Skridskoåkning på Saxvikens is har växt väldigt från att en gång inte ens varit aktuell, för farligt. Det kan kompletteras med mycket mer där nere vid Kajenområdet. Östersund är ett väldigt bra exempel på vinteraktiviteter, där vid Storsjön.

[Fotografi från vinterparken i Östersund]

- **Tätortsna parker, grönområden och naturmark kommer vi till i nästa avsnitt, väldigt viktigt. Jag började ju med det, men kan nog komplettera lite.**

Grönstruktur, sidan 88.

Jag inledde med skrivning om vikten av tilltalande och tillgängliga parker och grönområden. Här en summering av riktlinjerna i punktform som jag tycker är så väldigt viktiga för en ort. Vi kan inte bara titta på gågatan och känna oss nöjda med att den rustats upp. En ort är mer än handel och restauranger och caféer.

- **Parker med användarna i fokus.**
- **Vackra välskött parker i tätorten bidrar till att förmedla en bild av Mora till invånarna och besökarna.**
- **Komplettera befintligt grönstråk runt Saxviken vid Broåkern och i Utmeland. Gärna ett stråk ut på Saxviksöarna. Koppla ihop och tydliggör den s.k. brorundan ännu bättre och tydligare med centrum. Broarna runt innebär en tur via stigar och grusvägar via Selja/Seljabron/Östnor/Öna/Badstubsbron.**
- **Gör en genomarbetad grönstrukturplan för tätorten. Hur den ska se ut nu och hur den ska utvecklas på sikt.**

Friluftsliv, sidan 96.

Man tänker kanske inte på tätorten när man pratar friluftsliv. Men friluftslivet kan utvecklas även här och kopplas samman med platser utanför själva tätorten. Information och naturguider kan stötta initiativ inom detta område. För övrigt anser jag att friluftslivet totalt i Mora har en undanskymd roll i kommunen. ”Men vi har ju Vasaloppet” säger många och blandar ihop friluftsliv med tävlingsidrotter, lag eller individuella. Visst kan Vasaloppens utnyttjas bra för friluftslivet då den leder in i centrum via Prästholmen. **Men som sagt, det mer omfattande friluftslivet i Mora lyfts sällan fram eller utvecklas. Vandring, cykling, båtsport m.m. Vi ska komma ihåg att för 15-20 år sedan var många tveksamma när man nämnde cykling (t.ex. MTB) och vandring som kommande ”rörelser”. Den**

tveksamheten finns inte numera. Infrastrukturen och informationen inom friluftsområdet håller inte måttet i Mora enligt mig. Vi bör lyfta oss här nu när det är riktig medvind för friluftslivet.

Biltrafik och vägar, sidan 110.

Ett högst aktuellt område. Genomfart Mora pågår med diverse problem och frågeställningar. Arbetet tas upp i höst igen med ny entreprenör.

Det finns ett reservat för förbifart Mora som i planförslaget föreslås kvarstå i den översiktliga planeringen. **Personligen tror och hoppas jag på att det inte blir verklighet. Med all den miljöförstöring det skulle innebära och med de kostnaderna så tycker jag vi ska sluta fundera på denna lösning. Jag är inte säker på att så många har fördjupat sig i följderna av en förbifart.** Trafik i anslutning till bostadsområdet Hindriksheden, alldeles ”bakom” området. Vidare genom/intill det nya Norets Handelsområde. Passage över väg 45 genom det nya bostadsområdet Måmyren och intill nya äldreboendet. Stor störande bro vid älvens bostäder och över till Sandängarna. Över Sandängarna ungefär mitt på halvön, sedan ytterligare en bro till över till Kråkberg och anslutning bland bostäder mot väg 70. En fantastisk pärla för framtidens friluftsliv m.m. blir saboterad. En så stor nästan orörd plats omgiven av vatten nära centrum. Kommuner skulle betala vad som helst för den pärlan. Även båtlivet skulle ta stryk, även om det kanske kan ses som en bagatell av en del i sammanhanget. (se avsnittet Tuvan och Sandängarna).

Om nu den nybyggda genomfarten får bra effekt på trafikflödet anser jag inte man ska sabotera så mycken natur och medel för att ta bort en mindre del av trafiken mot/till Noret. Majoriteten av trafiken står vi Morabor själva för från centralare delar.

Gestaltningen av den nya genomfartsleden är viktig men förmodligen klar, eller är det så att förseningen gör att man kan se över utformningen. Gå till en lite mer småskalig genomfart från en som verkar vara planerad för större stad. Kan hela Strandgatan få en lite mer ”kulturpassad” sträckning, mer hänsyn till känsliga områden?

Kulturhistoriskt viktiga vägar ska behållas. Helheten kring och kulturvärdet på byvägar måste värnas.

Besöksnäring, sidan 135

Besöksnäringen, ett av Moras starkaste varumärken behandlas på sid. 135-139.

Några fäbodbilder för att komma stämning:

[Fotografier fäbodar]

När vi pratar besöksnäring har jag nära till att lyfta fram våra omgivningar och natur. Vi lämnar tätorten för en liten stund. Våra många fäbodar, ca 200 i hela kommunen, väcker alltmer intresse från besökarna. Dessa gärna i kombination med outdooraktiviteter har framtiden för sig. Vissa aktiviteter ska naturligtvis kopplas mot anläggningar men jag tror mycket på att folks sökande efter enslighet och vildmark är i ökande. Det finns besökare för alla intressen men vi har som sagt stor potential även för de anläggningslösa aktiviteterna. Utveckla portalen för friluftslivet (Mora Outdoor) och gör det i kombination med infrastrukturen, spår, leder, anläggningar m.m. Lyft fram naturen, naturreservaten och liknande.

Glöm inte att stödja alla privatpersoner och ideella föreningar som på många olika sätt drar ett tungt lass inom inom området friluftsliv/outdoor.

Våra traditionella besöksmål, oftast i tätorten, står sig naturligtvis mycket bra även framöver, Zornmuséet, Zorngården, Vasaloppsmålet och liknande.

Handel, sidan 139

- Centrum är den viktigaste mötesplatsen och handelsplatsen. Här ska olika verksamheter finnas, kultur, caféer, restauranger och olika typer av service.
- Skrymmande handel läggs i utkanterna av tätorten.

- En väldigt viktig sak tycker jag, av många orsaker, är att Tuvan/Önaområdet ska ha en stor livsmedelshandel. Boende på den sidan om älven får närma till den servicen och trafiken över Noretbron kan reduceras rejält. Jag räknade lite på hur många som bor på den sidan älven när det var COOP-diskussioner på Saxnäs. Jag tror jag kom till 5-6000 personer minst. Besökare och genomfartstrafik oräknad.

Samarbete över kommungränserna, sidan 181.

Av tradition har vi och har haft ett bra samarbete med våra grannkommuner. Siljan/Orsasjön har kopplat ihop oss. Älvdalen har hängt med med genom Österdalälven. Som sagt, inom otaliga områden samarbetar vi. Det gäller kommunala verksamheter, idrott, näringsliv, kultur m.m.

Det är ett område jag vill lyfta fram där jag tycker vi har stor potential, det är Siljansleden. Jag lämnar därmed planförslaget lite igen, men måste då jag ser frågan mycket viktig framöver. Varje kommun, Leksand, Rättvik, Orsa och Mora, sköter idag sin del av leden. Kommunerna har olika förutsättningar att sköta detta p.g.a. budget, personal, marknadsföring, intresse, m.m. På det viset blir det ingen helhet i jobbet med leden. Det haltar helt enkelt. Jag tycker man ska utreda en gemensam organisation som håller i Siljansleden, både vandring och cykel. Kommunerna får bidra med medel efter t.ex. antal mil i resp. kommun. Organisationen kan sedan knyta till sig föreningar/organisationer av olika slag som tar på sig delar av skötseln, längd efter möjligheter. Sedan måste leden kommuniceras betydligt bättre än idag. Förslag ska ges på kortare eller längre turer utmed leden. Hjälp med transporter och mat m.m. Många små entreprenörer kan haka på. Hur det än är så sitter vi på en riktigt fin led med vild natur, mystik, historia, utsikter, fåbodar, vatten, höjder m.m. Det måste vi utnyttja. Besök utmed Sörmlandsleden m.fl ställen har övertygat mig att inom vandring kan vi klart konkurrera. Dom har sitt i övriga Sverige, men vi har vårt och det kommer att räcka riktigt långt vill jag tro.

[Fotografi Siljansleden]

Planförslaget är som sagt gediget genomarbetat och bra. Information i massor och många bra förslag och riktlinjer som jag önskar vi kan ha med oss de närmaste åren. En plan som efter antagandet verkligen ska användas och plockas fram, inte glömmas bort.

Mora tätorts olika områden har behandlats mer i detalj och där finns många bra förslag att hålla sig till. Se den översiktliga kartan på sidan 192/193. **Jag kommenterar några förslag här som känns bra. En del kompletteringar och några egna förslag.**

Centrum

- Alla parker förslås uppgraderas och utvecklas. Mycket bra.
- Bostäder vid gamla busstation. Minska rondellutformningen eller gör trafikomläggning för att frigöra mark tycker jag.
- Ett parkeringshus på lämplig plats vore bra. Undersök även möjligheter till infartsparkeringar.

Tingsnäs

- Bostäder bör byggas enligt gamla planer norr om Tingsnäsvägen. Söder därom bad, båthamn, bryggor, lekplats, odlingar och liknande.
- Värna tallarna på udden och utveckla parkmiljön där.

Broäkern

- Elevbostäder bör byggas här.
- Utveckla grönstråket längs älvstranden så att Broäkern förbinds med resten av strandområdena i centrum.

Hemus

- Moras största tätortsnära friluftsområde ska hålla högsta klass på spår och leder och i omgivningarna. Mycket har ändrats på senare tid med avverkningar, ny skidskyttearena m.m. och det återstår mycket jobb för att varsamt få till en mer parkliknande trivsam friluftsanläggning. Men skötsel av leder och spår är naturligtvis prio ett. Tillgängligheten kan öka för fler personer. Se till att det inom området är en väl fungerande skyltning av spår och leder m.m. Som tidigare sagts, se till att Hemulån blir synlig på vissa delar in mot och ut från Mora.

Noret

- Värna befintliga bymiljöer.
- I Noret, området kring Gästgiveriet och Brostugan låg Moras Centrum engång. Gästgiveriet är ju kvar och riktigt värdefullt för Moras historia. Brostugan är kvar men i dåligt skick. Flottbron gick in där och gästgiveriet, tillika tingsplats en gång var en viktig plats för Mora och värdefull bebyggelsen är markerad på kartan på sidan 219. Veldig viktigt att denna historiska plats inklusive byggnader hanteras ytterst varsamt. Nybyggnationer där vid älven torde vara uteslutet. Här borde informationsskyltar sättas upp för att visa vad som hänt där genom åren. Platsen bör lyftas fram och visas upp. Alla stora resanden och historieskrivare berör gästgiveriet och flottbron i sina reseskildringar. Vi kan nämna några: Carl von Linné, Hylphers, Tidström, C A Gottlieb, Arosenius, Schröder m.fl.

Noret Norra

- Stor bebyggelseutveckling har börjat och mycket mer väntar. Bygg smart och vackert. Norra delen mot Vattnäs extra ”känslig”.
- Tänk till ordentligt innan en ev. förbifart ska ”sabotera” området.

Morkarlby

- Ny bebyggelse inom traditionell bymiljö i detta område ska stärka karaktär med traditionella gårdsbildningar.
- Utformning av nybyggnation måste i känsliga områden anpassas.
- Värna grönstråken och grönområden, framförallt Guttormsenparken.
- Majstångsplatsen ska visas hänsyn och vårdas.

Utmeland

- Även här, var varsam om bymiljön. Nya byggnader måste prövas ur många aspekter.
- Riv ej byggnader med kulturvärden. En självklarhet som gäller hela kommunen.
- Bilda naturreservat på Saxviksöarna. Utveckla gångstråken där och tillgängligheten.
- Funäsudden kan bli ett fint naturreservat.
- Majstångsplatsen ska visas hänsyn och vårdas.

Tuvan och Sandängarna

[Fotografi plankarta Tuvan och Sandängarna]

- När jag ser översiktskartan över Sandängarna omringat av vatten med golfbanan och skjutbanan så ser jag ett framtida rekreativområde, med leder, stigar, bad, caféer, boule, små odlingar, båtsport, cykelstråk, m.m. Jag ser ingen stor trafikled med allt vad det innebär rakt över halvön. Förödande vore det för våra efterkommande sabotera detta område med biltrafik.
- Skjutbanans placering har setts felaktig under ca 50 år och lösningar har varit på gång att flytta den. Krafttag måste till för en ändring. Bostäder kanske kan tänkas, men inte långt in i området, möjligen utmed älven som i förslaget.

Vinäs, Öna, Östnor, Kråkberg m.fl

Utöver specifika riktlinjer för områdena som presenteras i planförslaget finns punkter i förslaget som gäller generellt i alla bymiljöer eller annan känslig bebyggelse. Främst för att värna värdefull bebyggelse och kulturmiljöer:

- **Ny bebyggelse inom traditionell bymiljö ska stärka bebyggelsens karaktär med traditionella gårdsbildningar.**
- **Nya byggnationer ska ordentligt prövas så att de passar in i miljön.**
- **Befintlig bebyggelse med kulturvärden är olämplig att riva.**
- **Även vid underhåll ska byggnader varsamhet iakttas med val av byggnadsteknik, material, färger m.m.**
- **Längs gata markerad som kulturhistoriskt värdefull ska bebyggelsen bilda ett tydligt och smalt gaturum.**
- **Asfaltsbeläggningar bör undvikas samt nyanläggning, borttagande, samt uträtning och breddning bör undvikas.**
- **Häckar, vårdträd, och karaktäristiska träd i gaturummet bör visas hänsyn.**

Det var en liten betraktelse av Förslaget till fördjupad översiktsplan för Mora tätort med utsikt mot 2030. Alla områden har naturligtvis inte behandlats här, enbart de som ligger mig nära. **Jag har skrivit med fetstil där jag särskilt vill be om uppmärksamhet. Friluftsliv, besöksnäring, parker, kulturmiljöer och -byggnader, grönområden, ett vackert Mora m.m.** Jag var med och jobbade med Centrumplanen för Mora och mitt motto vid konferensdagarna var ”Mora – en plats med stil”. Den inställningen kvarstår och har förstärkts.

Jag vill avsluta yttrandet/bloggen med att berömma det arbete som lagts ner av Miljö- och byggnadsförvaltningen m.fl. på det här planförslaget. Verkligen genomarbetat, fullödiga information och bra förslag i det stora liksom i många ”detaljer”.

Jag önskar många tar sig en titt på förslaget, kanske just det som ligger er närmast både i rum och hjärta och kommer med synpunkter innan det är ”för sent”.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Vi tackar för de utförliga synpunkterna. En del synpunkter som framförts är väsentliga men berör aspekter som inte kan behandlas i en fördjupad översiktsplan.

Det fortsatta arbetet som krävs efter den fördjupade översiktsplanens antagande beskrivs närmare i planens genomförandedel (s. 286) som har utvecklats efter samrådet.

Begreppet Regionstad Mora är en del av stadsbyggnadsvisionen som tar avstamp i den politiskt antagna strategiska planen för Mora. Begreppet innebär att det ska finnas ett stort utbud av service och handel, arbets- och utbildningsmöjligheter. (Se mer information på s. 31 i den fördjupade översiktsplanen.)

Kajenområdet, Tingshusparken och området kring Vasastatyn är som påpekats viktiga delar av Moras grönstruktur och kulturmiljö. Den fördjupade översiktsplanen beskriver visioner och behov av framtida utveckling. För att detta ska kunna realiserats krävs efterföljande planering och genomförande som följer den röda tråden. Detta beskrivs mer utförligt i planens genomförandedel.

Strandenområdet är idag utpekade som ett utredningsområde för bland annat 7-9 skola, lokaler för kultur- och idrottsverksamheter och kontorslokaler i enlighet med ett inriktningsbeslut i kommunstyrelsen från 2020.

Kopplingarna mellan tätorten och vattnet är som påpekats viktiga och behöver stärkas. Det finns olika sätt att göra detta på och i samband med genomfarten har det planerats för gångpassager i form av gång- och cykeltunnlar under vägen vid Resecentrum och Strandens skolområde.

Angående stängslet som Trafikverket satt upp längs järnvägen i centrala Mora är detta ett pågående tillsynsärende som behandlas av Miljö- och byggnadsförvaltningen och beslutas av Byggnadsnämnden.

På s. 69 finns riktlinjer som beskriver behovet av en uppdaterad genomförandeinriktad träbyggnadsstrategi och en kommunal arkitekturpolicy eller ett arkitekturprogram.

I riktlinjerna för Tingsnäs (s.204) och järnväg (s.106), och även i genomförandedelen (s.286), beskrivs behovet av att frigöra mark för bostäder på Tingsnäs och vikten av dialog mellan Trafikverket och kommunen för att möjliggöra framtida bostadsbyggande.

Inom centrum finns platser där gällande detaljplaner redan medger ytterligare bostadsbebyggelse. En av dessa är den före detta busstationen som redovisas i den fördjupade översiktsplanen. Inom centrum finns ett område utlagt där bebyggelse högre än fyra våningar inte bör medges. För att bygga högre bebyggelse än så krävs tydliga motiv och grundliga utredningar kopplade till bland annat siktlinjer och allmän påverkan på omgivningen. (Se riktlinjerna under avsnittet om bebyggelse på s. 67.) Att bygga till fler våningar på befintliga hus kan också vara ett sätt att förtäta; beroende på byggnaden och platsen kan det krävas att en ny detaljplan tas fram för att möjliggöra detta.

Den fördjupade översiktsplanen lyfter behovet av upprustning av Moras parker i avsnittet grönstruktur (s.88) men själva genomförandet hanteras inte av Miljö- och byggnadsförvaltningen då dessa upprustningar ofta inte är beroende av nya detaljplaner. Generellt är det kommunens tekniska förvaltning som ansvarar för genomförandefrågor.

Detaljplanen för genomfarten antogs 2017 och samverkar med Trafikverkets vägplan. Projektering har gjorts och genomförande pågår och beräknas vara färdigt 2024.

Under granskningstiden, genom de yttranden som inkommit, har det blivit tydligt att det finns önskemål om etablering av en livsmedelsbutik norr om Badstubecksbron. Detta förutsätter dock att någon har ett intresse av att etablera en butik och att det vid behov prioriteras för planläggning av en sådan.

Under avsnittet om Tuvan och Sandängarna finns en riktlinje som beskriver behovet av att utreda möjligheten att flytta skjutbanan.

Andra sätt att lämna in förslag till förbättringsåtgärder i Mora är exempelvis genom medborgarförslag till kommunfullmäktige i Mora kommun eller anmälan i kommunens förslags-/felanmälsapp "Gör Mora bättre".

U.23 NN

Angående nya planen för saxviken.

Nu har jag inte varit ner till biblioteket och kollat planen i detalj men jag har tittat lite på skissen som finns att se på Mora Tidnings hemsida.

Jag vill ställa er frågan, är det någon av er som varit med och tagit fram denna skiss som har besökt Strängnäs nån gång i ert liv?

Jag har själv bott i Strängnäs i 10 år och Strängnäs har på ett fantastiskt sätt knutit ihop centrumkärnan med hamnområdet.

Strängnäs har också många likheter med Mora centrum och saxviken, det är nästan som att det är en likadan plats fast på ett annat ställe fast med några väsentliga skillnader.

#1 Strandpromenad på brygga

Strängnäs har en fantastisk strandpromenad som drar människor, turister ner till hamnområdet och närområdet. Det är underbart att promenera på en sådan plats, vår, sommar, höst som vinter.

En sådan borde vara med i planen. Strandpromenaden bör vara belagd så mycket det går på brygga och när det inte går vara dragen precis intill vattnet. Förslagsvis kan hela promenaden gå ända från Zorns gammelgård hela vägen runt saxviken och tillbaka till Tingsnäsbadet och knyts ihop med skogspromenaden som går till älven.

Bryggan ramar in hela saxviken och tillgängliggör både fasta och öppna båtplatser med förtöjningsringar.

Kanske kanten på bryggan upplyst på kvällen?

Detta är faktiskt det jag saknar mest med hela Strängnäs.

[Fotografier strandpromenad Strängnäs, bildtext: ”Bryggan kombineras såklart med det ideér ni redan har om att piffa upp sittplatserna på bänkar, så det går att njuta i solen längs hela vägen”.]

#2 Sätt upp små stugor i närheten till strandpromenaden

Arrangera små stugor som ni hyr ut till förmån för enklare försäljning av olika slag, så att saxviken blir mer levande.

Här kan enklare arrangemang säljas som korv, tapas, kaffe, glass, Blikta osv.

Låt ungdomar eller människor som vill prova på cafeverksamhet i liten skala ha någonstans att vara, i närheten till strandpromenaden.

Detta drar folk, och får hamnen att bli levande.

Varje liten stuga kan också ha en liten uteservering.

[Fotografi köpbodar, Strängnäs]

#3 Åk till Strängnäs sommartid och få inspiration

Alla som besöker Strängnäs hamn och stadsområdet tycker det är en fantastisk upplevelse.

Precis som Mora är, men saxviken har mer att erbjuda. Ta vara på detta gyllene geografiska guldgruva.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Tack för synpunkten och inspirationen från Strängnäs! Vi håller med om att Mora och Saxviken har fantastiska förutsättningar.

Som ett första steg i utvecklingen av området kring Saxviken beskriver den fördjupade översiktsplanen (på sida 200) kommunens vision med området, där lyfts bland annat idén med bodar för försäljning och café (FÖP:en utgår från idéerna som redovisades i Centrumutvecklingsplanen från 2013). I nästa steg gäller det att konkretisera, utveckla och realisera visionen genom detaljplaneläggning eller andra utvecklingsprojekt.

U.24 NN

Apropå kommunledningens beslut angående utredning om placering av Multihall – ny högstadieskola – kulturhus till f.d Strandens skolas område.

Kartan visar aktuellt område med den nyligen beslutade ”Genomfart Mora” med dess nya rondell i östra delen av Strandenområdet. Området avgränsas i norr och söder av en riksväg (Rv70) resp. en europaväg (E45) där infart till området enbart kan ske från Rv70 (Älvgatan).

Till planeringsförutsättningarna hör även att Älvgatans trafikbelastning markant kommer att öka när genomfarten för tung trafik stängs av längs Badstugatan.

Kartan visar aktuellt område med den beslutade ”Genomfart Mora” med dess nya rondell i östra delen av Strandenområdet.

Dagens signalreglerade väggors kan ses strax till höger om den planera 60-metersrondellen.

Det torde vara ganska uppenbart att området inte är lämpligt för lokalisering av vare sig en Multihall eller en Högstadieskola och detta mot bakgrund av begränsad markareal, säkerhet p.g.a. ”Farligt Gods” – transporter, miljöskäl med hänvisning till trafikbuller och avgasutsläpp samt inte minst ut Stadsbildssynpunkt där infartsutblicken mot kyrka och klockstapel mm ”öppnats upp” efter rivningen av skolbyggnader.

En ansvarsfull stadsplanering kräver i detta fall inte en utredning om vilkettera av Högstadieskola-Multihall mm som skall byggas inom området utan självklart att en utredning skall pröva om det är lämpligt att bygga någon eller några av angivna projekt inom området och om svaret är nej, var finns lämpliga platser att bygga på.

Kommunledningen måste tänka långsiktigt om man nu har för avsikt att hitta ett läge för en ev. ny Multihall/Högstadieskola.
Ett läge med markytor som tillåter utbyggnadsmöjligheter och ett läge med god åtkomst ut trafiksynpunkt (huvudväg med låg trafikbelastning och godkända avstånd med hänsyn till "Farligt Gods" – trafik mm).

Man skall inte göra om misstaget att "bygga fast" sig i ett för litet område som man gjorde i Smidjegrav när man byggde ett tak över uterinken!

Lämpliga områden finns också i relativ närhet till centrala Mora som t.ex. Sandängarna m.fl. platser som inte påverkar den ansträngda trafiksituationen i centrala Mora.

[Fyfotograf över Strandenområdet med en illustration över den nya rondellen]

År 2009-06-09 var det dags att avsluta skolverksamheten på Strandens skola och jag berättade litet grann historiskt om skolundervisning i centrala Mora alltsedan mitten av 1600-talet (bild 1 och 2) och hur Strandenområdet utnyttjats för skolverksamhet (bild 3). Blå färg och röd färg redovisar de tidigast etablerade skolbyggnaderna och grön färg "Rosa Huset" samt gul färg gamla realskolan.

År 2009 och långt tidigare var man i Mora kommun på det klara med att Strandenområdet var helt olämpligt för skolverksamhet bl.a. mot bakgrund av miljömässiga skäl (trafikbuller, avgasutsläpp, farlig godstrafik mm. mm.)

Detta vid en tidpunkt då man planerade för en Förbifart Mora (etapp 1 över Sandängarna) och således var fullt medveten om en kommande begränsning av trafiken på gatunätet som angränsar till Strandenområdet.

Detta ställningstagande följdes upp i utformningen av det förslag till fördjupade översiktsplan som ställdes ut för granskning år 2017 där Strandenområdet redovisades för park- och rekreationsändamål.

Det nu aktuella förslaget till beslut om byggande av en högstadieskola på Strandenområdet strider sålunda mot tidigare utredningar som redovisar området såsom klart olämpligt för lokalisering av skolverksamhet.

Nu planerar Mora kommun att i strid mot tidigare ställningstaganden att bygga en högstadieskola på Strandenområdet, detta samtidigt som man också påbörjas utbyggnaden av "Genomfart Mora" som för överskådlig framtid kommer att bibehålla dagens och framtidens trafik på bägge sidor om Strandenområdet.

[Bilder och illustrationer]

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Strandenområdet är idag utpekade som ett utredningsområde för bland annat 7-9 skola, lokaler för kultur- och idrottsverksamheter och kontorslokaler i enlighet med ett inriktningsbeslut i kommunstyrelsen från 2020. Som påpekat är det många frågor som behöver utredas i kommande detaljplanarbete. Detta beskrivs också i den fördjupade översiktsplanen under rubriken *Strandens skolområde* på sida 195 under delområde Centrum.

U.25 NN

1) Ser positivt på grönstrukturen

2) Mora är en av få städer i denna storlek jag känner till som EJ har en riktigt stor park för barn, familjer och äldre. Saxvikens "äng" borde lämpa sig bra för detta ändamål. Det kan inte få se ut som det gör nu för att Vasaloppet skall ha det som parkering. Vasaloppet är fantastiskt men parkeringarna måste lösas på annat sätt. Inte på Moras bäst belägna område för en park.

Det lämpliga vore att ha en stor park där och sedan möjlighet för barn att ta ett dopp. Att anlägga bryggor, båtar och rening av dagvatten enligt plan vore att förstöra det finaste området vi har i Mora. Vi har ett rikt fågelliv och det vore snarare bättre m minskad båttrafik långt in i Saxviken. Jag paddlar

mycket kajak kring samtliga Saxviksöarna och förslaget om att förbinda dessa vore toppen för både friluftslivet och turismen i området. Enklare broar så alla kan promenera och få uppleva det jag gör i kajaken.

3) Området nedanför Tomtebo ser bedrövt ut. Avfallsstation för Mora strand?/Kommunen? Detta område är mitt emellan Vasamonumentet och Zorns gammelgård. Ett område som verkligen borde prioriteras för att snyggas till. I nuläget är det ett undanskymt tillhåll. Det är många ungdomar som går från Tomtebo/Klockarhagen in mot centrum både dag och nattetid så det borde vara upplyst hela vägen och röjas upp betydligt mer, så att alla kan känna sig trygga att gå där även när mörkret faller.

Detta område tas upp under grönstrukturen så röj bort skräpet så man kan se det fina. En del av vårt kulturarv är ju i det området och som vi vet så är tendensen till förstörelse mindre när områden rustas upp och snyggas till. Detta område är ju en förutsättning för att man skall kunna ta sig till Åmäsäng via tilltänkta promenadstråket/cykelväg så detta bör verkligen prioriteras.

Tack för möjligheten att tycka till och påverka i kommunen!

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Tack för dina synpunkter.

2. Den fördjupade översiktsplanen lyfter behovet av upprustning av Moras parker i avsnittet grönstruktur men själva genomförandet hanteras inte av Miljö- och byggnadsförvaltningen då dessa upprustningar ofta inte är beroende av nya detaljplaner. Vi håller med om att Saxnäs har stora möjligheter att utvecklas till ett centralt rekreationsområde för Moras invånare. "Saxvikens äng" som hänvisas till i yttrandet är i gällande detaljplaner utlagd som park. Generellt är det kommunens tekniska förvaltning som ansvarar för genomförandefrågor.

Vi vill passa på att förtydliga att bilden över Saxviken är en tidig idéskiss, inte en plankarta, och vid en framtida större omgestaltning av Kajenområdet och Saxviken behöver de frågor som du lyfter hanteras.

3. Skötsel är inte en fråga som hanteras inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen. Marken nedanför Tomtebo är kommunal och det är möjligt att rapportera fel och brister i kommunens felanmälsapp "Gör Mora bättre". Det är också möjligt att lämna in klagomål till Miljö- och byggnadsförvaltningen för att Byggnadsnämnden ska kunna utöva tillsyn.

U.26 NN

Ny tillfartsväg Prästholmen

Med anledning av att det inte är helt enkelt att hitta en lämplig plats för en ny tillfartsväg till Prästholmen, vilket bör ses som en nödvändighet för en ökad exploatering av området, så bör detta utredas ordentligt med tanke på att hänsyn skall tas till befintlig bebyggelse, kulturmiljövärden och trafiksäkerhet. Rådande förslag innebär ytterligare en anslutning till en hårt trafikerad väg, Oxbergsleden. Den föreslagna korsningen omges av järnvägsövergång, cykelväg/övergångsställe samt backkrön med skymd sikt mm.

Vidare så bör man även ha i åtanke att (nya) byggnader i området behöver översvämningssäkras, då i princip hela området riskerar att översvämmas (100-årsflöde). Med stor sannolikhet har risken för översvämningar ökat i och med de klimatförändringar som pågår, vilket kanske inte gör Prästholmen till en optimal plats för nya idrottshallar och andra idrottsrelaterade byggnader. Det är även angeläget att inte området blir överexploaterat, eftersom det är av stor vikt att bevara det centrala naturområdet på Prästholmen.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Miljö- och byggnadsförvaltningen håller med om att det är viktigt att frågan om ny tillfartsväg utreds grundligt, med anledning av de faktorer som redovisas i yttrandet.

Översvämningsrisken behöver beaktas i planeringen och det är som påpekat viktigt att byggnader i området är översvämningsssäkra. Som påpekat är det viktigt att avvägningar i samband med eventuell framtida exploatering görs med hänsyn till områdets natur- och rekreationsvärden.

U.27 NN

Svar på förvaltningens kommentarer S.72

Användandet av sannolikt utan att redovisa underlaget är inte seriöst. Att påstå att vattnet kan ta andra vägar måste förtydligas eftersom andra vägar som översvämningen tog före utbyggnaden av prästholmen är höjda och kan flytta översvämningarna uppströms järnvägsbron.

När planprogrammet för sport och rekreationsområdet prästholmen sommaren 2011 skrev jag att förändringar av Hemulån på prästholmen skall leda till att konsekvenserna av flödesförändringar påverkar Hemulån och angränsande områden uppströms vägbron och järnvägsbron är utredda. Man gick då inte vidare med planen men 2017 återkommer planen inlagd i fördjupad översiktsplan.

Utredningen av konsekvenserna uppströms järnvägsbron kvarstår.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Vi håller med om att svaret som gavs i samrådet inte var så bra formulerat. Kommunen har dock inte för avsikt att göra någon ny fördjupad konsekvensutredning. Om en fastighetsägare själv bedömer att det behövs finns det möjlighet att själv göra åtgärder för att skydda lågt liggande delar av fastigheten.

U.28 NN

Som delägare i fastigheten **X**, i kartmaterialet gulfärgad (jordbruksmark) vill jag lämna följande synpunkter:

Fastigheten avstyckades och tilldelades min mor i ett arvskifte efter min morfar 1980. Den taxerades som småhusenhet. Senare köpte jag hälften av fastigheten som en **investering** och efter mors död delades hennes 50 % mellan min bror och mig. Jag äger alltså 75%.

Under förra året beslöt vi att sälja fastigheten till en ung familj, som länge letat efter en plats för ett eget hem. Vi var överens om köpeskillingen 300 tkr. Familjen sökte förhandsbesked för sitt byggande men fick ett tveksamt nej av byggnadsnämnden pga LRF:s åsikter. Beslutet överklagades till Länsstyrelsen och där ligger ärendet sen snart ett år.

Fastigheten är olämplig att bedriva jordbruk på. Den ligger mitt i ett villaområde och grannarna kommer att beröras av olycksrisk vid transporter, buller, föroreningar, (lukt fr gödsel) och framför allt allergener som sprids (allergirisk). Revidera förslaget till FÖP och markera området som byggbar mark.

Aktuellt förslag till användning i FÖP innebär en avsevärd ekonomisk förlust för oss om fastigheten ska användas som jordbruksmark.

Citat från "Riktlinjer" i planbeskrivningen till FÖP

Det här sättet att blanda boende och arbete har gamla anor men **verksamheter får inte medföra störningar för omgivningen. Verksamheter kan medges inne i bostadsområden men de får inte ha en alltför transportintensiv karaktär eller orsaka störande buller, lukt eller andra olägenheter för grannarna.**

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Jordbruksmarken som redovisas i den fördjupade översiktsplanen hämtas från Jordbruksverkets blockdata för åren 2010–2020. Blockdatan ger en bild av utbredningen av jordbruksmark inom tätorten idag men är inte ett komplett underlag. Detta beskrivs mer ingående under avsnittet som berör jordbruksmark (s. 146).

Med anledning av jordbruksmarksfrågans komplexitet och dagens osäkra rättsläge har kommunen valt att inte redovisa några områden för nya bostäder som överlagrar jordbruksmark. I varje enskilt ärende krävs det en bedömning av om den aktuella jordbruksmarken är brukningsvärd och att avvägningar mot väsentliga samhällsintressen görs. Den bedömningen hanteras inte i den fördjupade översiktsplanen utan i exempelvis bygglovsärenden eller vid detaljplaneläggning.

U.29 NN

Riktlinjer för Besöksnäringen, sid 138.

Som husbilsturist är det inte roligt att besöka Mora. Inte bara på grund av genomfartsbygget utan att Mora inte har fattat vilken boom i husbilsturistande som har utvecklats senare år.

Försäljningen av husbilar och husvagnar har ökat markant kanske tack vare pandemin och detta har ju satt fokus på vårt vackra land och alla intressanta platser. Mora är ju sedan länge ett känt turistmål, inte bara Zorn och Vasaloppet. Vi har ju en fantastisk natur.

Många mindre kommuner har uppmärksammat företeelsen och inte varit sena med att anlägga ställplatser för husbilar. En ställplats för husbil kan vara en grusplan med parkeringsavgifter om läget är bra och service finns.

Det är inte plats här att gå in på utformningen av en ställplats, mycket råd och anvisningar finns att hämta på Internet. Det viktiga är att få med det i planeringen.

Visst kan man hänvisa till Moraparken men det är inte allas samma sak. En husbilsturist behöver ingen camping med dess serviceutbud. Vi behöver en parkering, gärna avgiftsbelagd, där man kan stå över natten utan att riskera böter.

En ställplats bör ligga på promenadavstånd från centrum. 1000 m är ok. Tingsnäs är optimalt och har i princip allt, nära vatten, nära bad, nära kultur, etc.

Om sedan parkeringen blir en ställplats med basservice kan man lätt ta ut en avgift.

I sociala forum på Internet har jag sett att många husbilsturer väljer bort Mora på grund av avsaknaden av ställplats och parkeringssituationen. Ja, det finns flerdygnsparkeering men det är inte så kul på kajenparkeringen. resecentrum,

Ett besök i Mora är inte enbart museum, det finns många restauranger med god mat och dryck och att sedan slippa sätta sig vid ratten är en förmån.

Jag medverkar gärna för en framtida ställplats i Mora.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Någon plats för uppställning av husbilar har inte pekats ut i arbetet med den fördjupade översiktsplanen. Det kräver troligtvis att en ny detaljplan tas fram vilket inte är något som finns med i nuvarande planprioritering.

U.30 NN

I översiktsplanen finns inget om parkeringar på Tingsnäs för en eventuell Skola på Strandenområdet. I de telefonväkterier som kommunen haft angående en högstadieskola på området så har panelen hävdade att elever och skolpersonal ska parkera i Tingsnäs då det kommer att finnas några enstaka parkeringsplatser vid skolan. I dagsläget finns det ett stort antal A-traktorer som eleverna har därför krävs det en stor parkering.

I översiktsplanen finns det inget om rekreationsområden i Noret vilket behövs då det bor en stor del av Moras befolkning där. Rekreationsområdet öster om Rödmyren förstördes då nya handelsområdet byggdes. Körvägar och stigar som sammankopplade Rödmyren, Hindriksheden och Färnäs kapades av och förstördes så de går inte att bruka längre.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Parkeringar på Tingsnäs för att försörja Strandenområdet med parkeringsplatser är inget som har studerats inom den fördjupade översiktsplanen. I den fördjupade översiktsplanen redovisas Tingsnäs som ett område möjligt för utveckling av nya bostäder. För att utveckla Tingsnäs krävs en dialog med Trafikverket som har intressen av järnvägsområdet och bangården. (Detta beskrivs under riktlinjerna på s. 109). Det är ännu inte säkert hur mycket mark som kan frigöras från bangården eller vilken mark som kan användas till parkering eller bostäder. Parkeringsfrågan är därför något som behöver studeras mer ingående inom ramen för Strandenprojektet, men projektet måste också samverka med utvecklingen av Tingsnäs.

En del av rekreationsområdet öster om Rödmyren har tagits i anspråk för handel men den fördjupade översiktsplanen pekar ut kvarvarande grönområde som områden som ska värnas.

Det har i planen beskrivits att Sanda har potential att utvecklas som ett natur- och rekreationsområde. (Se riktlinjerna för Sanda på s. 224.)

Det är som påpekat viktigt att ta fasta på rekreationsvärden i framtida planering i enlighet med exempelvis riktlinjerna för bostäder (s. 77) som säger att det är viktigt att planera för bostadsnära möjligheter till fysisk aktivitet och riktlinjerna för grönstruktur (s. 93) som säger att den tätortsnära skogsmarken ofta är betydelsefull för närrekreationen.

U.31 NN

Jag har skummat igenom översiktsplanen och inte någonstans såg jag något om en återuppbyggnad av den försvunna (nedbrunna?) utescenen nere vid Kajenområdet.

Jag tycker verkligen att det är en brist att vi i Mora inte har en sådan samlingsplats för utvecklandet av lokal musik och kultur.

Självklart kan en scen användas till så mycket mer. Högtidstal, teater, konserter av större artister osv.

En estetiskt tilltalande scenbyggnad blir dessutom i sig en prydnad för området.

Hoppas ni kan tänka er att göra ett tillägg för en fast scen i planen!

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

En scen skulle mycket väl kunna vara ett inslag i området men är inte något som studerats inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen. Däremot finns det under kapitlet *Idrott- fritid och kulturaktiviteter* (s. 94-95) en text och en riktlinje som beskriver behovet av en kulturscen.

U.32 NN

Framtidens Mora

Medborgarförslag ang. upphävande av kommunfullmäktiges beslut 21-06-21, paragraf 71 (midsommarbeslutet) samt Miljö- och byggnadsförvaltningens beredning av den fördjupade översiktsplanen.

Kommunen skall följa barnkonventionen enligt svensk lag från 1 jan. 2020. Vilken dokumentation visar att lagen följts av kommunfullmäktige och Miljö- och byggnadsförvaltningen.

Midsommarbeslutet är ett tillfälle för kommunen att visa att man i ett stort beslut tar hänsyn till barnens bästa. Upphäv beslutet. Inte minst för det här är fråga om alla Moras grundskoleelever.

Det var en stor dag för många inom skolan när barnkonventionen efter 30 år äntligen blev lag också i Sverige. Nu gäller den i alla statliga, regionala och kommunala verksamheter. Man kan tycka att barnens bästa alltid skulle ha gällt. Särskilt för vår förskola och grundskola. Eftersom det konglomerat av midsommarbeslutets blandning av skola, bostadsbyggande och strandenområdet också innehåller grundskolans elever så vill vi väl alla få en prövning av lagen för elevernas bästa. Jag redovisar vad elevens bästa innebär i bilaga 1.

Miljö- och byggnadsförvaltningens sätt att ge möjlighet att sätta sig in i den fördjupade översiktsplanen är ett föredöme. Jag hoppas att kommunstyrelsen när midsommarbeslutet upphävts gör på samma sätt. Och utan att röra ihop flera beslut som i midsommarbeslutet. Det är en konstruktion som inte har i kommunal demokrati att göra.

I bilaga 1 talar jag om att lärarna in ensamma kan svara för barnens bästa. Ett sätt att ordna för lärande och att eleverna ska känna sig sedda under lektionerna framgår av bilagan. Miljö- och byggnadsförvaltningen ger också exempel på hur man kan skapa hög kvalitet i relationen mellan kommunen och moraborna. Se också här bilaga 1.

Sen kommer kvaliteten i elevernas lärande och känslan att vara sedd också in i lagen om elevens bästa. Jag utvecklar också det i bilaga 1.

I bilaga 2 kommer ännu en viktig anledning till att upphäva midsommarbeslutet. Det gäller om frågan om att beslutet innebär att kommunen ska hyra ett högstadium och en idrottshall på strn1denområdet.

Beslutet är misstänkt brott mot kommunallagen en fråga för revisionen om ansvarslöst hanterande av kommunens pengar. - Se bilaga 2.

Bilaga 3 handlar om beslutet att förlägga en högstadieskola och idrottshall till strandområdet. - Det är förstas olämpligt bygga en 7-9 skola på ett område omgivet av två trafikerade genomfartsleder. - Men den allvarligaste anledningen till att upphäva midsommarbeslutet är att man enligt beslutet hindrar att ta tillvara de möjligheter det attraktiva läget har. - Vid Vasaloppsmålet och nära till gågatan och bra kommunikationer. - Här kan man bjuda in moraborna till att komma med förslag till etableringar. Villkor som det etablerade företaget skall uppfylla för att få tillgång till strandområdet kan också framföras. - De kan sedan ingå i underlaget efter ett upphävt beslut.- Se vidare bilaga 3.

BILAGA 1

Barnkonventionen svensk lag, 1 januari 2020

Det var en stor dag för alla skolmänniskor när FN's barnkonvention äntligen efter 30 år blev svensk lag. Lagen gäller alla kommunala verksamheter. Men det vore konstigt om inte skolan som har alla barnen inte går före och visar vägen.

I skollagen som anpassats till barnkonventionen står det att alla beslut och verksamheter skall utgå från elevernas bästa. -Förstärkt med skrivningen att barnens bästa skall "säkerställas till det yttersta".

En def. av elevens bästa är att eleverna ska få hjälp med att ta till sig undervisningen utifrån sina förutsättningar, att eleverna skall känna sig sedda av skolan och att de ska ha studiero i klassen. -Är det något nytt? -Pröva med att dela ut enkäter till alla grundskoleelever så får du veta! Har dom fått den hjälp för lärandet de behöver, känt sig sedda och haft lugn och studiero i sin klass?

Nu finns det en lag. -Nu kan en skolenhet misstänkas för att vara lagbrytare om inte man kan visa att man följer lagen. Några ex på frågor vi kan ställa till ansvariga politiker är vad de gjort på ett och ett halvt år sedan lagen infördes.

- Vilka är de viktigaste förändringarna som måste göras för Moras grundskola ska bli laglig?
- Hur tolkar ni att barnens bästa skall säkerställas till det yttersta?
- Hur har ni informerat alla inom skolan om att alla beslut som rör eleven skall motiveras utifrån elevens bästa?
- Vilken dokumentation har ni som visar att hänsyn till elevens bästa har tagits i förberedelserna inför midsommarbeslutet. -Saknas dokumentation?

Politikerna i fullmäktige som står bakom midsommarbeslutet kan då misstänkas för lagbrott. Det här är då ett av många skäl att upphäva midsommarbeslutet.

För att elever och föräldrar skall se hur det går i skolan skall skolan ge en garanti för undervisningens kvalitet. -Ett sätt att ge den här kvalitetsgarantin är att utifrån ovanstående def. av elevens bästa och ställa tre frågor till eleverna:

1. Har du fått den hjälp du behöver för att ta till dig undervisningen?
2. Har du känt att skolan ser dig och vill att du lyckas?
3. Har dina kamrater stört ditt lärande?

Ovanstående frågor ställs till eleverna en gång i månaden eller varje kvartal. -Svaren kan följas av alla inblandade. Svaren kan användas som hjälp till ständiga förbättringar inom skolan. Det är viktigt att samma frågor ställs under elevernas hela tid i grundskolan. Från åk 1 till slutet av nian. - Efter en tid så får man alltmer statistik direkt från eleverna i många årskullar.

En vanlig kritik mot grundskolan är dåligt ledarskap. Så kan det vara. Det går inte att skylla på dåliga rektorer. Det är först nu med lagen om elevens bästa som rektor får möjlighet betyda något för elevernas lärande.

När vi går vidare måste vi konstatera att lärarna inte själva kan uppfylla de krav som ställs på en undervisning för elevens bästa. Det här måste bli ett lagarbete med rektor som ledare. Här kommer rektor tillsammans med lärarna att indirekt och direkt svara för en undervisning med sådan kvalitet att eleverna får hjälp med sitt lärande utifrån sina förutsättningar och känner sig sedda av skolan. Att i det här läget lägga ansvaret för stök och tjafs på lärarna går inte. Det måste bli en fråga för rektor. Lämpligt kan vara att rektor tillsätter ett elevvårdsteam bestående av rektorsassistenter, elevhälsan m.fl. som kan vara en trygghet för eleverna att veta att de kan få stöd av om de av någon anledning inte orkar med undervisningen. Sedan ska eleven så snart som möjligt tillbaka till klassen. Det här ska ske utan att övriga elevers lärande störs.

För elevens bästa kan vi strukturera upp rektors ansvar enligt följande:

1. Att alla inom skolan är medvetna om enhetens kvalitetsåtagande.
2. Att alla kan motivera sina beslut utifrån elevens bästa.
3. Att lärarna är kompetenta och får de stöd de behöver för undervisning för elevernas lärande och känsla av att vara sedda.
4. Att eleverna får studiero i klassrummet.
5. Att ett elevvårdsteam fungerar och finns tillgängligt under skoldagen.
6. Att allt hänger ihop till en enhet för elevens bästa.
7. Att presentera sig och sitt elevvårdsteam i alla klasser som börjar ett nytt stadium och på föräldramöten.

Den här modellen för att arbeta för elevens bästa med rektor som ledare. Som ledare ansvarig för att hela hans skolenhets verksamhet och beslut och nödvändig byråkrati alltid kan motiveras utifrån elevens bästa. Det finns många aspekter på elevernas tillvaro i skolan. Men det man bör tänka igenom ordentligt är att skolan ansvarar för grundskoleeleverna under nio år. Hela grundskoletiden bör inriktas på att alla årskurserna ska bidra till att alla elever går ut nian med godkända betyg och en grund för lärande som kan komma att behövas för vuxenlivet. - När det gäller att bygga nytt eller bygga om för åk 7-9 är det viktigt för elevens bästa att bedöma vad som är bäst och vad det betyder att tvingas byta till en ny skolenhet efter sexan.

Bryt ner den byråkratiska konstruktionen av midsommarbelutet och upphäv det för att komma fram med ett nytt underlag för elevens bästa. - Då kan hela den här sorgliga historien från midsommaren 2021 ändå sluta lyckligt.

BILAGA 2

Äga eller hyra

Upphäv midsommarbeslutet. I delbeslutet ingår att hyra en nybyggd 7–9 skola och idrottshall på Strandenområdet. Det är misstänkt oskicklig hantering av kommunala medel och kommer att prövas av kommunrevisionen. Om beslutet inte upphävs kan det bli revisionskritik med allt detta kan medföra.

Politikerna har att svara på vad kommunerna Osby och Härnösand har för fel när de dömer ut alternativet att hyra.

Osby's kommunalråd Nicklas Larsson (c) säger så här om resultatet av kommunens utredning om vad det innebär att hyra eller äga.

1. Att äga blir alltid billigast.
2. Det finns inga fördelar med att hyra.
3. En kalkyl visar att det under de första åren blir billigare men på hela hyrestiden så blir det dubbelt så dyrt att hyra som att äga.
4. När hyrestiden i Mora går ut efter 25 år har kommunen en svag förhandlingsposition gentemot hyresvärden, fastighetsbolaget. Alternativen för kommunen är att köpa skolan och idrottshallen, fortsätta hyra med nytt hyresavtal eller flytta verksamheterna.
5. Nicklas menar att det är skickliga förhandlare från fastighetsbolaget som får kommunen att trots högre kostnader och mindre inflytande att välja att hyra.
6. Nicklas säger att kommunen ska äga alla sina lokaler.

Lokalförsörjningschefen i Härnösand säger så här:

- Kommunen har prövat systemet att hyra sina lokaler.
- Det var ett oklokt beslut.
- Man blir hemskt beroende av fastighetsbolaget.
- Utrymmet att anpassa lokalerna utifrån nya behov där begränsat.
- Kostnaderna beskrivs som skyhöga.
- Det hade varit bättre att aldrig införa hyreskonceptet.
- Det anses att fastighetsbolaget har lurat kommunen.
- Fastighetsbolaget gör stora pengar på kommunen. -Politikerna har inte tänkt på att fastighetsbolag har stora avkastningskrav
- För kommunen är förhandlingsläget mycket svag efter det att hyresavtalet gått ut. Allt för kommunen blir att köpa lokalerna, flytta ut verksamheten eller förhandla om fortsatt hyra.
- Kommunen har nu gjort helt om. -Kommunen har nu satt målet att äga och utveckla sina lokaler själv.
- Bitterheten och kritiken mot politikernas beslut om att hyra sina lokaler växer.

Osby och Härnösand har på olika vägar kommit fram till samma slutsats: Det finns bara nackdelar ekonomiskt och verksamhetsmässigt att hyra kommunens verksamhetslokaler från fastighetsbolag. - Trots att kommunens ledning i ett telefonväckeri veckan före midsommarbeslutet uppgav att man kände till rapporten om att äga eller hyra från Osby kommun så drev en majoritet med votering igenom att Mora kommun ska hyra en 7–9 skola och idrottshall på Strandenområdet.

Förklara genom att svara på följande frågor hur ni tänker när ni så uppenbart agerar helt emot: Rapporten som Osby kommun gjort tillsammans med sin länsstyrelse och erfarenheterna Härnösands kommun gjort av att utan utredning införa ett hyressystem - som Mora nu gör!

- Vad är det i Osbys utredning och kommunalrådet Nicklas Larssons (c) beskrivning ovan som är så fel att kommunfullmäktiges majoritet i Mora trots den kunskap man har om Osby driver igenom midsommarbeslutet?
- Vad är det i Härnösands erfarenheter av att hyra verksamhetslokaler som får er att hyra 7–9 skolan och idrottshallen? -Varför ska vi i Mora frånsäga oss makten över kommunens lokaler och betala kostnaderna flera gånger om jämfört med att äga?
- Vad tar ni till er av Osbys utredning och Härnösands erfarenheter av att hyra sina lokaler?
- Håller ni med om att det hade varit bättre för Härnösand att aldrig ha gett sig in i något hyressystem och att det är bra för Osby att aldrig börja hyra?
- Vilket råd tror ni att ni skulle få av Moraborna i valet mellan att handla som Osby eller Härnösand i fråga om att äga eller hyra 7–9 skolan och idrottshallen på Strandenområdet?

Upphäv midsommarbeslutet. Det behöver inte var någon nackdel för majoriteten. Att vidhålla beslutet däremot. Inte alls bra för er eller Mora. - Om det finns den minsta anledning att misstänka att fastighetsbolaget som Mora kommun ska bli hyresgäst hos har varit med och konstruerat midsommarbeslutet så kan inte beslutet få leva vidare.

BILAGA 3

Strandenområdet

Strandenområdet ligger centralt nära Vasaloppsmålet, centrumnära med goda kommunikationer. Det utgör ett attraktivt etableringsområde för många verksamheter. Det är "milt sagt" olämpligt att bygga en 7–9 skola här.

Låt oss i stället tala om möjligheterna att det kan bli en etablering av privat företagsamhet som kan ge vad kommunen mest av allt behöver. Många jobb och skatteintäkter. - Vad säger ni politiker i fullmäktige. Är det inte för Moras framtid bäst att upphäva midsommarbeslutet. Då kan vi utifrån den här kanske i hela Dalarna mest attraktiva platsen för att etablera företag börja fundera över: Hur kan vi få hit den etablering som är bäst för de som ska tillbringa framtiden i Mora.

Lär av Miljö- och byggnadsförvaltningens metoder för att samla in åsikter om sina planer. Låt då också här alla i Mora som vill komma med sina åsikter. Mina åsikter som jag hoppas ska komma med i underlaget för ett nytt beslut om Strandenområdet är följande:

- 1) Upphäv midsommarbeslutet.
- 2) Ta in barnperspektivet.
- 3) Allt skall vara miljövänligt.
- 4) Varumärkena för Mora och Vasaloppet skall stärkas.
- 5) Rosa huset skall vara kvar.
- 6) Besöksnäringen och handeln kring gågatan skall stärkas.
- 7) Se på antalet anställda och skatteintäkterna.
- 8) Strandenområdet skall iordningställas som en grön oas med träd, buskar och gångstigar till ett närrekreationsområde för morabor och besökare.
- 9) Vasaloppet skall delta i beredningen.

- 10) Företagskonceptet skall innehålla en stor evenemangshall för i första hand Vasaloppets behov men också för utställningar, mässor, kultur och sport.
- 11) Låt alla Morabor ta del av det beslutsunderlag som kommer fram och själva få med sina åsikter i beslutsunderlaget.

Till fullmäktiges politiker vill jag ställa frågan: Anser ni att ni har ett ansvar för att tillvarata de möjligheter som finns på Strandenområdet. Är det viktigt med arbetstillfällena och skatteintäkter.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Vi tolkar det som att det inkomna yttrandet egentligen är ett medborgarförslag och till stor del hanterar frågor som vi inte kan hantera eller bemöta utifrån arbetet med den fördjupade översiktsplanen.

Strandenområdet har i den fördjupade översiktsplanen (s.195) pekats ut som ett utredningsområde för bland annat 7-9 skola, lokaler för kultur- och idrottsverksamheter och kontorslokaler i enlighet med ett inriktningsbeslut i kommunstyrelsen från 2020. (För aktuell information om projektet se: www.morakommun.se/stranden.)

Den fördjupade översiktsplanen hänvisar till barnkonventionen och har en riktlinje under avsnittet skola som lyder *Utgå från barnkonventionen vid utveckling av skolmiljöer*.

Under delområde *Centrum* (s. 195) beskrivs några av de frågor som behöver hanteras i samband med detaljplaneringen av Strandenområdet.

U.33 NN

Förslag angående Saxviken

Bygg badplats istället för bryggor och småbåtshamn och dammar och våtmark.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Miljö- och byggnadsförvaltningen vill understryka att idéskissen som redovisas är just en idé som redovisar en möjlig framtida utveckling. Kajenområdet, Saxvikens och Saxnäs utformning är inte bestämd utan behöver utvecklas mer i framtida arbete/projekt. Idéskissen illustrerar en möjlighet att hantera dagvatten som idag förs ut i Saxviken orenat.

U.34 NN

I FÖP för Mora, under delområden Östnor och Öna ser jag i kartan ett antal "Grönstråk som ska värnas och/eller utvecklas". Det håller jag med om! Utöver de stigar som är markerade i kartan finns ytterligare ett antal på Östnor/Önasidan av älvkanten som enkelt skulle kunna rensas och märkas upp för ökad framkomlighet. Längs dessa finns flera fina picnicbord och vyer. Tänk att med utgångspunkt i exempelvis Mora Camping ta ett cykel-, löp, eller promenadvarv på 13 km och nästan konstant kunna ha blicken på vattnet! Jag bifogar en löptur som jag tagit flera gånger, med några fotografier. (På just den här turen letade jag nya stigar strax väster om Öna IP, så det ser lite rörigt ut där.)

[Kartbild med tillhörande fotografier]

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Tack för informationen. I gällande detaljplaner för området som hänvisas till är marken utlagd som parkmark och ska alltså vara tillgänglig för allmänheten. Största delen av marken är dock inte kommunal utan ägs av en samfällighet. Det skulle som påpekat vara möjligt att skapa ett längre sammanhängande stråk med insatserna som beskrivs men det är inte något som kommunen har möjlighet att driva i dagsläget.

U.35 NN

Gamla loket/tåget mellan dalahästen och Wasastugan tycker jag kan flytta till vid resecentrum så allt på en samma ställe inom "järnvägen" som har med tåg att göra.

Har också flera idéer om rondeller, men en är att jag tycker det ska vara en jättestor dalahäst i stora Norettrondellen (som den i Avesta), med t.ex "Välkommen till Mora" fram på hästen som syns tydligt när folk åker in i Mora (från riksväg 70).

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Lokaliseringen av det gamla loket är inte något som utretts eller hanterats i samband med den fördjupade översiktsplanen. Däremot beskriver planen behovet av upprustning och planering av hela Kajenområdet/Saxnäs/Tingsnäs.

Rondellutsmäckningar hanteras inte inom den fördjupade översiktsplanen men det är möjligt att lämna in förslag till förbättringsåtgärder i Mora i form av medborgarförslag till kommunfullmäktige eller via anmälan i kommunens förslags-/felanmälsapp "Gör Mora bättre".

U.36 NN

Enligt riktlinje för landskapet, sid 42, ska Moras läge vid vatten behandlas som en tillgång. Viktiga utblickar har markerats med gröna pilar på karta sid 43. Vidare står det att eftersom dessa områden ofta är det första som en besökare möter av Mora behöver området närmast vägen ges en tilltalande utformning.

Vid norra infarten till Mora på en sträcka av ca 400 meter går vägen mycket nära en kanal med vacker vattenspegel och näckrosor. Där ses ofta både älgar och rådjur samt vid unika tillfällen även bäver. De håller till i närheten av vattnet på sandängssidan. Den vyn är verkligen inbjudande både för bilister och de som nyttjar gång och cykelvägen. Att den sträckan ej är omnämnd förstår jag mycket väl. Planskrivaren har helt enkelt inte sett den då den nu är helt täckt av en ogenomsiktig mur av sly. För 32 år sedan lyckades jag få kommunen att röja fram vattenspegeln första gången. Sedan har jag genom tjt lyckats få kommunen att röja med vissa års mellanrum. Senaste gången var i samband med bygget av g o c-vägen. Nu har jag slutat eftersom jag varje gång möts av stort ointresse. Därför gör jag ett sista försök med detta brev att få åtgärden inskriven i planen.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Den fördjupade översiktsplanen beskriver som påpekat att det är viktigt att behandla Moras läge vid vattnet som en tillgång och att det är viktigt hur man som besökare möter Mora. Området som synpunkten berör beskrivs också i kommunens grönstrukturplan (2018) och i den finns bland annat riktlinjerna: *Det är positivt om utblickar medges ut över våtmarken vid Önabeden och stranden bör inte tillåtas växa igen helt. De biologiska värden i våtmarken bör värnas och Luckor kan tas upp i vegetation öster om väg 70 för att medge utblickar mot Sandängarna och Orsajön.*

Det är kommunens tekniska förvaltning som förvaltar och ansvarar för skötsel av kommunens mark. Ett sätt att föra fram synpunkter är att göra en felanmälan eller lämna förbättringsförslag genom appen "Gör Mora bättre" alternativt via webben eller telefon.

U.37 NN m.fl.

Vi har synpunkter på cykelvägen som ska gå ut till Åmåsäng.

Vi vill EJ ha den nedanför oss på Talgoxevägen, Lövsångarvägen, vi motsäger oss att Ni drar den nedanför oss.

Med tanke på att det är en Värdefull bebyggelsemiljö borde det därför inte anses lämpligt att anlägga en cykelväg genom detta område.

Dessutom kan anläggandet förväntas sänka värdet på våra fastigheter avsevärt.

Vårt förslag är att den kan dras så att den kommer upp förbi Vasamonumentet och kopplas ihop vid Trastvägen, där det finns en ej officiell cykelväg/gångstig och sen fortsätta på Trastvägen till befintliga cykelvägen som går ut över ängen mot Bofink/Falkvägen och därefter fortsätta som Er planskiss visar.

Hälsningar Grannar på Talgoxevägen/Lövsångarvägen gm NN

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Stråket längs stranden pekas ut och beskrivs mer ingående i kommunens grönstrukturplan. Stråket i det här läget är inte avsett som en asfalterad gång- och cykelväg utan som en enklare stig, som ska smälta in i landskapet och beläggas med grus. Den är inte till för att snabbt kunna ta sig fram utan för att kunna passera i natur, nära stranden, t.ex. när man är ute med hunden. Den bör inte plogas eller sandas vintertid utan skidspår kan dras upp. Texten om stråk längs stränderna på sida 90 har utvecklats efter samrådet för att bättre beskriva detta.

Marken är i gällande detaljplan utlagd som allmän plats.

U.38 NN

Mora kommun bör i FÖP:en hålla möjligheten uppe att glasa in och anlägga en galleria av gågatan för att göra centrum mer attraktivt.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Från köpmännens sida har snön tidigare i planeringsprocessen framförts som en tillgång för handel, särskilt då Mora förknippas med vintersport, tomtar och gemytlighet. En inglasning som medför att centrum mer påminner om en galleria skulle kunna påverka Moras karaktär negativt.

U.39 NN

Undertecknad har tagit del av en mycket väl utarbetad fördjupad översiktsplan över Mora tätort och vill härmed lämna några synpunkter på bristfälligheter gällande nödvändiga Gång- och cykelstråk (GC). Planen beskrivs som ett planeringsinstrument för de kommande 10–15 åren och som syftar till ett Mora med långsiktig hållbarhet.

Den planerade utvecklingen och gestaltningen av Noret på sid 219 kommer att påverkas av bostadsbyggandet i Noret norra (Måmyren) och trafiksituationen för både fordon, transporter och för gång- och cykeltrafikanter.

Noretsskolan kommer under planperioden med stor sannolikhet att bli en F-6 skola och dessutom efter ombyggnad innehålla fler förskoleavdelningar. Med fler invånare i Noret norra kommer behovet av att förflytta sig inom området att öka. Den befintliga GC-vägen vid Noretbron fortsätter upp mot norettrondellen och ligger i direkt anslutning till hård trafik på Rv 70. Stråket är vid regn och snöslask inte speciellt lämpligt och trivsamt. En mer visionär planering som kräver en stor investering är att förlägga en träbro för GC (se Skellefteå) på norra sidan vid järnvägsbron. Detta nya stråk kan då fortsätta upp mot handelsområdet längs befintligt stråk eller mot befintligt stråk mot lasarettet. Hela sträckan längs Rv 70 kan då breddas till trefiligt från norettrons östra brofäste upp till norettrondellen, vilket underlättar framkomligheten för utryckningsfordon mm. Noretbron kan konstruktionsmässigt, enligt Trafikverket, inte klara belastningen med tre filer men ombyggnaden med att ta bort cykelbanan innebär att utryckningsfordon får ökad framkomlighet.

Vidare föreslås att ett nytt GC-stråk anläggs från lasarettstrondellen på västra sidan av E45 ner till GC-port mot Willys. Dessutom förekommer livsfarlig gångtrafik från Rödmyren över RV 70 öster om norettrondellen varför ett nytt GC-stråk bör planeras med GC-port under Rv70 ner mot noretsskolan (vid kraftledningsgatan).

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Den fördjupade översiktsplanen har pekat ut en visionär, möjlig ny förbindelse norr om Noretbron vid lasarettet. (Se karta s. 120 under avsnittet om gång- och cykeltrafik.) Det finns även en riktlinje (s. 121) som säger att framtida möjliga kopplingar ska utredas som beskriver fördelarna med en sådan. Det finns dock idag inga mer konkreta planer eller medel avsatta för detta.

Det finns som påpekat behov av att förbättra gång- och cykelvägnätet i Mora. Kommunen har tagit fram en cykelstrategi (2019) med syfte att förbättra infrastrukturen för cykel och öka andelen cyklister.

Cykelstrategin ska förenkla för Mora kommun att göra rätt åtgärder och prioritera vid byggande och förändringar i cykelinfrastrukturen. Att förbättra gång- och cykelvägnätet kräver ett aktivt, kontinuerligt arbete.

Tallskogen mellan vägen och bebyggelsen väster om vägen beskrivs i kommunens grönstrukturplan som relativt gammal och att den bildar en avskärmning. I den fördjupade översiktsplanen (karta s. 227) pekas det ut som ett ”grönområde som ska värnas”.

Den gällande detaljplanen vid Rödmyren/riksväg 70 (DP 275) möjliggör för en tunnel under riksväg 70 för gång- och cykeltrafik mellan Rödmyren och Norets handelsområde.

U.40 NN

Redan tidigt (sid 20) slås visionen för Regionstad Mora fast: ”En levande stad med tydlig profil”.

Längre fram preciseras strategin i nyckelmeningar som: ”Mora ska förtätas med bostäder i centrala lägen, äldre bebyggelsemiljöer ska värnas men samtidigt ska utrymme ges för högkvalitativ ny arkitektur, offentliga platser ska utformas med hög kvalitet och det ska vara enkelt och trevligt att promenera mellan Moras populära besöksmål etc.”

Om dessa punkter följs finns goda förutsättningar att skapa just ”En levande stad med tydlig profil”, vilket kommer att bli allt viktigare för att locka såväl boende som besökare till Mora – i hård konkurrens med andra orter i länet och landet. Men då krävs också stor tydlighet i genomförandet. Risken är annars att visionen stannar på papperet.

Lägg därför gärna fast ett antal nyckelpunkter som prioriteras och tidssätts. Utan tydlig prioritering och en fastlagd tidsplan riskerar den kommunala organisationen att förlora fokus. Bland nyckelpunkterna bör följande finnas med:

- Låt den mycket lyckade upprustningen av Kyrkogatan och Moragatan bli mönster för det fortsatta arbetet vad gäller ambitionsnivå och högt tempo.
- Genomför det skisserade Kulturstråket mellan Zornmuseet och Vasaloppsmålet – bör komma närmast efter Kyrkogatan och Moragatan i prioritet.
- Sammanhållen markbehandling och alléplantering bör vara två gemensamma nämnare – idag är många centrala gaturum i centrum allt för otydliga.
- Utveckla idén om ”röda mattor” i anslutning till centrums märkesbyggnader. Låt även den påbörjade ”röda mattan” längs Köpmnagatan fortsätta ned till kajen och binda samman Kyrkogatan och Moragatan med Saxviken. Åt andra hållet kan mattan fortsätta förbi Polishuset upp mot Lisselby.
- Låt ny bebyggelse präglas av småstadens arv, gärna trähus i måttlig skala, men med vår tids arkitektur. Hellre inspirerade av 1980-talets Lisselby än 1960- och 1970-talens ”lådor”. Det nygamla bostadshuset vid Moragatans slut och de nya husen vid Saxnäs är goda exempel.

Ställ stränga krav på utformningen av Genomfarten med täta alléer och väl utformade rondeller som sätter Mora på kartan. Bilburna besökare ska känna sig välkomnade. Här finns ett tillfälle att ta vara på ihop med Trafikverket vad gäller utformningen och upplevelsen av centrum.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

I genomförandedelen av den fördjupade översiktsplanen, som utvecklats mycket efter samrådet, beskrivs en del av det arbete som behöver göras för att kunna utveckla Mora i enlighet med visionerna. Miljö- och byggnadsförvaltningen håller med om att det är viktigt att göra prioriteringar av insatser och koppla detta till en tidsplan.

Planen beskriver också behovet av strategier för arkitekturfrågor som kan tydliggöra kommunens ambitionsnivå att skapa trivsamma stadsmiljöer med hög arkitektonisk kvalitet där invånare och besökare trivs. (Se även riktlinjerna för arkitektur på s. 69.)

Yttranden från enskilda gällande Kråkberg

U.41 NN

Badplatsen är felmarkerad på planbeskrivningen/kartan, badplatsen är markerad där bilden på s.73 (eller i dokumentet s.235). Där badar nog ingen. Kråkberg har två badplatser och båda borde markeras, en långsträckt vid Sommarvägen och den andra i början på Näsuddsvägen. Skulle **inte** vilja påstå att den ena är viktigare än den andra. Dom som bor vid och har närmare till Sommarvägen badar främst vid den badplatsen och om byn växer med 100 villor till så blir det nog än viktigare med två badplatser. Tror faktiskt att det är fler badande vid Sommarvägen än vid "Kråkbergsbadet".

Tillträde till stränderna bör beaktas, tror att man missat det idag på fastighet X där ägaren vill stänga tillträde för allmänheten. Där ligger också en båthamn idag som har sin väg via den fastigheten. Om planen är att stänga den hamnen för den eventuellt planerade hamnen i Norra Kråkberg så är det olyckligt om man flyttar ut den och försämrar tillgängligheten så att folk tvingas ta bilen i stället. Badstranden på adress X, fastighet X, "markeras" idag av utemöbler där man går längs med stranden, man får känslan av att dom vill stänga av folk från att passera där och ge känslan av att man "inkräktar".

Idag kan man ganska obehindrat gå längs med hela stranden från Kruthornsvägen i söder nästan ända fram till Bonäs i norr. Det måste man från kommunens sida värna extra om och även göra mer tillgängligt då planen för Norra Kråkberg i princip är att ta bort all skog som finns där idag.

Det är just närheten till naturen, cykel och löpspår i skogen, skidspår på vintern, ishockeyplan, båthamn, flera badplatser och tillgänglighet till strandpromenader som gör Kråkberg och boendet här attraktivt. Att slippa ta bilen för att komma ut i naturen är betydelsefull.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Efter konversation med NN konstaterades att kartbilden som redovisas i granskningshandlingarna är korrekt.

Översiktsplanen redovisar de stora dragen i kommunens vision och det är inte möjligt att kommentera enskilda ärenden. Om man upplever att det sker otillåten privatisering, olovligt byggande eller upplever att det finns ovärdade tomter kan man göra en anmälan till kommunen så att ett tillsynsärende kan upprättas. Tillsyn hanteras av Miljö- och byggnadsförvaltningen och beslutas av Byggnadsnämnden. Hur man går tillväga står på kommunens hemsida.

Efter granskningen har skissen på s. 281 justerats och texten "möjligt läge för småbåtshamn" tagits bort då det för många inte varit tydligt att detta är en tidig idéskiss, att läget inte är bestämt och att detta behöver utredas ytterligare. Riktlinjen på sida 283 kvarstår då det är viktigt för kommunen att det sker en samordning av båtplatser. Hur och var detta ska kunna ske kräver fortsatta utredningar och är inget som utreds inom den fördjupade översiktsplanen.

Vi håller med om att det är viktigt att värna om tillgängligheten till strand och skog. Efter samrådet utvecklades riktlinjerna för Norra Kråkberg och i granskningshandlingarna finns en riktlinje (s. 283) som säger att områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen. Det framgår även att detaljplaneringen ska föregås av ett planprogram. I planprocessen (både i arbetet med planprogram och detaljplaner) ges möjlighet för berörda att inkomma med synpunkter.

U.42 NN och NN

Undertecknade delägare i fastigheten X får härmed framföra synpunkter på den fördjupade översiktsplanen.

X är omfattar nästan hela Näsudden, ytan uppgår till ca 1,8 ha och är till största delen belägen utanför LIS-området. Endast den innersta västra delen omfattas av LIS-området vars syfte ju är ”att möjliggöra förtätning och utbyggnad i ett attraktivt läge i vid Orsasjön”.

I princip hela norra Kråkberg är i förslaget till översiktsplan tänkt att vara ett område för utveckling av nya bostäder. Ett av få undantag är fastigheten X som har fått ett område utlagt med rubriken ”grönområde som skall värnas” inom LIS-området. Om detta blir verklighet kommer fastigheten att bli värdelös när området blivit detaljplanelagt.

Värt att notera är att i kommunens antagna kartmaterial för LIS-områden är den del av fastigheten som är belägen inom LIS-området vid en naturvårdsinventering inte att betrakta som ett område med höga naturvärden. När kommunen nu har upprättat ett förslag på översiktsplan är samma område ett grönområde som skall värnas.

Vi anser att Miljö- och byggnadsförvaltningen och Byggnadsnämnden ska finna en annan lösning genom att inte lägga ut ett grönområde som omöjliggör framtida byggnation på fastigheten. Mora har mycket stort behov av tomter i attraktiva lägen.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Riktlinjerna för norra Kråkberg anger att större delen av norra Kråkberg bör detaljplaneläggas, även befintlig bebyggelse, bland annat för att utreda hur VA och väg ska anordnas, för att säkra allmänhetens tillgänglighet till stranden och utreda möjligheten att anlägga småbåtshamn. Detta är i linje med gällande översiktsplan som även anger att det vid förtätning av området är viktigt att luckor, gångstigar och utblickar mellan tomterna bevaras. Även enligt LIS-planen från 2014 ska området detaljplaneläggas för att säkra allmänhetens tillgång till stranden etc. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram.

Under rubriken ”Ny bebyggelse längs stranden” finns följande riktlinje: ”*Det är viktigt att bevara så kallade ”gröna stråk” som gör strandområdet allmänt tillgängligt. För att säkerställa viktiga släpp/ stigar ner mot vattnet har fri passage markerats på kartan, vilket begränsar bebyggelsen utbredning.*”

Vid en framtida planläggning kommer frågor av denna karaktär att behöva hanteras mer ingående. Området som yttrandet avser är ett av få kvarvarande grönsläpp. Det kommer därför kvarstå för att kunna utredas mer ingående i kommande planarbeten.

U.43 NN

I den fördjupade översiktsplanen har för att säkerställa viktiga släpp/stigar ner mot vattnet fri passage markerats grönt för att göra strandområdet allmänt tillgängligt. se bifogad karta A över Norra Kråkberg.

Det inringade gröna stråk som har markerats säkerställs nu genom en gemensamhetsanläggning för en ny väg/ stig på fastighet X och X ner till stranden. Se bifogat kartutdrag B från 2020-12-18.

I förhandsbeskedet MK BN 2020/01080-19 för nybyggnad av två enbostadshus på fastighet X står ”Fysisk tomtplatsavgränsning ska uppföras mellan tomterna och planerad gemensam väg för att värna om allmänhetens tillträde mellan Näsuddsvägen och strandområdet.”

I förhandsbeskedet och strandskyddsdispens MK BN/01081-27 för nybyggnad av två enbostadshus på fastighet X står: ”En fysisk tomtplatsavgränsning i form av exempelvis staket eller gärdesgård skall uppföras på tomt 1 i den norra och östra fastighetsgränsen mot föreslagen väg med undantag för infart. En fysisk tomtplatsavgränsning i form av exempelvis staket eller gärdesgård skall uppföras på tomt 2 i östra och västra fastighetsgränsen mot föreslagen väg med undantag för infart samt mot strandområdet.” Under rubriken Strandskyddsdispens står: ”För att säkra allmänhetens tillgång till stranden ställs krav på fysisk tomtplatsavgränsning mellan tomterna och gemensam väg samt mellan nedersta tomten och strandområdet.”

Efter samtal på Mora Bibliotek i slutet av juni i år med planarkitekterna Sandra Håmås och Fia Jobs samt planchef Daniel Falk har jag informerat om ovanstående och att man **i den fördjupade översiktsplanen bör ersätta den gröna breda markeringen, som den nu ligger, med ett mer aktuellt detaljerat släpp/ väg/ stig i grönt i enlighet med bifogat kartutdrag B från 2020-12-18 och den av mig inritade gemensamhetsanläggningen på bifogad karta A över Norra Kråkberg.**

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentarer

Riktlinjerna för norra Kråkberg anger att större delen av norra Kråkberg bör detaljpaneläggas, även befintlig bebyggelse, bland annat för att utreda hur VA och väg ska anordnas, för att säkra allmänhetens tillgänglighet till stranden och utreda möjligheten att anlägga småbåtshamn. Detta är i linje med gällande översiktsplan som även anger att det vid förtätning av området är viktigt att luckor, gångstigar och utblickar mellan tomterna bevaras. Även enligt LIS-planen från 2014 ska området detaljpaneläggas för att säkra allmänhetens tillgång till stranden etc. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram.

Under rubriken "Ny bebyggelse längs stranden" finns följande riktlinje: *"Det är viktigt att bevara så kallade "gröna stråk" som gör strandområdet allmänt tillgängligt. För att säkerställa viktiga släpp/ stigar ner mot vattnet har fri passage markerats på kartan, vilket begränsar bebyggelsen utbredning."*

Området är ett av få kvarvarande grönsläpp och förutsättningarna kan behöva utredas mer ingående i kommande planarbeten. Inga ändringar görs i planen med anledning av synpunkten.

U.44 NN

Hej!

Jag har tagit del av förslaget till ny översiktsplan och vill härmed lämna en del synpunkter rörande området Norra Kråkberg. Området längs stranden är idag dominerat av fritidshusbebyggelse. Hus och platser som ofta, och som i mitt fall, ärvt i generationer. Skogen är genomsyrad av lätt tillgängliga stigar för promenader samt cykel och jogging till gagn för hela Kråkbergs by. Detta vill förslagsställaren till översiktsplanen i princip jämna med marken och ersätta med villabebyggelse och det ställer jag mig starkt kritisk till. Den ångest jag känner inför hur förslaget skulle förstöra platsen närmast mitt hjärta är enorm men inget jag vidare ska ta upp i detta forum.

Möjligheten för nya boenden ska självklart vara möjligt men när detta görs måste det även finnas en omsorg samt en hänsyn till de som redan bor på platsen. Förslaget gällande Norra Kråkberg tar ingen hänsyn till vare sig befintliga fritidshusägare/permanentboende som är närmast berörda eller befintliga invånare i Kråkbergs by. I den mån området överhuvudtaget ska exploateras vill jag lämna följande förslag:

- Låt området ta form "organiskt" istället för att på ett bräde smälla upp 300 bostäder. Utbyggnaden borde ske etappvis med utgångspunkt från befintlig hockeyplan i direkt anslutning till befintlig bebyggelse, på platsen för den föreslagna begravningsplatsen. Här finns också en stor allmän badplats på gångavstånd.
- I den mån en begravningsplats behöver uppföras kan denna istället verka som en buffert mellan befintliga fritidshus och ny bebyggelse.
- Förslaget har en idé om att spara en mycket liten del av skogen, vilket närmast är att betrakta som en stadspark i storlek. Närmast ett hån att låta detta vara kvar som "rekreationsyta" när en hel skog har avverkats. Detta tar ingen hänsyn till befintliga boende vars tillgång till riktig skog skulle bli helt avskuren. Koncentrera istället ny bebyggelse mot Kråkbergsvägen och riksväg 70, och behåll ett grönt stråk söder och väster om Näsuddsvägen som ansluter mot skogen och naturreservatet Svinvallen i Bonäs och eventuellt även till skogsområdet på andra sidan riksväg 70 (se bild nedan).

- Förslaget betonar starkt behovet av gröna stråk mot stranden. Anmärkningsvärt att obebyggda privata tomter ska nekas bygglov för att ge tillträde ner till stranden för nyinflyttade. Det mesta av stranden är dessutom idag privat mark och del av befintliga fritidshusägares tomter. Att det överhuvudtaget existerar en sandsstrand idag är uteslutande tack vare att privata tomtägare rensat stranden från tallplantor, mossa och gräs i decennier. (Innan regleringen av sjöar och älvar så skötte vårens naturliga översvämningar detta.) Stranden ska självklart finnas allmänt tillgänglig för promenader men översiktsplanen, som den är skriven idag, marknadsför i huvudsak privat tomtmark som tillgängliga badplatser. Tomtmark är inte tillgängligt för fritt nyttjande enligt Allemansrätten. Återigen önskar jag att större hänsyn tas till befintliga boende, en förutsättning att vi överhuvudtaget ska kunna ha kvar Allemansrätten. Hänvisa istället till befintlig badplats vid hockeyplanen eller om det är möjligt, inrätta en allmän badplats mellan Näsudden och Scoutstugan. Där finns idag inga befintliga hus i direkt anslutning till stranden.

Tack för ordet!

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

I norra Kråkberg finns förutsättningar för kommunen att skapa ett tätortsnära nytt bostadsområde med närhet till rekreationsområden och möjligheter till ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets rekreationsvärden och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Det finns en riktlinje för norra Kråkberg som anger att ”områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen” som ligger i linje med detta. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram. Vi är tacksamma för dessa tidiga synpunkter som vi kan ta med oss i den framtida planeringen av området.

Vi vill passa på att förtydliga att det inte är en plankarta som presenterats på sidan 281 i den fördjupade översiktsplanen utan en tidig idéskiss, en plankarta finns däremot på sidan 279, men vi tar självklart emot och är tacksamma för den här typen av synpunkter och tar dem med oss in i framtida planprocesser där dessa frågor kan utredas mer grundligt.

Platsen för begravningsplats i norra Kråkberg valdes bland annat eftersom det är svårt att medge bostäder så nära befintliga industrier som kan medföra t.ex. buller och att området har bra förutsättningar för att rymma en begravningsplats. En begravningsplats kan även fungera som park och kan bilda en lämplig entré till området för den som kommer från väg 70. Eftersom det inte funnits möjlighet att utreda frågan djupare inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen har vi låtit området vara kvar och det har benämnts som ett ”möjligt framtida område för begravningsplats” men efter samrådet pekas det också ut som ett ”område möjligt för utveckling av nya bostäder”. Det är alltså inget hinder för framtida bebyggelse på området att området redovisas som det gör i den fördjupade översiktsplanen. I den sista riktlinjen under rubriken ”Nytt bostadsområde” har texten utvecklats med att behovet av begravningsplats behöver utredas i samband med framtida program-/detaljplanarbete.

Vi håller med om att det är viktigt att försöka bevara och skapa sammanlänkande grönområden vid planering av nya bostäder i området. Det finns en riktlinje för Norra Kråkberg som anger att ”områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen” som ligger i linje med detta.

Planen beskriver som påpekat att det är viktigt att värna om allmänhetens tillgång till stranden. Frågan är dock komplex och inget som vi kan avgöra eller hantera i den fördjupade översiktsplanen. Generellt är exempelvis inte en fastighet automatiskt att betrakta som en tomt och det finns olika faktorer som påverkar hur stor del av fastigheten som betraktas som hemfridszon.

Vi vill också passa på att förtydliga att en fördjupad översiktsplan inte är bindande utan vägledande och att det alltid finns möjlighet att söka bygglov på sin fastighet och få frågan prövad i Byggnadsnämnden.

U.45 NN

Måste fråga, vart är det meningen att vi som bor i Kråkberg idag ska kunna åka skridskor, skidor & promenera i skogen?

Det talas ju så mycket om rekreation och friluftsliv i Mora men det gäller visst bara för turisterna & inte för oss som bor & jobbar på orten. Man valde ju att flytta utanför stadskärnan av en anledning - naturen & kunna röra sig i skog o mark, att ta bilen för att röra på sig är varken bra för miljön eller folkhälsan då fler väljer att inte röra på dig när det blir för omständigt.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Norra Kråkberg har varit med i kommunens översiktsplanering i många år. (Området är beskrivet som ett möjligt område för framtida bostäder i översiktsplanen som antogs 2006 och aktualiserades 2017.) Kommunen har köpt in marken i syfte att kunna utveckla området med bostäder.

I norra Kråkberg finns förutsättningar att skapa ett tätorts- och sjönära nytt bostadsområde med goda kommunikationsmöjligheter, närhet till rekreationsområden och möjligheter till ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets rekreationsvärden och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Det finns en riktlinje för norra Kråkberg som anger att ”områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen” som ligger i linje med detta. Den fördjupade översiktsplanen anger att framtida planering av norra Kråkberg ska föregås av ett planprogram och att efterföljande detaljplanering kan ske etappvis.

Vi vill också passa på att förtydliga att det inte är en plankarta som presenterats på sidan 281 i den fördjupade översiktsplanen utan en tidig idéskiss, en plankarta finns däremot på sidan 279, men vi tar självklart emot och är tacksamma för den här typen av synpunkter och tar dem med oss in i framtida planprocesser där dessa frågor kan utredas mer grundligt.

U.46 NN

Jag vill bara säga att jag tycker det är synd att ni väljer att lägga fram ett förslag för Kråkberg där det inte längre finns en sträckning till skogen. Ett grönt område. Naturskön Stig och skog. Idag används området både för hockey/isrink, löp och cykelspår. Skidspår på vintern. Det är många i byn som använder det för sin dagliga motion. Idrottsklubbar har utnyttjat isrinken för sina ordinarie träningar. Jag tror ett förslag likt det ni ställt upp kommer hämma motionen för folk i byn och i förlängningen deras hälsa.

Hur har ni tänkt kring detta?

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Vi vill passa på att förtydliga att det inte är en plankarta som presenterats på sidan 281 i den fördjupade översiktsplanen utan en tidig idéskiss, en plankarta finns däremot på sida 279. I norra Kråkberg finns förutsättningar för kommunen att skapa ett tätortsnära nytt bostadsområde med närhet till rekreationsområden och möjligheter till ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets rekreationsvärden och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Det finns en riktlinje för norra Kråkberg som anger att ”områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen” som ligger i linje med detta. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram. Vi är tacksamma för dessa tidiga synpunkter som vi kan ta med oss i den framtida planeringen av området.

U.47 NN

Jag vill lämna några synpunkter på exploateringen av Norra Kråkberg, som jag motsätter mig å det starkaste.

Området har länge varit ett omtyckt fritidsområde med fritidshus och några permanentus samt ett omtyckt ströv- och rekreationsområde med löp-och skidspår. Att förvandla detta område med villabebyggelse skulle vara förödande för karaktären, friluftslivet, växt-och djurlivet. Dessa stora ingrepp skulle förstöra den ovärderliga tallheden för all framtid.

Jag har förståelse för att enstaka permanentbostäder inkorporerats i området men ser redan att flera hus påverkat möjligheten att t.ex. vandra på stigen uppe på strandbrinken. Dessa har på några ställen stängt av den gamla stigen, som av hävd använts under många år.

Eftersom Mora kommun satsat på infrastrukturen öster om älven är det svårt att förstå att man nu ska bygga bostäder i detta område där det helt saknas alla former av serviceinrättningar förutom bensinstationer.

Trots vissa kommande förbättringar av riksväg 70 kan det inte vara klok planering att ytterligare förtäta trafiken upp mot Noret. Fortsätt istället att bygga i de områden som redan påbörjats på den sidan av älven.

En förbättring i området vore att det ordnades med en bra parkering vid ishockeyplanen eftersom fler människor skulle kunna ta del av bad och naturupplevelser. Jag upplever med glädje att besöksfrekvensen ökat med åren.

Denna villaexploatering får helt enkelt inte ske, Vänligen NN Ägare till fastighet X och X

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Vi vill passa på att förtydliga att det inte är en plankarta som presenterats på sidan 281 i den fördjupade översiktsplanen utan en tidig idéskiss, en plankarta finns däremot på sida 279. I norra Kråkberg finns förutsättningar för kommunen att skapa ett tätortsnära nytt bostadsområde med närhet till rekreationsområden och möjligheter till ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets rekreationsvärden och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Det finns en riktlinje för norra Kråkberg som anger att ”områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen” som ligger i linje med detta. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram. Vi är tacksamma för dessa tidiga synpunkter som vi kan ta med oss i den framtida planeringen av området.

Angående stigen på strandbrinken så är det viktigt att värna om allmänhetens tillgång till stranden vilket den fördjupade översiktsplanen beskriver. Vi kan inte bemöta eller kommentera enskilda bygglovsärenden inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen utan hänvisar till bygglovsenheten och byggnadsnämnden vid eventuella frågor.

För kommunen är det en fördel att kunna erbjuda tomtmark på flera olika ställen i tätorten samtidigt. Därav att föreslagna områden för bostäder finns på flera ställen såsom Kanadaområdet, noret Norra och norra Kråkberg. Fler bostäder kan bidra till ökat serviceunderlag och uppmuntra affärsidkare och företagare till att söka sig norr om Badstubacksbron.

Angående parkeringsfrågan är detta något som behöver utredas i samband med framtida planering av området.

U.48 NN och NN

Småbåtshamn Näsudden

En hamn genererar trafik, dels med personbil för att ta sig till området men också större yrkesfordon för transporter av båtar. Ökad biltrafik kräver stora ytor för parkering och vändplatser för lastbilar vilket det omöjligt kan finnas utrymme för på Näsudden. Eftersom det är mycket långgrund och stenigt, samt en av det mest blåsiga platser längst med Kråkbergs strandlinje, kommer stora insatser (muddring och bygga vågbrytare) krävas för att kunna bedriva hamn, vilket blir förödande för den unika djur- och växtrikedom som beskrivs finnas inom området. Kråkbergs båtklubb driver redan 2 hamnar: Skålanhamnen och Kanalhamnen.

Småbåtshamnen vid Näsudden bör tas bort i den fördjupade detaljplanen.

Motionsspår Näsudden

Enligt planskissen planeras ett bostadsområde på tallheden på Näsudden där det idag finns utmärkta spår för motion och rekreation. Motionsspåren är tillgängliga för alla invånare i kommunen och är

attraktiva för alla åldrar, motionsnivåer och lämpar sig för flertalet olika idrotter (bl a gång, löpning, cykel, skidor) och aktiviteter (svamp och bärplockning). Motionsspår och rekreationsområden som dessa bidrar till en god folkhälsa och även möjlighet för Mora kommun att profilera sig som den idrotts- och friluftskommun som det faktiskt är, samt fortsätta vara en attraktiv kommun för aktiva familjer. Som planen ser ut nu finns det inte utrymme för motionsspår, eftersom de obebyggda områdena står som kluster frånskilda från varandra. Eftersom kommunen redan godkänt bygglov längs med det strövstråk som följer strandlinjen och slänten kommer inget utrymme för spontan och organiserad motion finnas kvar i Kråkberg. **Motionsspår bör bevaras vid en eventuell exploatering av Norra Kråkberg.**

Naturvärden

Strandlinjen tycks ha en flora som är högt värderad och tycks vara värd att bevara. En exploatering på tallheden kommer utan tvekan innebära en ökad belastning på Norra Kråkbergs stränder med dess flora och fauna. Inte minst om en småbåtshamn med dess belastning på naturen planeras in. Låt gäster få komma och besöka det vackra naturområdet som Kråkberg erbjuder genom att förbättra parkeringsplatsen intill Ishockeyplanen. Där finns starten till motionsspåren samt tillgång till en mycket vacker badplats som skulle kunna förbättras med faciliteter t ex, omklädningsrum, toalett/dusch samt bastu. **Exploatering av Näsudden bör inte ske med hänvisning till strändernas unika naturvärden.**

Begravningsplats intill industriområde och bostadsområde

En begravningsplats bör ligga avskilt och inte belägen mellan ett industriområde och bostadsområde. Den planerade begravningsplatsen bör förläggas på annan, mer avskild plats.

Norra Kråkberg är en mycket vacker och omtyckt plats tack vare de fina möjligheterna till motion, rekreation och bad i fin miljö och natur. Det genuina fritidsområde som omsorgsfullt byggs upp längs med strandlinjen på Näsudden under lång tid bör få behålla sin karaktär. Näsudden bör inte exploateras till ett modernt villaområde. Permanentboenden har byggts och är välkomna, men inte till den grad där Norra Kråkberg förlorar sin karaktär och attraktion.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Småbåtshamn Näsudden

Efter granskningen har skissen på s. 281 justerats och texten "möjligt läge för småbåtshamn" tagits bort då det för många inte varit tydligt att detta är en tidig idéskiss, att läget inte är bestämt och att detta behöver utredas ytterligare. En utveckling av Norra Kråkberg med många nya bostäder innebär troligtvis ett ökat behov av båtplatser, riktlinjen på sida 283 kvarstår då det är viktigt för kommunen att det sker en samordning av båtplatser. Hur och var detta ska kunna ske kräver fortsatta utredningar och är inget som utreds inom den fördjupade översiktsplanen.

Motionsspår Näsudden

I norra Kråkberg finns förutsättningar för kommunen att skapa ett tätortsnära nytt bostadsområde med närhet till rekreationsområden och möjligheter till ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets rekreationsvärden och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Det finns en riktlinje för norra Kråkberg som anger att "områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen" som ligger i linje med detta. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram. Vi är tacksamma för dessa tidiga synpunkter som vi kan ta med oss i den framtida planeringen av området.

Naturvärden

Kommunen har gjort bedömningen att om badgäster styrs till idag redan befintliga och använda stränder så påverkas inte floran och faunan mer än i dagsläget – under förutsättning att inte nya strandområden börjar nyttjas. Vid planläggning av en eventuell småbåtshamn bör den föregås av en naturvärdesinventering. Näsudden/Vonäsudden bör heller inte bebyggas mer än LIS-områdets utbredning.

Begravningsplats intill industriområde och bostadsområde

Platsen för begravningsplats i norra Kråkberg valdes bland annat eftersom det är svårt att medge bostäder så nära befintliga industrier som kan medföra t.ex. buller och att området har bra förutsättningar för att rymma en begravningsplats. En begravningsplats kan även fungera som park och kan bilda en lämplig entré till området för den som kommer från väg 70. Eftersom det inte funnits möjlighet att utreda frågan djupare inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen har vi låtit området vara kvar och det har benämnts som ett ”möjligt framtida område för begravningsplats” men efter samrådet pekas det också ut som ett ”område möjligt för utveckling av nya bostäder”. Det är alltså inget hinder för framtida bebyggelse på området att området redovisas som det gör i den fördjupade översiktsplanen. I den sista riktlinjen under rubriken ”Nytt bostadsområde” har texten utvecklats med att behovet av begravningsplats behöver utredas i samband med framtida program-/detaljplanarbete.

Norra Kråkberg har varit med i kommunens översiktsplanering i många år. (Området är beskrivet som ett möjligt område för framtida bostäder i översiktsplanen som antogs 2006 och aktualiserades 2017.) Kommunen har köpt in marken i syfte att kunna utveckla området med bostäder. Det är som påpekat viktigt att ta hänsyn till Norra Kråkbergs karaktär och attraktionskraft. I den fördjupade översiktsplanen beskrivs intentionerna övergripande. I nästa steg, dvs inom arbetet med planprogrammet, kommer frågor om gestaltning, rekreations-/grönområden och behovet av begravningsplats att kunna studeras mer ingående. Vid en planläggning är det möjligt att reglera ännu mer specifikt så att området får önskvärd karaktär. Inom det arbetet kommer berörda personer återigen ha möjlighet att yttra sig och tycka till.

U.49 NN

Som tredje generationens fritidsboende (och med fjärde generationen i startgropparna) i Kråkberg delar jag härmed mina tankar kring den fördjupade översiktsplanen för området.

Först vill jag lyfta en stark önskan om att den nya bebyggelsen inte hamnar ”rätt på” den befintliga utan att rejäla grönstråk lämnas mellan de båda områdena. Detta för att bevara den lantliga karaktären, det rika friluftslivet och tillgång till naturstråk samt att befintlig bebyggelse med flertalet små härbren inte kläms in mellan stora moderna villor eller flervåningshus för permanentboende.

Vidare instämmer jag med andra i vägföreningen i att en hamn i området känns som en sämre idé. Jag saxar från en gemensam skrivning med egna tillägg markerat i gult (*red. kommentar: fetstil har ersatt gul markering nedan*);

Det vi noterat är att kommunen planerat en möjlig småbåtshamn inom området. En sådan hamn genererar biltrafik och krav på bil och båtuppställningsplatser vilket Näsudden och strandremsan inte klarar av. Den utvalda platsen är inte lämplig för småbåtshamn. Vi hänvisar en sådan hamn till den befintliga Skålanhamnen nedanför Kråkbergs bystuga med redan utbyggd vågbrytare. Lite längre söderöver finns även Kanalhamnen. Båda hamnarna drivs av Kråkbergs båtklubb. Inte minst vid Skålanhamnen kan man se att en hamn vid Orsasjön kräver stora vågbrytare för att ur vindsynpunkt kunna fungera som småbåtshamn. Vi föreslår därför att den föreslagna småbåtshamnen tas bort i den fördjupade översiktsplanen.

Vidare:

Vi vill bevara Näsudden och bebyggelsen längs Näsuddsvägen med nuvarande karaktären av ett genuint fritidsområde och inte ett modernt villaområde. Nybyggnation bör prövas med mycket stor omsorg. En nyetablering på själva Näsudden bör inte ske. Kommunen bör se nuvarande bebyggelse längs Näsuddsvägen som en tillgång och en del av den attraktiva strandremsan vid Orsasjön. Av ”idéskissen” för Norra Kråkberg framgår att skogsridån mellan bebyggelsen NV om udden och det stora nya villaområdet har blivit en ö utan förbindelse med skogen väster om Bonäs. Detta innebär att friluftaktiviteter som skidåkning och terränglöpning/terrängcykling blir mycket begränsade. Skogsridån bör förlängas åt NV, förslagsvis mellan befintlig bebyggelse längs strandremsan **på båda sidor om Näsuddsvägen** och den planerade bebyggelsen så att det blir en förbindelse med det större

skogsområdet mot Bonäs. Detta gör att alla grönområden inom det nya planområdet blir sammanlänkade.

Med fördel planteras också ytterligare träd längs denna remsa för att berika djurlivet och skapa en fin miljö för rekreation och en aktiv livsstil.

Vidare ser jag också positivt på att även befintlig bebyggelse tas med i planering av V/A.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Det är som påpekat viktigt att arbeta med områdets rekreativvärden och så kallade gröna korridorer. I den fördjupade översiktsplanen beskrivs intentionerna övergripande. I efterföljande steg, dvs inom arbetet med planprogram och detaljplaner, kommer dessa och andra frågor kunna studeras mer ingående och berörda personer har möjlighet att yttra sig och tycka till.

Riktlinjen *Områden med höga naturvärden ska värnas* på s. 55 har fått en ny rubrik som bättre beskriver innehållet i texten; *Tätorten ska ha en rik biologisk mångfald*. I enlighet med riktlinjen ska sammanhängande gröna nätverk eftersträvas vid exploatering så att växter och djur kan sprida sig.

Efter granskningen har skissen på s. 281 justerats och texten "möjligt läge för småbåtshamn" tagits bort då det för många inte varit tydligt att detta är en tidig idéskiss, att läget inte är bestämt och att detta behöver utredas ytterligare. En utveckling av norra Kråkberg med många nya bostäder innebär troligtvis ett ökat behov av båtplatser, riktlinjen på sida 283 kvarstår då det är viktigt för kommunen att det sker en samordning av båtplatser. Hur och var detta ska kunna ske kräver fortsatta utredningar och är inget som utreds inom den fördjupade översiktsplanen.

U.50 NN m.fl. (se även bilaga med 313 namnunderskrifter och kommentarer)

Sammanfattning

- Spara grönstråk i Norra Kråkberg
- Understryk i den fördjupade översiktsplanen värdet av spontanidrott

Kråkberg befinner sig redan nu nära Mora kommuns målbild för 2030

Mot bakgrund av Mora kommuns vision för *det aktiva Mora* samt många andra formuleringar i den fördjupade översiktsplanen, borde planen ta större hänsyn Norra Kråkberg som fortsatt rekreativområde även efter exploateringen. Efter att Norra Kråkberg är fullt utbyggt kan ishockeyplanen, markerad med en stjärna i kartan, vara en ännu mer naturlig central punkt i området än vad den är idag. Vid den finns spårcentral för löp, cykel- och längdspår, parkering, värmestuga/omklädningsrum, badstrand och långfärdsskridskobanor. En naturlig lokal idrottsanläggning, vilka Mora kommun menar är viktiga att planera för och behålla.

Kråkbergsborna har redan idag möjlighet till den typ av livskvalitet som målbilden för 2030 tar sikte på. I Kråkbergsskogen finns 6 st uppmärkta stigar, från 1,5 till 10 km. Några av dem syns på kartan till höger. *[Kartbild över Kråkbergsskogen]*

5 km längdspår dras på vintern och kopplas dessutom samman med södra Kråkberg genom sträckning längs sjökanten, via badstranden. Detta gör att många Kråkbergsbor redan idag har ski in ski out, vilket Mora kommun beskriver som ett önskescenario i framtiden.

Alla stigar och spårrojs och upprätthålls av ideella krafter, något Mora kommun säger sig är betydelsefullt och ska stödjas.

Förutom rundorna i Kråkbergsskogen finns fyra anslutningar till stigar i Östnor och Bonäs, markerade med röda pilar i kartan. Dessa skapar ett sammanhållet nätverk och gör att Kråkbergsborna inte behöver transportera sig långa sträckor för att utöva spontanidrott. Många kan hoppa upp på cykeln och nästan utanför dörren nå stigar som sträcker sig ända upp mot Grönklitt eller Vasaloppsarenan. Det finns inget behov att åka bil till sina löpstigar, för den som vill undvika asfalt.

[Fotografier på ishockeyplanen med fullt av aktiviteter]

Norra Kråkberg har goda möjligheter att bli en förebild för *det aktiva Mora*

För den som är värdesätter ett aktivt vardagsliv kan Norra Kråkberg bli ett fantastiskt attraktivt område. Tänk att som inflyttad familj kunna bli en del av och stärka den befintliga ideella sammanhållningen. En gemenskap som inte bara underhåller infrastrukturen för de lokala idrottsanläggningarna, utan även arrangerar tillställningar så som vinterdag, längd- och löptävlingar.

Gemensam nämnare för dessa verksamheter är att de utgår från eller är helt beroende av sammanhängande gröna stråk, med utgångspunkt i ishockeyplan. Avsaknad av stråk skulle leda till en markant risk för vikande ideellt intresse, något som Mora kommun säger sig vilja värna om. Istället borde Mora kommun ta vara på det momentum som finns i Kråkberg och agera som en katalysator för fortsatt utveckling!

[Flera fotografier på olika miljöer och aktiviteter så som cykling, löpning, skridskor och skidåkning]

Kråkbergs starka idéella krafter tillsammans med Mora kommun blir en kraftfull allians för målbild 2030

Synpunkter på granskningsförslaget

- Spara grönstråk i Norra Kråkberg. Detta leder till stärkt ställning för ishockeyplan som lokal idrottsanläggning. Exempelvis via de gröna pilarna nedan i bilden. (Röda pilar är anslutning till Bonäs och Östnors stigsystem.)
 - Asfalterade cykelvägar duger inte som grönstråk.
 - En högt ställd ambition vore en eller flera viadukter som skapar planfria korsningar mellan längd-/löpspår och lokala gatunätet. Ski in ski out för hela Norra Kråkberg!
 - De ideella krafterna kan ombesörja nya dragningar, uppmärkning och underhåll av stigar och längdspår.
- Understryk i den fördjupade översiktsplanen värdet av spontanidrott.
 - Kanske kan området kring ishockeyplan utvecklas?

[Idéskiss över Kråkberg med tillägg i form av gröna pilar som symboliserar grönstråk och röda pilar som symboliserar kopplingar till andra stigsystem]

Hänvisningar till Fördjupad översiktsplan för Mora tätort

Sid. 32

DET AKTIVA MORA

Barnen och deras behov av aktivitet och stimulans kan tillgodoses genom tillgång till lekplatser och bostadsnära park- och naturmark.

Tätortsnära rekreationsområden ska värnas och utvecklas.

Sida 88

GRÖNSTRUKTUR

Det är viktigt att det finns sammanhängande gröna stråk genom den bebyggda miljön. Stråken binder samman olika grönområden med varandra och med omgivande landskap. De är spridningsvägar för flora och fauna och har även ett vistelsevärde för människorna. Stråk kan till exempel utgöras av viktiga promenadstigar eller skidspår.

Sida 92

Mora ska ha ett gott utbud av grönområden för rekreation och lek

För att tillgodose invånarnas behov av lek och rekreation behöver det finnas ett varierat utbud av friytor, parker och naturområden och grönområdena ska vara enkla att nå. Vid exploatering ska naturområden

med höga upplevelse- och rekreationsvärden, platser som redan från början kan tillföra något, sparas som naturmark.

Sida 95

Lokala idrottsanläggningar är viktiga för byarna och bostadsområdena

Bollplaner, elljusspår och spolad is vintertid finns i vissa bostadsområden. Sådana områden är viktiga att behålla för att det ska finnas möjligheter att utöva idrott, organiserat eller spontant i byn eller i det lokala bostadsområdet utan att behöva transportera sig långa sträckor. Vid planering av nya bostadsområden eller utveckling av befintliga områden är det viktigt att även planera för utveckling av bostadsnära möjligheter till fysisk aktivitet.

Stöd till ideella insatser är betydelsefullt

Många mindre anläggningar, exempelvis skidspår och skoterleder upprätthålls och sköts av privatpersoner och föreningar. Dock finns vikande intresse för att ansvara för de här frågorna. Därför är det betydelsefullt med stöd och service till ideella insatser för att Mora ska fortsätta vara en attraktiv ort att bosätta sig på.

Sida 98

Det finns stora möjligheter för friluftslivet att utvecklas nära tätorten om tillgångarna tillvaratas

Ofta är landskapsbilden och naturvärdena viktiga delar av upplevelsen för den som utövar friluftsliv. Det kan röra sig om vackra vyer ut över sjön eller det småbrutna odlingslandskapet, gammelskog eller forsande vatten. Därför är det viktigt att vid planläggning av nya omfattande områden, som kan antas få en större omgivningspåverkan, visa särskild hänsyn till landskapsbilden och till möjligheten att nyttja de natur- eller kulturgivna tillgångarna i landskapet.

Det bör även finnas möjligheter för nytänkande, är det exempelvis möjligt att bygga bostäder med ski-in, ski-outläge till längdskidspår?

Sida 280

Rekreationsvärden

Det finns idag uppmärskade stigar i tallskogsområdet i Norra Kråkberg. Stigarna utgår från Kråkbergs ishockeyplan och kan användas för exempelvis promenader, löpning och cykling.

Sid 283

Områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

En namnlista med 313 underskrifter och kommentarer har bifogats yttrandet och finns med som bilaga till granskningsutlåtandet. Även dessa synpunkter/kommentarer anses besvarade i och med nedanstående svar och svaret på yttrande U.72 som täcker in vissa andra frågor som lyfts.

Tack för synpunkterna och konkreta förslag till förbättringar som vi kan ta med oss i den framtida planeringen av området.

I norra Kråkberg finns förutsättningar för kommunen att skapa ett tätortsnära nytt bostadsområde med närhet till rekreationsområden och möjligheter till spontanidrott och ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets rekreationsvärden (i enlighet med exempelvis riktlinjerna för idrott, fritids- och kulturaktiviteter på s. 95 och även riktlinjerna för grönstruktur på s. 93) och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram.

Riktlinjen *Områden med höga naturvärden ska värnas* på s. 55 har fått en ny rubrik som bättre beskriver innehållet i texten; *Tätorten ska ha en rik biologisk mångfald*. I enlighet med riktlinjen ska sammanhängande gröna nätverk eftersträvas vid exploatering så att växter och djur kan sprida sig.

Efter samrådet kompletterades planen med rubriken rekreationsvärden (s. 280) och en riktlinje som beskriver att områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen (s. 283).

Det kommer exempelvis innebära att det behöver göras inventeringar och utredningar av befintliga stigar/motionsspår och befintliga och möjliga framtida kopplingar både inom området och till andra områden.

Den fördjupade översiktsplanens roll är att på ett övergripande sätt beskriva kommunens intentioner med platsen. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men den är vägledande för hur allmänna intressen ska beaktas av såväl kommunen som andra myndigheter. I efterföljande planering finns möjlighet att fördjupa och konkretisera planerna. När planprogram och detaljplan för området ska tas fram kommer det finnas möjlighet för berörda att vara delaktiga och tycka till i planprocessens olika steg.

U.51 NN och NN

Vi skriver i egenskap av medborgare i Mora och boende/fastighetsägare i Kråkberg, och har följande synpunkter som vi hoppas beaktas inför ert fortsatta arbete med översiktsplanen.

- Det reserverade området för begravningsplats bör strykas. Placeringen av begravningsplats är planerad i direkt anslutning till de befintliga industrifastigheterna efter Kråkbergsvägen vilket vi anser inte är lämpligt då en begravningsplats bör ligga mer avskilt i ett lugnare område. Även ur ett boende perspektiv i det nya området är en sådan plats inte den första grannen man önskar sig.

- Minska antalet tänkta fastigheter och den totala ytan för dessa.

Båda ovanstående punkter är viktiga för att bibehålla skog och mark som bör finnas i en by som Kråkberg, detta för att värna om den genuina bykänslan men även att kunna erbjuda löpspår, skidspår och tipspromenader som idag går på dessa ytor som nyttjas av många i byn och fler därtill.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Platsen för begravningsplats i norra Kråkberg valdes bland annat eftersom det är svårt att medge bostäder så nära befintliga industrier som kan medföra t.ex. buller och att området har bra förutsättningar för att rymma en begravningsplats. En begravningsplats kan även fungera som park och kan bilda en lämplig entré till området för den som kommer från väg 70. Eftersom det inte funnits möjlighet att utreda frågan djupare inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen har vi låtit området vara kvar och det har benämnts som ett ”möjligt framtida område för begravningsplats” men efter samrådet pekades det också ut som ett ”område möjligt för utveckling av nya bostäder”. Det är alltså inget hinder för framtida bebyggelse på området att området redovisas som det gör i den fördjupade översiktsplanen. I den sista riktlinjen under rubriken ”Nytt bostadsområde” har texten utvecklats med att behovet av begravningsplats behöver utredas i samband med framtida program-/detaljplanarbete.

I norra Kråkberg finns förutsättningar för kommunen att skapa ett tätortsnära nytt bostadsområde med närhet till rekreationsområden och möjligheter till ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets rekreationsvärden och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Det finns en riktlinje för norra Kråkberg som anger att ”områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen” som ligger i linje med detta. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram. Vi är tacksamma för dessa tidiga synpunkter som vi kan ta med oss i den framtida planeringen av området. Vi vill också passa på att upplysa om vikten att även vara delaktig i kommande arbeten med planprogram och detaljplan där berörda personer ges möjlighet att yttra sig.

U.52 NN

Det vi noterat är att kommunen planerat en möjlig småbåtshamn inom området. En sådan hamn genererar biltrafik och krav på bil och båtuppställningsplatser vilket Näsudden och strandremsan inte klarar av. Den utvalda platsen är inte lämplig för småbåtshamn. Vi hänvisar en sådan hamn till den befintliga Skålanhamnen nedanför Kråkbergs bystuga med redan utbyggd vågbrytare. Lite längre söderöver finns även Kanalhamnen. Båda hamnarna drivs av Kråkbergs båtklubb. Inte minst vid Skålanhamnen kan man se att en hamn vid Orsajön kräver stora vågbrytare för att ur vindsynpunkt

kunna fungera som småbåtshamn. **Vi föreslår därför att den föreslagna småbåtshamnen tas bort i den fördjupade översiktsplanen.**

Vensnäsudden och långstranden får heller inte bli ett övningsområde för ungdomars lek med störande snöskotrar på öppet vatten och längs sandstranden, vilket sker idag. **Udden och långstranden bör vara en tillgänglig plats för rekreation, bad och friluftsliv** utan störande motorljud.

Sommartid råder ett stort tryck på Näsuddsvägen när badgäster vill komma ner till långstranden vid Näsudden och västerut. Parkering sker till och med ända nere på sandstranden och övriga tillgängliga öppningar och Norr om Näsuddsvägen, vilket skapar stort kaos. **När man nu planerar en tillfartsväg från R70 ner till Näsuddsvägen önskar vi att parkeringsytor planeras på kommunens mark på den norra sidan av anslutningsvägen ca 100 meter innan man kommer ner på Näsuddsvägen.**

Kråkbergsbadet vid ishockeyplan bör klassas som kommunal allmän badplats där kommunen har ansvar för att det finns livboj, toaletter och att prover tas på vattenkvalitet. Nuvarande parkering vid ishockeyplanen bör byggas ut och förbättras.

Vi vill bevara Näsudden och bebyggelsen längs Näsuddsvägen med nuvarande karaktären av ett genuint fritidsområde och inte ett modernt villaområde. Självklart kan vi acceptera permanent boende. Men nybyggnation bör prövas med mycket stor omsorg. **En nyetablering på själva Näsudden bör inte ske.** Kommunen bör se nuvarande bebyggelse längs Näsuddsvägen som en tillgång och en del av den attraktiva strandremsan vid Orsasjön.

Av "ideskissen" för Norra Kråkberg framgår att skogsridån mellan bebyggelsen NV om udden och det stora nya villaområdet har blivit en ö och har ingen förbindelse med skogen väster om Bonäs. Detta innebär att friluftaktiviteter som skidåkning och terränglöpning/terrängcykling blir mycket begränsade. **Skogsridån bör förlängas åt NV, förslagsvis mellan befintlig bebyggelse längs strandremsan och den planerade bebyggelsen så att det blir en förbindelse med det större skogsområdet mot Bonäs. Detta gör att alla grönområden inom det nya planområdet blir sammanlänkade.**

Nyetablering av permanent bebyggelse bör hänvisas till kommunens mark i enlighet med den fördjupade översiktsplanen. **Några flerfamiljshus högre än 2 våningar bör inte planeras i Norra Kråkberg.** Med max två våningar behåller man den attraktiva känslan att bo på landsbygden. Det är inte motiverat att högexploatera Norra Kråkberg. Det gäller att i görligaste mån bevara Kråkbergs karaktär som en genuin och trevlig by att bo i.

En begravningsplats bör ligga avskilt och inte intill ett industriområde. **Den planerade begravningsplatsen bör tas bort.**

Vi önskar om möjligt ett samrådsmöte med planavdelningen innan det slutliga förslaget till den fördjupade översiktsplanen rörande vårt område Norra Kråkberg presenteras för politikerna.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Efter granskningen har skissen på s. 281 justerats och texten "möjligt läge för småbåtshamn" tagits bort då det för många inte varit tydligt att detta är en tidig idéskiss, att läget inte är bestämt och att detta behöver utredas ytterligare. Riktlinjen på sida 283 kvarstår då det är viktigt för kommunen att det sker en samordning av båtplatser. Hur och var detta ska kunna ske kräver fortsatta utredningar och är inget som utreds inom den fördjupade översiktsplanen.

Riktlinjerna för norra Kråkberg anger att större delen av norra Kråkberg bör detaljplanläggas, även befintlig bebyggelse, bland annat för att utreda hur VA och väg ska anordnas, för att säkra allmänhetens tillgänglighet till stranden och utreda möjligheten att anlägga småbåtshamn. Detta är i linje med gällande översiktsplan som även anger att det vid förtätning av området är viktigt att luckor, gångstigar och utblickar mellan tomterna bevaras. Även enligt LIS-planen från 2014 ska området detaljplanläggas för att säkra allmänhetens tillgång till stranden etc. Den fördjupade översiktsplanen anger att detaljplaneringen kan ske etappvis och ska föregås av ett planprogram.

Vi vill därför påpeka att det inte är en plankarta som presenterats på sidan 281 i den fördjupade översiktsplanen utan en tidig idéskiss, en plankarta finns däremot på sidan 279, men vi tar självklart emot och är tacksamma för den här typen av synpunkter och tar dem med oss in i framtida planprocesser där dessa frågor kan utredas mer grundligt.

Under rubriken "Ny bebyggelse längs stranden" finns följande riktlinje: "*Det är viktigt att bevara så kallade "gröna stråk" som gör strandområdet allmänt tillgängligt. För att säkerställa viktiga släpp/stigar ner mot vattnet har fri passage markerats på kartan, vilket begränsar bebyggelsen utbredning.*" Vid en framtida planläggning kommer frågor av denna karaktär att behöva hanteras mer ingående.

Hur trafikflödet påverkas avseende Näsuddsvägen och framtida behov av parkeringsplatser är också något som kommande planarbete/programarbete får utvisa. Berörda parter kommer få möjlighet att lämna synpunkter i samband med framtida planering och planläggning i Kråkberg.

Gällande synpunkten att Kråkbergsbadet bör vara kommunalt är detta inte fråga som hanteras i den fördjupade översiktsplanen. Marken är inte idag kommunal och det finns idag inga planer på att köpa in marken eller göra en kommunal badplats i området. Det är dock en strategisk fråga som kan bli aktuell att hantera i vidare planering av området.

Vonsnäsudden (Näsudden?) ligger utanför det utpekade LIS-området (Landsbygdsutveckling i strandnära lägen) och det finns inga kommunala planer på att bebygga udden som är i privat ägo.

Vi håller med om att det är viktigt att försöka bevara och skapa sammanlänkande grönområden vid planering av nya bostäder i området. Efter samrådet togs det fram en riktlinje för Norra Kråkberg som anger att "områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen" som ligger i linje med detta.

Riktlinjerna för norra Kråkberg föreslår flerfamiljshus i upp till tre våningar vid infarten till området och i övrigt småhus i upp till två våningar. Höjder på bebyggelsen är något som behöver utredas mer detaljerat i samband med framtida planprocesser, i det här fallet troligtvis i samband med att ett planprogram för hela området tas fram.

Platsen för begravningsplats i norra Kråkberg valdes bland annat eftersom det är svårt att medge bostäder så nära befintliga industrier som kan medföra t.ex. buller och att området har bra förutsättningar för att rymma en begravningsplats. En begravningsplats kan även fungera som park och kan bilda en lämplig entré till området för den som kommer från väg 70. Eftersom det inte funnits möjlighet att utreda frågan djupare inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen har vi låtit området vara kvar och det har benämnts som ett "möjligt framtida område för begravningsplats" men efter samrådet pekas det också ut som ett "område möjligt för utveckling av nya bostäder". Det är alltså inget hinder för framtida bebyggelse på området att området redovisas som det gör i den fördjupade översiktsplanen. I den sista riktlinjen under rubriken *Nytt bostadsområde* har texten utvecklats med att behovet av begravningsplats behöver utredas i samband med framtida program-/detaljplanarbete.

U.53 NN

Identiskt med yttrande U.52.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Se svar yttrande U.52.

U.54 NN

Identiskt med yttrande U.52.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Se svar yttrande U.52.

U.55 NN

Identiskt med yttrande U.52.
Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.52.
U.56 NN Identiskt med yttrande U.52.
Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.52.
U.57 NN och NN Identiskt med yttrande U.52.
Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.52.
U.58 NN Identiskt yttrande U.52.
Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.52.
U.59 NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN, NN Identiskt med yttrande U.52.
Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.52.
U.60 NN Identiskt med yttrande U.52.
Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.52.
U.61 NN Skriver i egenskap av medborgare i Mora och boende/fastighetsägare i Kråkberg. Har följande synpunkter som vi hoppas beaktas inför ert fortsatta arbete med översiktsplanen. Delat upp synpunkterna i Norra Kråkberg samt trafiksituation och service för all boende norr om bastubacksbron (Tuvan/Öna, Östnor/Knaggnäs/Finnsnäs/ Kråkberg) Norra Kråkberg <ul style="list-style-type: none"> - Småbåtshamn finns föreslagen vid Näsudden. Vi anser inte att den behövs då befintliga småbåtshamnar vid kanalen och södra Kråkberg inte är fullt utnyttjade. Bägge hamnarna drivs av Kråkbergs båtklubb. - Näsuddsvägen från hockeyplan till vändplan norra Kråkberg ägs idag av såväl privata tomt/fastighetsägare som privata skogägare och kommunen. Vägen är smal grusad väg och sköts idag av en ideell Vägförening. Det är inte en optimal lösning framöver. - Idag finns drygt 50 tal fastighetsägare utmed Näsuddsvägen och på själva Näsudden. Eftersom Kråkberg är attraktivt för boende förväntas tomter och vissa "sovande" fastigheter frigöras till såväl fritids- som permanent boende de närmaste åren med ytterligare några ny/ometableringar

för såväl södra som norra delen av vägen och själva Näsudden. En sådan etablering kan inrymmas i nuvarande område utan att karaktären förändras. Däremot bör man i översiktsplanen ta detta i beaktande för bl a trafiksituationen längs nuvarande väg.

- Stort tryck på Näsuddsvägen råder under sommarperioden när badgäster vill komma ner till långstranden vid Näsudden och västerut. Detta leder till mer eller mindre kaos. Vid planering av tillfartsväg från R70 bör P plats planeras innan Näsuddsvägen. Vidare bör Kråkbergsbadet vid hockeyplan vara allmän badplats där kommunen ansvarar för skötsel av området samt bygga ut och förbättra nuvarande "provisoriska" parkering vid hockeyplan.
- Den nyetablering av permanent bebyggelse som planeras till kommunens mark i enlighet med den fördjupade översiktsplanen bör ske med max två våningar på bebyggelsen så behåller man karaktären på området som helhet.
- Begravningsplats bör ligga avskilt och därför bör den skisserade begravningsplatsen tas bort.
- Dagens friluftsliv i området som utgår mestadels från hockeyplan och hela skogspartiet NV mot Bonäsvägen. Det finns etablerade löparslingor om 3,5 och 10 km samt MTB stigar samt skidspår under vinter. Området används flitigt av boende såväl södra/norra Kråkberg som Knaggnäs/Finnsnäs och även Östnor. Vill att kommunen i sin plan beaktar vikten av att bevara stora delar av detta.
Skogsridån mellan bebyggelsen NV om udden och det nya villa området har ingen förbindelse med skogen väster om Bonäs, varför friluftaktiviteterna blir begränsad. Om man förlänger skogridån åt NV så att det blir en förbindelse med det större skogsområdet mot Bonäs och gör att grönområdena inom det nya planområdet blir sammanlänkade.

Trafiksituation för Södra/Norra Kråkberg samt service för alla boende norr om bastubacksbron.

- Det finns idag 4 st utfarter från Kråkberg. Vid Lindkvist rör, Kråkbergvägen, massbocksvägen och norr utfart mot Bonäs. Dels är det ansträngande för boende i södra Kråkberg med trafiken genom byn och dels är det mycket besvärligt att ta sig ut på R70 framförallt ett par timmar på mornarna samt 2-3 timmar under eftermiddagarna då trafiken är väldigt tät. Så även under sommar- som vintermånaderna. Får ofta stå i vänteläge innan man kan ta sig ut och ibland chansa. Vill att kommunen verkligen planerar för samordnad och trafiksäkra utfarter i kommande plan.
- Servicenivån för oss boende norr om Bastubacksbron är väldigt "skral" eller nästintill obefintlig. Ingen handelsplats med riktig affär för livsmedel, apotek eller andra affärsbutiker, eller för den del barnomsorg/äldreboende. Alla vi boende får antingen åka till centrum eller många fall mot Noret och då förvärra trafiksituationen till o från Noret plus att det inte är optimalt ur miljösynpunkt. Trafiksituation idag är nästintill omöjlig stora delar av dagen, vilket innebär att vissa perioder får man åka bakvägen till Orsa och handlar där, vilket heller inte är bra även ur miljösynpunkt. Även här kan kommunen räkna på hur mycket mer utsläpp görs med att boende får åka till Noret i stället för ex Öna. (säg ... 1000 extra transporter 1-2 ggr/ vecka mot Noret blir åtskilliga tusen liter bensin extra, med co2 utsläpp som följd.)

Vill att Kommunen verkligen gör en seriös utvecklingsplan för hela området och planerar för attraktivt handelsplatsområde. Vad vill Mora kommun med hela området norr om Badstubacken.

Hur kan kommunen göra det attraktivt för affärsidkare att etablera sig i området. Det är inte rimligt att så många boende (ca 4000) i dessa byar eller för den del Bonäs/Våmhus ska behöva ha så låg service som vi har.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Den fördjupade översiktsplanens roll är att på ett övergripande sätt beskriva kommunens intentioner med platsen. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men den är styrande för hur allmänna intressen

ska beaktas av såväl kommunen som andra myndigheter. I efterföljande planering finns möjlighet att fördjupa och konkretisera planerna.

I det här skedet beskrivs Kråkberg som en plats lämplig för bostäder men med vissa riktlinjer att förhålla sig till, bland annat att hänsyn ska tas till rekreationsvärdena på platsen och att ny bebyggelse föreslås utgöras av flerfamiljshus i upp till tre våningar vid infarten till området och i övrigt föreslås småhus i upp till två våningar. Dessa riktlinjer med flera finns på sida 283 i dokumentet och ska fungera som utgångspunkt i efterföljande planering.

Det är viktigt att förstå de olika dokumentens och planeringskedenas roller. I en fördjupad översiktsplan beskrivs intentionerna övergripande för att sedan konkretiseras och studeras mer detaljerat ju längre ner i planeringskedjan man kommer. I nästa steg, dvs inom arbetet med planprogrammet, kommer frågor om gestaltning, rekreations-/grönområden och behovet av begravningsplats att kunna studeras mer ingående. Inom det arbetet kommer berörda personer återigen ha möjlighet att yttra sig och tycka till.

Norra Kråkberg har varit med i kommunens översiktsplanering i många år. (Området är beskrivet som ett möjligt område för framtida bostäder i översiktsplanen som antogs 2006 och aktualiserades 2017.) Kommunen har köpt in marken i syfte att kunna utveckla området med bostäder.

I norra Kråkberg finns förutsättningar att skapa ett tätorts- och sjönära nytt bostadsområde med goda kommunikationsmöjligheter, närhet till rekreationsområden och möjligheter till ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets natur- och rekreationsvärden och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Det finns en riktlinje för norra Kråkberg som anger att "områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen" som ligger i linje med detta. Den fördjupade översiktsplanen anger att framtida planering av norra Kråkberg ska föregås av ett planprogram och att efterföljande detaljplanering kan ske etappvis.

För kommunen är det en fördel att kunna erbjuda tomtmark på flera olika ställen i tätorten. Vissa utpekade områden ligger väldigt centralt; som tex. Tingsnäs, Tuvan/Sandängarna och Kanadaområdet. Andra områden, som exempelvis norra Kråkberg, Åmasäng och Noret norra, ligger inte lika centralt men har bedömts ha andra goda förutsättningar för att utvecklas.

Efter granskningen har skissen på s. 281 justerats och texten "möjligt läge för småbåtshamn" tagits bort då det för många inte varit tydligt att detta är en tidig idéskiss, att läget inte är bestämt och att detta behöver utredas ytterligare. Riktlinjen på sida 283 kvarstår då det är viktigt för kommunen att det sker en samordning av båtplatser. Hur och var detta ska kunna ske kräver fortsatta utredningar och är inget som utreds inom den fördjupade översiktsplanen.

Trafiksituationen både kopplat till Näsuddsvägen och parkeringar kommer med största sannolikhet att bli en del av kommande planarbete; det är viktigt att både nya och befintliga bostadsområden har en säker och väl fungerande infrastruktur, både sett till konkreta trafiklösningar och huvudmannaskap.

Gällande synpunkten att Kråkbergsbadet bör vara kommunalt är detta inte fråga som hanteras i den fördjupade översiktsplanen. Marken är inte idag kommunal och det finns idag inga planer på att köpa in marken eller göra en kommunal badplats i området. Det är dock en strategisk fråga som kan bli aktuell att hantera i vidare planering av området.

Riktlinjerna för norra Kråkberg föreslår flerfamiljshus i upp till tre våningar vid infarten till området och i övrigt småhus i upp till två våningar. Höjder på bebyggelsen är något som behöver utredas mer detaljerat i samband med framtida planprocesser, i det här fallet troligtvis i samband med att ett planprogram för hela området tas fram.

Platsen för begravningsplats i norra Kråkberg valdes bland annat eftersom det är svårt att medge bostäder så nära befintliga industrier som kan medföra t.ex. buller och att området har bra förutsättningar för att rymma en begravningsplats. En begravningsplats kan även fungera som park och kan bilda en lämplig entré till området för den som kommer från väg 70. Eftersom det inte funnits

möjlighet att utreda frågan djupare inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen har vi låtit området vara kvar och det har benämnts som ett ”möjligt framtida område för begravningsplats” men efter samrådet pekas det också ut som ett ”område möjligt för utveckling av nya bostäder”. Det är alltså inget hinder för framtida bebyggelse på området att området redovisas som det gör i den fördjupade översiktsplanen. I den sista riktlinjen under rubriken ”Nytt bostadsområde” har texten utvecklats med att behovet av begravningsplats behöver utredas i samband med framtida program-/detaljplanarbete.

Efter samrådet har områdets rekreativvärden lyfts in i planen, både som text och riktlinje (s. 280 och 283), för att förtydliga att området har värden som behöver beaktas i framtida planering. Det är som påpekat viktigt att ge förutsättningar för sammanhängande grönområden i området.

Trafiksituation för Södra/Norra Kråkberg samt service för alla boende norr om bastubacksbron.

Samordning av trafiksäkra utfarter mot riksväg 70 kommer som påpekat bli en viktig fråga att hantera i kommande planering av området.

Fler bostäder norr om Badstubacksbron skulle kunna bidra till ökat serviceunderlag och uppmuntra affärsidkare och företagare till att söka sig dit. Under granskningstiden, genom de yttranden som inkommit, har det blivit tydligt att det finns önskemål om etablering av en livsmedelsbutik norr om Badstubacksbron. Detta förutsätter dock att någon har ett intresse av att etablera en butik och att det vid behov prioriteras för planläggning av en sådan. Samma sak gäller för övrig handel. Det finns idag inget pågående arbete eller beslut om att planlägga för handelsändamål norr om Bastubacksbron. Gällande barnomsorg har kommunen en förskoleplan som redogör för kommunens lokalbehov. Den fördjupade översiktsplanen pekar inte ut exakta platser men det har tagits fram riktlinjer för vad man behöver tänka på vid lokalisering och planläggning av nya skolor och förskolor. (Se riktlinjer för *bostäder* s.77, *skola* s. 81 och *grönstruktur* s. 93.)

Yttrandet belyser viktiga strategiska frågor för kommunen att hantera. Den fördjupade översiktsplanen beskriver Moras olika värden som behöver beaktas i planeringen när avvägningar mellan olika intressen behöver göras. Kommunens strategiska dokument och arbete behöver samverka för att kunna göra dessa avvägningar på ett sätt som kan stärka och utveckla Mora på ett hållbart sätt. I genomförandedelen av den fördjupade översiktsplanen, som utvecklats mycket efter samrådet, beskrivs en del av det arbete som behöver göras för att kunna utveckla Mora i enlighet med visionerna.

U.62 NN

Identiskt med yttrande U.61.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Se svar yttrande U.61.

U.63 NN

Identiskt med yttrande U.61.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Se svar yttrande U.61.

U.64 NN

Identiskt med yttrande U.61.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Se svar yttrande U.61.

U.65 NN

Identiskt med yttrande U.61.

<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.61.</p>
<p>U.66 NN och NN Identiskt med yttrande U.61.</p>
<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.61.</p>
<p>U.67 NN Identiskt med yttrande U.61.</p>
<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.61.</p>
<p>U.68 NN och NN Identiskt med yttrande U.61.</p>
<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.61.</p>
<p>U.69 NN Identiskt med yttrande U.61.</p>
<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar på yttrande U.61.</p>
<p>U.70 NN och NN Identiskt med yttrande U.61.</p>
<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.61.</p>
<p>U.71 NN Identiskt med yttrande U.61.</p>
<p>Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar Se svar yttrande U.61.</p>
<p>U.72 NN Kråkberg är en viktig del av Moras karaktär och är tätt förknippad med en stor del av bebyggelsen på den norra sidan av älven i Mora. Jag bor på Riskitt, men bedömer att jag är berörd som boende i området. Särskilt som Kråkberg ligger nära och är viktigt för också Önas rekreation och möjligheter till friluftsliv. Bland annat finns en av Dalarnas största scoutkårer i Kråkberg. Här finns synpunkterna på Norra Kråkberg samt trafiksituation och service för all boende norr om Badstubacksbron (Tuvan/Öna, Östnor/Knagnäs/Finnsnäs/ Kråkberg)</p> <p>Övergripande Kråkberg</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det är otydligt vad den fördjupade översiktsplanen egentligen har för övergripande idé. Hur ska området gestaltas? Är detta en vanlig stadsdel i Mora tätort? Är det en lantlig bebyggelse? Eller är det en kyrkogård? Ska friluftslivet få finnas kvar? Mora kommun preciserar sig inte i sitt förslag. Detta är inte en skiss utan ett förslag till en fördjupad översiktsplan och därför borde

medborgarna kunna kräva att få veta vad kommunens förslag egentligen vill. Det är idag inte klart för mig vad kommunen egentligen vill. Läser jag förslaget framstår det som att Kråkberg ska förvandlas till vilda västern med olika tomter, vägar, kyrkogårdar. Det mesta utan en sammanhållen tanke. Detta i ett skört men viktigt område för alla Morabor.

- Det förefaller vara så att Mora kommun vill förtäta utifrån och in i tätorten. Detta strider mot all forskning som säger att förtäta inifrån och ut. Förtätningen borde alltså ske i Centrala Mora. Mora kommun borde för klimat och livskvalitet växa vad det gäller byggnader inifrån och ut. Att då börja förtäta med högre hus i Kråkberg känns bakvänt. Mora kommun tillämpar i sitt förslag en sprawlad förtätning. Det är en olycklig kombination.
- Det saknas helt planer för seniorboenden och äldreboenden för norra delen av Mora. Här skulle ett punkthus för seniorboenden vara en del av planeringen.
- I förslaget till fördjupad översiktsplan riskerar friluftslivet och Kråkbergs gröna korridorer helt försvinna. Det är ett ingrepp som god stadsbyggnad bör undvika. Moderna städer arbetar alltid med gröna korridorer. Men i Kråkberg riskerar kommunen med förslaget att ta bort en korridor som redan existerar mellan riksväg och vatten.
- Om kommunen vill planera för Kråkberg borde en sådan fördjupad översiktsplan borde en sådan också innehålla området Täppan på Tuvan och Riskitt. Där finns det stora Återbuksområdet. Idag ett område som förfaller. Här finns möjlighet till handel (se nedan), bostäder och framförallt en ny högstadieskola. Dessutom är området försett med kollektivtrafik. En Fördjupad översiktsplan borde binda samman området från Circle K Tuvan till Återbruket till Kråkberg. Istället verkar kommunen vilja dra isär områdena (urban sprawl).

Norra Kråkberg

- Småbåtshamn finns föreslagen vid Näsudden. Vi anser inte att den behövs då befintliga småbåtshamnar vid kanalen och södra Kråkberg inte är fullt utnyttjade. Bägge hamnarna drivs av Kråkbergs båtklubb.
- Näsuddsvägen från hockeyplan till vändplan norra Kråkberg ägs idag av såväl privata tomt/fastighetsägare som privata skogägare och kommunen. Vägen är smal grusad väg och sköts idag av en ideell Vägförening. Det är inte en optimal lösning framöver.
- Idag finns drygt 50 tal fastighetsägare utmed Näsuddsvägen och på själva Näsudden. Eftersom Kråkberg är attraktivt för boende förväntas tomter och vissa "sovande" fastigheter frigöras till såväl fritids- som permanent boende de närmaste åren med ytterligare några ny/ometableringar för såväl södra som norra delen av vägen och själva Näsudden. En sådan etablering kan inrymmas i nuvarande område utan att karaktären förändras. Däremot bör man i översiktsplanen ta detta i beaktande för bl a trafiksituationen längs nuvarande väg.
- Stort tryck på Näsuddsvägen råder under sommarperioden när badgäster vill komma ner till långstranden vid Näsudden och västerut. Detta leder till mer eller mindre kaos. Vid planering av tillfartsväg från R70 bör P plats planeras innan Näsuddsvägen. Vidare bör Kråkbergsbadet vid hockeyplan vara allmän badplats där kommunen ansvarar för skötsel av området samt bygga ut och förbättra nuvarande "provisoriska" parkering vid hockeyplan.
- Den nyetablering av permanent bebyggelse som planeras till kommunens mark i enlighet med den fördjupade översiktsplanen bör ske med max två våningar på bebyggelsen så behåller man karaktären på området som helhet.
- Begravningsplats bör ligga avskilt och därför bör den skisserade begravningsplatsen tas bort.
- Dagens friluftsliv i området som utgår mestadels från hockeyplan och hela skogspartiet NV mot Bonäsvägen. Det finns etablerade löparlingor om 3,5 och 10 km samt MTB stigar samt skidspår under vinter. Området används flitigt av boende såväl södra/norra Kråkberg som

Knagnäs/Finnsnäs och även Östnor. Vill att kommunen i sin plan beaktar vikten av att bevara stora delar av detta.

Skogsriddån mellan bebyggelsen NV om udden och det nya villa området har ingen förbindelse med skogen väster om Bonäs, varför friluftaktiviteterna blir begränsad. Om man förlänger skogridån åt NV så att det blir en förbindelse med det större skogsområdet mot Bonäs och gör att grönområdena inom det nya planområdet blir sammanlänkade.

Trafiksituation för Södra/Norra Kråkberg samt service för alla boende norr om bastubacksbron.

- Det finns idag 4 st utfarter från Kråkberg. Vid Lindkvist rör, Kråkbergvägen, massbocksvägen och norr utfart mot Bonäs. Dels är det ansträngande för boende i södra Kråkberg med trafiken genom byn och dels är det mycket besvärligt att ta sig ut på R70 framförallt ett par timmar på mornarna samt 2-3 timmar under eftermiddagarna då trafiken är väldigt tät. Så även under sommar- som vintermånaderna. Får ofta stå i vänteläge innan man kan ta sig ut och ibland chansa. Vill att kommunen verkligen planerar för samordnad och trafiksäkra utfarter i kommande plan.

Servicenivån för oss boende norr om Bastubacksbron är väldigt "skral" eller nästintill obefintlig. Ingen handelsplats med riktig affär för livsmedel, apotek eller andra affärsbutiker, eller för den del barnomsorg/äldreboende. Alla vi boende får antingen åka till centrum eller många fall mot Noret och då förvärra trafiksituationen till o från Noret plus att det inte är optimalt ur miljösynpunkt. Trafiksituation idag är nästintill omöjlig stora delar av dagen, vilket innebär att vissa perioder får man åka bakvägen till Orsa och handlar där, vilket heller inte är bra även ur miljösynpunkt. Även här kan kommunen räkna på hur mycket mer utsläpp görs med att boende får åka till Noret i stället för ex Öna. (säg ... 1000 extra transporter 1-2 ggr/ vecka mot Noret blir åtskilliga tusen liter bensin extra, med co2 utsläpp som följd.)

Kommunen behöver göra en utvecklingsplan för hela området inte bara Norra Kråkberg. Vad vill Mora kommun med hela området norr om Badstubacken. Hur kan kommunen göra det attraktivt för affärsidkare att etablera sig i området. Äldreboende och högstadieskola. Det är inte rimligt att så många boende (ca 4000) i dessa byar eller för den del Bonäs/Våmhus ska behöva ha så låg service som vi har.

Miljö- och byggnadsförvaltningens kommentar

Övergripande Kråkberg

Den fördjupade översiktsplanens roll är att på ett övergripande sätt beskriva kommunens intentioner med platsen. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men den är vägledande för hur allmänna intressen ska beaktas av såväl kommunen som andra myndigheter. I efterföljande planering finns möjlighet att fördjupa och konkretisera planerna.

I det här skedet beskrivs norra Kråkberg som en plats lämplig för bostäder men med vissa riktlinjer att förhålla sig till, bland annat att hänsyn ska tas till rekreativvärdena på platsen och att ny bebyggelse föreslås utgöras av flerfamiljshus i upp till tre våningar vid infarten till området och i övrigt föreslås småhus i upp till två våningar. Dessa riktlinjer med flera finns på sida 283 i dokumentet och ska fungera som utgångspunkt i efterföljande planering.

Det är viktigt att förstå de olika dokumentens och planeringskedenas roller. I en fördjupad översiktsplan beskrivs intentionerna övergripande för att sedan konkretiseras och studeras mer detaljerat ju längre ner i planeringskedjan man kommer. I nästa steg, dvs inom arbetet med planprogrammet, kommer frågor om gestaltning, rekreativ-/grönområden och behovet av begravningsplats att kunna studeras mer ingående. Inom det arbetet kommer berörda personer återigen ha möjlighet att yttra sig och tycka till.

Norra Kråkberg har varit med i kommunens översiktsplanering i många år. (Området är beskrivet som ett möjligt område för framtida bostäder i översiktsplanen som antogs 2006 och aktualiserades 2017.) Kommunen har köpt in marken i syfte att kunna utveckla området med bostäder.

I norra Kråkberg finns förutsättningar att skapa ett tätorts- och sjönära nytt bostadsområde med goda kommunikationsmöjligheter, närhet till rekreationsområden och möjligheter till ett rikt friluftsliv. Det är som påpekat viktigt att ta fasta på områdets natur- och rekreationsvärden och detta behöver utredas och hanteras i framtida planering av området. Det finns en riktlinje för norra Kråkberg som anger att "områdets natur- och rekreationsvärden ska utredas och beaktas i planprocessen" som ligger i linje med detta. Den fördjupade översiktsplanen anger att framtida planering av norra Kråkberg ska föregås av ett planprogram och att efterföljande detaljplanering kan ske etappvis.

För kommunen är det en fördel att kunna erbjuda tomtmark på flera olika ställen i tätorten. Vissa utpekade områden ligger väldigt centralt; som tex. Tingsnäs, Tuvan/Sandängarna och Kanadaområdet. Andra områden, som exempelvis norra Kråkberg, Åmäsäng och Noret norra, ligger inte lika centralt men har bedömts ha andra goda förutsättningar för att utvecklas.

I den fördjupade översiktsplanen pekas det som påpekat inte ut någon plats för senior- eller äldreboende. Inte heller upplåtelseformer av bostäder regleras i den fördjupade översiktsplanen. Kommunens nuvarande bostadsförsörjningsprogram beskriver parametrar att ta hänsyn till vid planering av nya bostäder för äldre; exempelvis närhet till servicepunkter, park- eller naturmark och kollektivtrafik och att många äldre uppskattar marklägenheter eller lägenhet med hiss. Under avsnittet bostäder (s. 77) i den fördjupade översiktsplanen finns riktlinjer för bostäder som beskriver vikten av att planera för boende genom hela livet; *Främja ett varierat boende, Flexibla boenden kan möta förändringar i åldersstrukturer* och *Det behövs trevliga och centrala bostäder för äldre*. Kråkberg har som påpekat god potential för boende för alla åldersgrupper och genom kommunens markinnehav finns stora möjligheter att påverka områdets utveckling genom exempelvis detaljplanläggning och markanvisningar.

Fler bostäder skulle kunna bidra till ökat serviceunderlag och uppmuntra affärsidkare och företagare att söka sig norr om Badstubacksbron. Genom de yttranden som inkommit under granskningen har det blivit tydligt att det finns önskemål om etablering av en livsmedelsbutik norr om Badstubacksbron. Detta förutsätter dock att någon har ett intresse av att etablera en butik och att det vid behov prioriteras för planläggning av en sådan. Samma sak gäller för övrig handel.

Delar av det så kallade återbruksområdet på Tjappan beskrivs under delområde *Öna* på sidan 264. Det är utpekat som ett utvecklingsområde som behöver studeras vidare i framtida planering. Frågan om högstadieskola på Tjappan har inte varit aktuell att studera inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen då lokaliseringen har utretts och hanterats i andra forum. Efter samrådet pekades Strandens skolområde ut som ett utredningsområde för bland annat 7–9 skola, lokaler för kultur- och idrottsverksamheter och kontorslokaler i enlighet med ett inriktningsbeslut i kommunstyrelsen från 2020.

Norra Kråkberg

Efter granskningen har skissen på s. 281 justerats och texten "möjligt läge för småbåtshamn" tagits bort då det för många inte varit tydligt att detta är en tidig idéskiss, att läget inte är bestämt och att detta behöver utredas ytterligare. Riktlinjen på sida 283 kvarstår då det är viktigt för kommunen att det sker en samordning av båtplatser. Hur och var detta ska kunna ske kräver fortsatta utredningar och är inget som utreds inom den fördjupade översiktsplanen.

Trafiksituationen både kopplat till Näsuddsvägen och parkeringar kommer också behöva hanteras i kommande planarbete; det är viktigt att både nya och befintliga bostadsområden har en säker och väl fungerande infrastruktur, både sett till konkreta trafiklösningar och ansvarsförhållanden.

Gällande synpunkten att Kråkbergsbadet bör vara kommunalt är detta inte fråga som hanteras i den fördjupade översiktsplanen. Marken är inte idag kommunal och det finns idag inga planer på att köpa in marken eller göra en kommunal badplats i området. Det är dock en strategisk fråga som kan bli aktuell att hantera i vidare planering av området.

Riktlinjerna för norra Kråkberg föreslår flerfamiljshus i upp till tre våningar vid infarten till området och i övrigt småhus i upp till två våningar. Höjder på bebyggelsen är något som behöver utredas mer

detaljerat i samband med framtida planprocesser, i det här fallet troligtvis i samband med att ett planprogram för hela området tas fram.

Platsen för begravningsplats i norra Kråkberg valdes bland annat eftersom det är svårt att medge bostäder så nära befintliga industrier som kan medföra t.ex. buller och att området har bra förutsättningar för att rymma en begravningsplats. En begravningsplats kan även fungera som park och kan bilda en lämplig entré till området för den som kommer från väg 70. Eftersom det inte funnits möjlighet att utreda frågan djupare inom arbetet med den fördjupade översiktsplanen har vi låtit området vara kvar och det har benämnts som ett ”möjligt framtida område för begravningsplats” men efter samrådet pekas det också ut som ett ”område möjligt för utveckling av nya bostäder”. Det är alltså inget hinder för framtida bebyggelse på området att området redovisas som det gör i den fördjupade översiktsplanen. I den sista riktlinjen under rubriken *Nytt bostadsområde* har texten utvecklats med att behovet av begravningsplats behöver utredas i samband med framtida program-/detaljplanarbete.

Efter samrådet har områdets rekreativvärden lyfts in i planen, både som text och riktlinje (s. 280 och 283), för att förtydliga att området har värden som behöver beaktas i framtida planering. Det är som påpekat viktigt att ge förutsättningar för sammanhängande grönområden i området.

Trafiksituation för Södra/Norra Kråkberg samt service för alla boende norr om bastubacksbron.

Samordning av trafiksäkra utfarter mot riksväg 70 kommer som påpekat bli en viktig fråga att hantera i kommande planering av området.

Angående synpunkten om servicenivån norr om Badstubacksbron skulle fler bostäder i närområdet kunna bidra till ökat serviceunderlag och uppmuntra affärsidkare och företagare till att söka sig dit. Se tidigare svar ovan (näst sista stycket ”Fler bostäder skulle kunna [...]” innan rubriken ”Norra Kråkberg” på föregående sida)

Gällande barnomsorg har kommunen en förskoleplan som redogör för kommunens lokalbehov. Den fördjupade översiktsplanen pekar inte ut exakta platser men det har tagits fram riktlinjer för vad man behöver tänka på vid lokalisering och planläggning av nya skolor och förskolor. (Se riktlinjer för *bostäder* s.77, *skola* s. 81 och *grönstruktur* s. 93.)

Yttrandet belyser viktiga strategiska frågor för kommunen att hantera. Den fördjupade översiktsplanen beskriver Moras olika värden som behöver beaktas i planeringen när avvägningar mellan olika intressen behöver göras. Kommunens strategiska dokument och arbete behöver samverka för att kunna göra dessa avvägningar på ett sätt som kan stärka och utveckla Mora på ett hållbart sätt. I genomförandedelen av den fördjupade översiktsplanen, som utvecklats mycket efter samrådet, beskrivs en del av det arbete som behöver göras för att kunna utveckla Mora i enlighet med visionerna.

Medverkande tjänstemän

Granskningsutlåtandet har sammanställts av en arbetsgrupp bestående av planarkitekterna Fia Jobs och Sandra Håmås och planchef Daniel Falk.

Miljö- och byggnadsförvaltningen Mora Orsa

Daniel Falk
Planchef

Sandra Håmås
Planarkitekt

Fia Jobs
Planarkitekt